

Turinys

Modulis 1: Pagrindiniai suaugusiųjų mokytojų kompetencijų elementai	2
I skyrius: ANDRAGOGIKA – SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI TEORIJA	5
II skyrius: SUAUGUSIO BESIMOKANČIOJO YPATYBĖS	11
III skyrius: SUAUGUSIŲ BESIMOKANČIŲJŲ MOTYVAVIMAS	15
IV skyrius: MOKYMOSI METODAI IR FORMOS	18
V skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS	22
Modulis 2: Pagrindiniai tarpkultūrinio bendravimo kompetencijos elementai	23
I skyrius: TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO PAGRINDAI	24
II skyrius: ATVEJŲ ANALIZĖS IR PRATIMAI APIE TARPKULTŪRINES YPATYBES	29
III skyrius: TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO PRAKTINĖS KOMPETENCIJOS	32
IV skyrius: ATVEJŲ ANALIZĖ IR REKOMENDACIJOS SAVANORIAMS	34
V skyrius: DISKUSIJA APIE DAUGIAKULTŪRIŠKUMĄ IR ASIMILIACIJĄ	36
VI skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS	36
Modulis 3: Migrantų integracija: teorinių modelių apžvalga	37
I skyrius: INTEGRACIJOS APIBĖŽIMAS IR INTEGRACIJOS FORMOS	38
II skyrius: INTEGRACIJA – ASIMILIACIJA – KULTŪRIZACIJA	41
III skyrius: PAGRINDINĖS PASAULINĖS MIGRACIJOS TENDENCIJOS	45
IV skyrius: APMĄSTYMO UŽDUOTIS	52
V skyrius: INTEGRACIJA PRAKTIŠKAI	53
VI skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS	54
Modulis 4: Aktyvus pilietiškumas	55
I skyrius: AKTYVUS MOKYMASIS AKTYVIAM PILIETIŠKUMUI	57
II skyrius: BENDRUOMENĖS SAMPRATOS	59
III skyrius: DEMOKRATIJAI, AKTYVIAM PILIETIŠKUMUI IR DALYVAVIMUI SKATINTI SKIRTOS KAMPANIJOS KŪRIMO ĮRANKIAI	62
IV skyrius: KITI SVARBŪS AKTYVAUS PILIETIŠKUMO KLAUSIMAI	67
V skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS	69
Modulis 5: Lietuvos specifika ir įgūdžiai reikalingi šalies senjorams savanoriams	70
I skyrius: TARPKULTŪRIŠKUMAS. LIETUVOS SPECIFIKA	73
II skyrius: BENDRAVIMO SU KITŲ KULTŪRŲ IR PRIEŠINGOS LYTIES ASMENIMIS SPECIFIKA	81
III skyrius: MIGRACIJOS STATISTIKA. NAUDINGA INFORMACIJA ATVYKSTANTIEMS Į LIETUVĄ	87
IV SKYRIUS: MODULIO APIBENDRINIMAS	92
Bibliografija	93
Naudingos nuorodos	99

Modulis 1: Pagrindiniai suaugusiųjų mokytojų kompetencijų elementai

	Aprašymas
<p>Trumpas modulio aprašymas mokytojui / dėstytojui ir besimokančiajam</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modulio tikslai - Modulio dalys 	<p>1-asis modulis skirtas senjorams savanoriams, kurie iki šiol neturėjo mokymų apie suaugusiųjų švietimą.</p> <p>Modulis apibūdina suaugusiųjų mokymosi principus ir teorijas, suaugusio besimokančiojo savybes, suaugusiųjų motyvavimo būdus ir efektyvius metodus, skirtus vadovauti ir valdyti suaugusiųjų auditoriją.</p> <p>Išėję šį modulį, besimokantieji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - supras skirtumus tarp andragogikos ir pedagogikos; - gebės apibūdinti suaugusių besimokančiųjų bendrus bruožus; - gebės susieti veiksmingo suaugusiųjų švietimo principus su suaugusiųjų mokymosi ypatumais; - išmanys teorijas, paaiškinančias, kas motyvuoja suaugusius mokytis; - gebės apibūdinti dažniausiai pasitaikančias kliūtis, trukdančias mokytis jų amžiuje; - gebės apibūdinti pagrindines mokymosi teorijas ir tipus; - išmanys mokymo būdus ir metodus, skatinančius suaugusiųjų mokymąsi.
Modulio trukmė	4 valandos
Kiti aktualūs reikalavimai	<p>Muzika gali paskatinti mokymąsi. Ją galima būtų groti ne per garsiai, kad neblaškytų. 50-80 bpm dažnio muzikos klausymasis turi raminantį poveikį, skatina logišką mąstymą, leidžia smegenims įsiminti naujus faktus. Tyrimai parodė, kad klasikinė muzika veikia smegenų dalį, atsakingą už erdvės ir laiko suvokimą, naudingą sprendžiant matematikos uždavinius. Tačiau nepamirškite, kad mokymasis reikalauja dėmesio ir įgūdžių. Pageidautina, kad mokymosi aplinka būtų tyli. Nors kartais neįmanoma išsirinkti visiškai tylios aplinkos, ji turėtų būti tokia, kurioje būtų galima atsiriboti nuo foninių garsų. Taigi, jei turite muzikos įrašų, kurie jūsų neblaško, jų ir turėtumėte klausytis skaitydami ar besimokydami.</p> <p>„Mocarto efektas“ yra tyrimų rezultatų rinkinys, rodantis, kad Mocarto muzikos klausymasis gali trumpam pagerinti erdvės ir laiko suvokimą.</p>

	<p>Pabaigoje galime atlikti eksperimentą. Pasirinkite keletą skirtingų muzikos tipų, kad sužinotumėme, kurie iš jų įkvepia mokymąsi neblaškydami jūsų:</p> <ul style="list-style-type: none"> - SAMUEL BARBER - Adagio for Strings, Op. 11 (YouTube) - Chet Baker ~ Every Time We Say Goodbye (YouTube) - Study Music Alpha Waves: Relaxing Studying Music, Brain Power, Focus Concentration Music, 161 (YouTube) - Study Music for Concentration, Instrumental Music, Classical Music, Work Music, Relax, E103 (YouTube) - Classical Study Music Mozart with Alpha Study Aid Embedded - Alpha Binaural Beats (YouTube) - Space Sound Odyssey Deep White Noise For Focus, Power Naps or Sleep (YouTube) - Philip Glass – Glassworks (complete) Brain Music - STUDY FOCUS CONCENTRATE - HELP YOU WORK FAST (YouTube) - Jurassic Park Theme 1000 percent Slower (sound cloud) Justin Bieber - U Smile (800% Slower) [HQ] (YouTube) - Bach - Cello Suite No. 1 in G Major BWV1007 - Mov. 1-3/6 (YouTube)
<p>Modulio formatai</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Atspausdintas dokumentas; - Internetinė versija (SVMI interneto svetainė).
<p>Modulis prieinamas šiomis kalbomis</p>	<p>Anglų, lietuvių, vokiečių, prancūzų, graikų, suomių.</p>

Modulio aprašymas

Rekomenduojama modulio struktūra 4 valandų kursui:

- Įvadas (20 min.)
- I Skyrius – ANDRAGOGIKA – SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI TEORIJA (50 min.)
- Pirmą pertraukėlę (5-10 min.)
- II Skyrius – SUAUGUSIO BESIMOKANČIOJO YPATYBĖS (50 min.)
- Antrą pertraukėlę (5-10 min.)
- III Skyrius – SUAUGUSIŲ BESIMOKANČIŲJŲ MOTYVAVIMAS (50 min.)
- Trečią pertraukėlę (5-10 min.)
- IV Skyrius – MOKYMOSI METODAI IR FORMOS (50 min.)
- Mokymų apibendrinimas (20 min.)

Šiame modulyje bus pasitelkti įvairūs mokymo(si) metodai – darbas grupelėse, atvejo analizė, trumpi pristatymai bei apibendrinimai.

Šis modulis skirtas:

- Senjorams savanoriams, kurie iki šiol neturėjo specializuotų mokymų apie suaugusiųjų švietimą.
- Supažindinti senjorus savanorius su suaugusiųjų mokymosi pagrindais, t.y. suaugusiųjų mokymosi principais ir teorijomis, suaugusių besimokančiųjų savybėmis, jų motyvavimo būdais ir veiksmingais suaugusiųjų auditorijai vadovauti ir valdyti skirtais metodais.

Tikimės, kad išėję šį modulį senjorai savanoriai:

- gebės įvertinti skirtumus tarp andragogikos ir pedagogikos;
- gebės apibūdinti suaugusių besimokančiųjų bendrus bruožus;
- gebės susieti veiksmingo suaugusiųjų švietimo principus su suaugusiųjų mokymosi ypatumais;
- gebės paaiškinti, kas motyvuoja suaugusiuosius mokyti;
- gebės apibūdinti dažniausiai pasitaikančias kliūtis, trukdančias dalyvauti suaugusiųjų švietime;
- gebės apibūdinti pagrindines mokymosi teorijas ir tipus;
- gebės apibūdinti mokymo būdus ir metodus, skatinančius suaugusiųjų mokymąsi.

Įvadas

- Lektoriaus / mokytojo trumpas prisistatymas (1 min.)

- Dalyvių prisistatymas (15 min.)

Lektorius / mokytojas gali laisvai pasirinkti tinkamus pratimus dalyvių susipažinimui, priklausomai nuo to, ar dalyviai jau pažįsta vienas kitą ar ne, ar jie jaučiasi įsitempę ar atsipalaidavę, ir nuo grupės homogeniškumo. Tam gali būti panaudoti pratimai, skirti „ledams pralaužti“ (ang. Ice-breaker), vardu žaidimas, trumpas kiekvieno iš dalyvių prisistatymas ar kiti apšilimo pratimai.

- Modulio struktūros pristatymas mokymų dalyviams (4 min.)

- Mokymų dalyvių klausimai (3-5 min.)

I skyrius: ANDRAGOGIKA – SUAUGUSIŲJŲ MOKYMOSI TEORIJA

Trukmė: 50 min.

Pristatymas. Lektorius pristato suaugusiųjų mokymosi teoriją.

Suaugusiųjų mokymosi pagrindai

Tiek mokytojai, tiek besimokantieji kartais neįvertina vaikų ir suaugusiųjų mokymosi skirtumų. Labai svarbu atskirti šiuos du besimokančiųjų tipus. Kadangi mūsų projekto tikslinė grupė yra senjorai savanoriai, ketinantys prisidėti prie migrantų ir pabėgėlių integracijos, labai svarbu jiems pristatyti skirtumus tarp vaikų ir suaugusiųjų mokymosi. Dar svarbiau, kad šie skirtumai būtų žinomi mokytojams, dirbantiems su migrantais ir pabėgėliais iš įvairių kultūrų, socialinių sluoksnių ir turinčiais skirtingą išsilavinimą.

Andragogika ir pedagogika

Šiuolaikinės švietimo sistemos yra labai skirtingos. Anksčiau mes naudojome tik fiziniomis klasėmis mokyklose, kolegijose ir universitetuose. Dabar mokymasis gali vykti įvairiai, pavyzdžiui, namų mokykloje arba modernioje internetinėje klasėje. Mokymosi sistemų evoliucija pasaulyje paskatino sukurti daugybę mokymo būdų ir metodų, kurie priklauso nuo mokyklos tikslo ir vizijos. Du pagrindiniai ir labiausiai paplitę mokymo metodai yra andragogika ir pedagogika.

Sąvokos „andragogika“ ir „pedagogika“ yra graikų kilmės, abi sudėtyje turi graikų veiksmažodį „ago“, kuris reiškia „vesti“. Vienoje sąvokoje turime graikų žodį „andras“ (žmogus), o kitoje – „paidi“ (vaikas). Taigi:

Pedagogika = *paidi* (vaikas) + *ago* (vesti)

Andragogika = *andras* (žmogus) + *ago* (vesti)

Iš to, kas išdėstyta, galime daryti išvadą, kad pedagogika yra vaikų, o andragogika – suaugusiųjų mokymo metodika. Arba kitaip tariant, pedagogika yra menas ir mokslas, padedantis mokyti vaikams, o andragogika – suaugusiems.

Iki 1950 m. visi tyrimai buvo orientuoti į vaikus ir nebuvo daug duomenų apie tai, kaip mokosi suaugusieji. Terminas „andragogika“, nors ir žinomas nuo 1833 m., kai vokiečių Aleksandras Kappas jį pavartojo remdamasis Platono teorija, praktiškai šiuolaikiniame ugdyme atsirado tik po 1960-ųjų pradžios, kai buvo panaudotas išreikšti besimokančių suaugusiųjų ypatumus, lemiančius ne tik jų mokymosi motyvaciją, bet ir mokymosi gebėjimus, lyginant su vaikais. Suaugusiųjų ugdytojams labai svarbu žinoti šiuos skirtumus, nes suaugusių besimokančiųjų įtraukimas ir motyvavimas yra tikrai sudėtingas uždavinys. Šiame skyriuje aptarsime skirtumus tarp andragogikos ir pedagogikos, kad sužinotume viską, ko reikės sėkmingam savanoriškam darbui šiame projekte.

Pedagogika ir andragogika: 5 pagrindiniai skirtumai

1. Savęs supratimas

Suaugę besimokantieji mokosi savanoriškai; jie yra 100 % atsakingi už savo mokymąsi. Jie įsitraukę ne tik į planavimą, bet ir į savo mokymosi vertinimą, nes žino, kokias žinias nori įgyti. Priešingai vaikai – jie nesimoko savanoriškai, vis dar yra priklausomi nuo savo mokytojų viso mokymosi proceso metu. Todėl jų mokytojai turėtų būti atsakingi ne tik už tai, ko bus mokoma, bet ir už tai, kaip jie bus mokomi ir vertinami.

2. Besimokančiojo patirties vaidmuo

Suaugę besimokantys žmonės, be abejo, turi daugiau patirties nei vaikai. Jų patirtis tampa pagrindiniu tiek jų mokymosi, tiek jų charakterio savybių šaltiniu, nes kuo turtingesnė ir įvairesnė patirtis, tuo didesnę įvairovę jie gali suteikti savo mokymuisi. Vaikai atsineša mažiau asmeninės patirties, todėl ji negali tapti jų mokymosi ištekliu, ji gali būti naudojama tik tobulėjimui.

3. Pasirengimas mokytis

Suaugusių besimokančiųjų pasirengimą mokytis gali lemti daugelis veiksnių: staigūs gyvenimo pokyčiai, poreikis sėkmingiau spręsti gyvenimo užduotis ir problemas, savęs tobulinimo ir lavinimo troškimas ir pan. Suaugusieji privalo žinoti savo mokymosi tikslą. Tik jį išsikėlę, jie bus pasirengę mokytis. Vaikams dažniausiai liepiama mokytis, kad jie ugdytųsi reikalingus įgūdžius.

4. Orientavimasis į mokymąsi

Kokios žinios labiausiai domina suaugusius besimokančiuosius? Žinoma, jie ieško informacijos, kuri būtų naudinga asmeniniam gyvenimui ir darbui. Jie siekia, kad mokymasis atitiktų jų realius gyvenimo klausimus, problemas ir uždavinius, ir kad švietimas pagerintų jų veiklos rezultatus, padėtų jiems gyventi geriau ir maloniau. Vaikų mokymas pagrįstas mokomaisiais dalykais, o tai reiškia, kad dalykas nustato seką, pagal kurią mokymosi turinys bus pristatomas ir mokomas.

5. Motyvacija mokytis

Kas motyvuoja suaugusius žmones rasti laiko mokytis, nepaisant įtempto gyvenimo tempo? Dažniausiai motyvuoja **vidiniai veiksniai**, tokie kaip savigarba, pasitikėjimas savimi, geresnės gyvenimo kokybės troškimas, smalsumas, savęs tobulinimas ir kitų pripažinimas. Akivaizdu, kad vidinės paskatos yra daug stipresnės už išorines, todėl dažniausiai suaugę besimokantieji yra labiau patenkinti mokymosi procesu, labiau susikaupę, išvermingesni ir labiau linkę taikyti savo žinias realiame gyvenime nei jaunesni besimokantieji. Vaikus ir paauglius dažniausiai motyvuoja išoriniai veiksniai, pvz., geri pažymiai ar kiti paskatinimai, neigiamų pasekmių išvengimas.

Akivaizdu, kad andragogikoje yra daugiau motyvacijos, nes suaugę besimokantieji labiau orientuoti į tikslą nei jaunesni besimokantieji. Todėl, sudarydami galimybes jiems kurti prasmingą mokymosi patirtį, galime iš esmės pakeisti jų mokymosi rezultatus.

Dabar, kai susipažinote su pedagogikos ir andragogikos skirtumais, norėsite susipažinti su andragogikos ir kai kurių suaugusiųjų mokymosi teorijų principais.

Kas yra andragogika ir kokie jos principai?

Daugeliui žmonių, dirbančių suaugusiųjų švietimo srityje, andragogikos ir Malcolmo Knowleso vardas tapo neatsiejami. Malcolmas Shepherdas Knowlesas (1913-1997) buvo amerikiečių švietėjas, gerai žinomas dėl žodžio **Andragogika** naudojimo suaugusiųjų švietimui apibūdinti. Pasak Malcolmo Knowleso, andragogika yra suaugusiųjų mokymosi menas ir mokslas. Taigi andragogika reiškia bet kokią suaugusiųjų mokymosi formą. (Kearsley, 2010).

Šaltinis:

The infographic features a blue banner at the top with the text 'Suaugusiųjų švietimo teorija'. Below it, the word 'ANDRAGOGIKA' is written in large, bold, white letters on an orange background. Underneath, 'Malcolm Knowles' is written in white on a blue banner. To the left is a black and white portrait of Malcolm Shepherd Knowles. To the right of the portrait is text identifying him as 'Malcolm Shepherd Knowles (1913 – 1997)', describing him as an American educator known for the term 'Andragogy', and providing a quote from Kearsley (2010) defining andragogy as the art and science of adult learning.

https://elearninginfographics.com/adult-learning-theory-andragogy-infographic/?utm_campaign=elearningindustry.com&utm_source=%2Fthe-adult-learning-theory-andragogy-of-malcolm-knowles&utm_medium=link

1984 m. **Knowlesas** pasiūlė **4 principus**, kurie taikomi suaugusiųjų mokymui:

1. Suaugusieji turi dalyvauti savo mokymosi planavime ir vertinime.

Nors tiek suaugusiems, tiek jaunesniems besimokantiesiems svarbu jaustis taip, lyg jie aktyviai dalyvautų mokymosi procese, vis dėlto suaugusiems tai ypač svarbu. Jie siekia dalyvauti mokymo programų rengimo, įgyvendinimo ir vertinimo procesuose. To pasiekti galite sulaukę grįžtamojo ryšio iš suaugusių besimokančiųjų, kadangi šis ryšys suteikia jums galimybę parengti mokymus ir ugdymo veiklas pagal jų poreikius ir norus.

2. Patirtis (įskaitant klaidas) yra ugdymo veiklos pagrindas.

Svarbiausias dalykas, susijęs su suaugusiųjų švietimu, yra ne galutinis rezultatas, o mokymosi

patirtis, įgyta mokymo metu per įvairias veiklas. Užuoat siūlydami užduotis mokytis atmintinai, leiskite dirbti ties projektais ir pratimais, kurie skatintų suaugusius besimokančiuosius įgyti patirties išeinant už klasės ribų ir ištiriant mokomąjį dalyką. Tai darydami jie galės mokytis iš savo klaidų ir įgyti įgūdžių per praktiką. Suaugusieji gali spręsti problemas, vadovaudamiesi savo požiūriu. Tai suteiks jiems galimybę praktiškai panaudoti savo žinias. Bandymų ir klaidų metodo dėka visa mokymosi patirtis bus prasmingesnė ir efektyvesnė.

3. Suaugusiuosius labiausiai domina mokomieji dalykai, darantys tiesioginę įtaką jų darbui ar asmeniniam gyvenimui.

Suaugusiems besimokantiesiems reikia susieti mokomąjį dalyką su nauda ir pritaikymu realiame pasaulyje. Jei jie nesupranta, koku būtu tam tikras modulis ar veikla suteiks jiems naudos realiame gyvenime, arba kaip konkretus kursas galės būti taikomas realiose situacijose, jie nebus motyvuoti mokytis. Suaugusiųjų dėstytojai gali paskatinti besimokančiųjų dalyvavimą užsiėmimuose, įtraukdami realaus gyvenimo scenarijus. Tokiu būdu besimokantieji turės galimybę suvokti, kaip tai, ko jie mokosi, galima bus tiesiogiai pritaikyti realiame gyvenime.

4. Suaugusiųjų mokymasis yra orientuotas į problemą, o ne į turinį (Kearsley, 2010).

Suaugusiųjų mokymo kursuose dėstoma medžiaga turėtų būti orientuota į realias problemas, nes besimokantieji norės iš karto pamatyti, kaip kurso medžiaga padės išspręsti problemas, su kuriomis jie susiduria už mokymosi aplinkos ribų. Tai dažnai reiškia, kad mokomasis dalykas turėtų suteikti jiems galimybę patobulinti įgūdžius ir įgyti (bei išsaugoti) praktines žinias per užduočių atlikimą, o ne tik per mokymąsi įsimenant faktus.

Paruoškite užduotis, leidžiančias suaugusiems besimokantiesiems pasinerti į konkrečias situacijas, tokias kaip simuliacijos, leidžiančias jiems išlaikyti informaciją jų ilgalaikėje atmintyje per kartojimo pratimus ir patirtį.

KNOWLES

4 ANDRAGOGIKOS PRINCIPAI

Šaltinis: https://elearninginfographics.com/adult-learning-theory-andragogy-infographic/?utm_campaign=elearningindustry.com&utm_source=%2Fthe-adult-learning-theory-andragogy-of-malcolm-knowles&utm_medium=link

Suaugusiųjų mokymosi teorijos

1. Carlo Rogerso patirtinis mokymasis

Patirtinis mokymasis – tai mokymosi strategija, kurioje esminis mokymosi išteklius yra patirtis. Tai mokymasis veikiant, kai besimokantieji kuria savo žinojimą, įgauna įgūdžių, ugdo gebėjimus ir vertybes iš tiesioginės savo, o kartais ir kitų patirties.

Patirtinis mokymasis yra integrali aktyvaus mokymosi dalis, nes jis vyksta tik tada, kai besimokantieji yra įtraukiami į tam tikrą veiklą, ją kritiškai reflektuoja ir analizuoja, o gautų rezultatų pagrindu įgyja naudingų įžvalgų, kurias panaudoja savo suvokimui ir elgesiui keisti.

Šaltinis: <https://www.pazagieniumokykla.lt/wp-content/uploads/2013/09/Patirtinio-mokymo-kokyb%C4%97s-principai.pdf>

2. Jacko Mezirowo transformuojantis mokymasis

Mezirowo psicho-kritinis požiūris yra dešimties pakopų modelis, kurį sudaro keturi komponentai: „patirtis, kritinė refleksija, refleksyvus diskursas ir veiksmas“ (134 psl.), leidžiantys besimokančiam asmeniui apmąstyti savo patirtį ir kalbėtis su kitais apie tai, ko jie mokosi.

Patirtis, kritinė refleksija ir vystymasis yra pagrindinės transformuojančio mokymosi koncepcijos. Patirtis yra neatskiriama mokymosi dalis. Kritinė refleksija reikalinga tam, kad žmogus galėtų teigiamai keistis per savo gyvenimo patirtį. Vystymasis yra kritinio mąstymo sugebėjimas lemti transformaciją, kuri yra transformuojančio mokymosi rezultatas.

Pasak Mezirowo (1997), „mokymasis, kuris skatina kritiškai refleksinį mąstymą, kūrybingą užduočių pateikimą ir diskursą, yra orientuotas į mokinį, į jo dalyvavimą pamokoje ir yra interaktyvus“. Ši praktika gali būti komunikacinio mokymosi proceso dalis. Transformuojantis mokymasis apima problemų sprendimą, savo idėjų ir įsitikinimų vertinimą, mažų grupių diskusijas, kuriose vertinamos prielaidos, nagrinėjami įrodymai ir pateikiamas sprendimas, bei mokymąsi per atradimą ir vaizdingą metaforų naudojimą, siekiant išspręsti ir iš naujo apibrėžti problemas.

3. Illeriso trijų dimensijų mokymosi modelis

Merriam ir kt. (2007) teigia, kad Illeriso modelis tiria mokymosi procesą ir apima „pažinimo, emocijų ir visuomenės“ aspektus (97 p.). Penki stimulai yra sujungti į vieną mokymosi įvykį: 1) asmeniniai pasaulio suvokimai, 2) „perdavimas“ (kai asmuo perima informaciją iš kito asmens), 3) patirtis (gali apimti pirmuosius du stimulus, bet atspindi besimokančiojo naudą siekiančius veiksmus), 4) „imitavimas“ (kai besimokantysis bando imituoti ar modeliuoti kito veiksmus), 5) dalyvavimas (kai mokinys užsiima tiksline veikla kartais dalyvaudamas su kitais lyg bendruomenėje). Šis modelis gali būti taikomas daugeliui suaugusiųjų mokymosi aspektų.

I skyriaus apibendrinimas: užduotis „Pūga“ (5-7 min.).

Besimokantieji ant popieriaus lapelio užrašo, ką išmoko, ir tą lapelį sugniaužo. Po signalo jie išmeta savo popieriaus lapelius lyg sniego kamuoliukus į orą. Kiekvienas besimokantysis pakelia netoliese esantį atsakymą ir jį garsiai perskaito.

Pirma pertraukėlė (5-10 min.)

II skyrius: SUAUGUSIO BESIMOKANČIOJO YPATYBĖS

Trukmė: 50 min.

Pristatymas. Lektorius pristato suaugusių besimokančiųjų ypatybes.

Penkios prielaidos apie suaugusius besimokančiuosius

Suaugusieji yra brandūs, pasitikintys savimi, savarankiški, tvirtai priima sprendimus, siekia tikslo, jie dažniausiai yra praktiški, gali atlikti keletą veiksmų iš karto, yra patyrę, mažiau atviri pokyčiams. Visi šie požymiai lemia suaugusiųjų motyvaciją ir gebėjimą mokytis. Taigi, pažvelkime į jų pažinimo ir socialines ypatybes ir tai, ką mokymo medžiagos kūrėjai turi žinoti, kad sukurtų tinkamą kurso turinį ir struktūrą.

1980 m. Knowlesas pateikė keturias prielaidas apie suaugusių besimokančiųjų (andragogika) ypatybes, kurios skiriasi nuo prielaidų apie besimokančius vaikus (pedagogika). 1984 m. jis pridūrė penktąją prielaidą.

Šaltinis: https://elearninginfographics.com/adult-learning-theory-andragogy-infographic/?utm_campaign=elearningindustry.com&utm_source=%2Fthe-adult-learning-theory-

[andragogy-of-malcolm-knowles&utm_medium=link](https://www.andragogy-of-malcolm-knowles&utm_medium=link)

1. Savęs supratimas

Bręsdamas žmogus palaipsniui vis labiau pradeda save suvokti kaip nepriklausomą asmenybę.

Suaugusieji laiko save atsakingais už savo sprendimus. Jie linkę būti savarankiškais ir paprastai priešinasi situacijoms, kai juos kontroliuoja kiti. Deja, gali būti, kad praleidę tiek laiko viešojo švietimo sistemoje, jie turės tik mokymosi klasėje patirties. Vienintelė jiems pažįstama mokytojo funkcija yra kontroliuoti. Tačiau geras suaugusiųjų mokytojas turėtų suprasti, kad suaugę besimokantys asmenys yra atsakingi už savo mokymąsi ir, jei reikia, mokytojai turėtų padėti pereiti nuo priklausymo nuo mokytojo prie savarankiško mokymosi.

2. Suaugusio besimokančiojo patirtis

Bręsdamas žmogus kaupia patirtį, kuri tampa jo mokymosi šaltiniu.

Suaugę žmonės, ateidami į mokymus, atsineša visą savo patirtį. Stenkitės įtraukti patirtinius mokymosi metodus į savo mokymus, pvz., grupines diskusijas, minčių lietaus pratimus, atvejų analizes, kurie įkvepia kritinį mąstymą, ir problemų sprendimo situacijas, suteikiančias jiems galimybę pritaikyti ankstesnę patirtį naujam turiniui. Pasak Malcolmo S. Knowleso, Elwoodo F. Holtono III ir Richardo A. Swansono, knygos „The Adult Learner, a Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development“ autorių, „patirtis yra turtingiausias suaugusiųjų mokymosi šaltinis, todėl pagrindinė suaugusiųjų švietimo metodika yra patirties analizė.“

3. Pasirengimas mokytis

Žmogui bręstant, jo pasirengimas mokytis tampa vis labiau orientuotas į jo socialinius vaidmenis.

Suaugusieji nori mokytis, kad geriau įveiktų sudėtingas realaus gyvenimo situacijas. Šiuo teiginiu remiasi kompetencija grįstas mokymo modelis. Efektyvus mokymas orientuojasi į tikslinės auditorijos tiesioginius arba būtiniausius poreikius. Paprastai tariant, suaugusieji ateina į mokymus, nes nori išmokti atlikti (arba išmokti geriau atlikti) tam tikrą užduotį!

4. Orientavimasis į mokymąsi

Žmogui bręstant, jo suvokimas pasikeičia – užuot atidėjęs žinių taikymą, jis jas pritaiko iš karto. Todėl jo orientacija į mokymąsi pasikeičia – jis orientuojasi ne į mokomąjį dalyką, o į problemos sprendimą.

Mokymas bus veiksmingesnis, jei jame bus naudojami tikro gyvenimo pavyzdžiai ar situacijos, su kuriomis susiduria suaugę besimokantieji savo gyvenime ar darbe. Kursas, pristatytas realių situacijų kontekste, arba, taip vadinamas, kontekstinis mokymas padės besimokančiajam pritaikyti naujas žinias ir įgūdžius darbo vietoje, pakeisti požiūrį, išsiugdyti pageidaujamas vertybes ir elgesį.

5. Motyvacija mokytis

Žmogui bręstant, jo motyvacija mokytis tampa vidine (Knowles 1984:12).

Nors suaugusiems besimokantiejiems svarbūs ir išoriniai motyvuojantys veiksniai, tokie kaip paaukštinimas pareigose, našumo apdovanojimai ir darbo užmokesčio pakėlimas, vidiniai stimulai, tokie kaip padidėjęs pasitenkinimas darbu, savigarba ir geresnė gyvenimo kokybė, taip pat labai svarbūs. Veikla (pvz., pratimai ir veiklos vertinimai), didinanti besimokančiojo savigarbą ar gerinanti pasiekimus, turėtų būti kiek įmanoma daugiau integruota į kursą ir kiekvieną pamoką, kad motyvuotų besimokantįjį.

Aštuonios suaugusiųjų mokymosi ypatybės

Remiantis minėtomis Knowleso prielaidomis, buvo sukurtos ir išplėtos šios aštuonios suaugusiųjų mokymosi ypatybės:

1. Savarankiškas kryptingumas

Suaugusieji jaučia poreikį prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą ir sprendimus, todėl jiems svarbu kontroliuoti savo mokymąsi. Kursuose turėtų būti galimybė besimokančiajam įvertinti save, palaikyti draugiškus santykius su dėstytoju, kuris turėtų suteikti jam pasirinkimo laisvę, nuolat palaikyti ir padėti.

2. Praktiški ir orientuoti į rezultatą

Suaugę besimokantieji paprastai būna praktiški, nemėgsta teorijų, nori gauti informaciją, kurią galėtų nedelsiant pritaikyti savo profesiniams poreikiams ir dažniausiai pageidauja praktinių žinių, kurios pagerintų jų įgūdžius, palengvintų jų darbą ir padidintų pasitikėjimą savimi. Štai kodėl svarbu kurti praktišką kursą, apimantį besimokančiųjų individualius poreikius.

3. Nelabai atviri ir priešišškai nusiteikę pokyčiams

Branda ir ilga gyvenimo patirtis paprastai lemia griežtumą, kuris yra mokymosi priešas. Taigi, mokymo turinio kūrėjai turi pagrįsti pokyčių poreikį, pateikti naujas sąvokas, kurios siejasi su turimomis, ir skatinti poreikį tyrinėti.

4. Lėtesnis mokymasis, tačiau labiau integruotos žinios

Senėjimas daro įtaką mokymuisi. Su amžiumi suaugusieji linkę mokytis lėčiau. Vis dėlto su laiku mokymasis tampa gilesnis, žinios ir gebėjimai pasiekia daug aukštesnį lygį.

5. Naudoja asmeninę patirtį kaip šaltinį

Suaugusieji pragyveno ilgiau, matė ir nuveikė daugiau, todėl yra linkę susieti savo praeities patirtį su nauja patirtimi ir pagrįsti naujas sąvokas ankstesniu mokymusi. Štai kodėl labai svarbu suformuoti panašių gyvenimo patirčių suaugusiųjų grupę, skatinti diskusijas ir dalinimąsi, kurti mokymosi bendruomenę, kurią sudaro žmonės, galintys glaudžiai bendrauti.

6. Motyvacija

Suaugusiųjų mokymasis paprastai yra savanoriškas. Taigi, kursų lankymas yra žmogaus asmeninis pasirinkimas siekiant pagerinti darbo įgūdžius ir profesionaliai augti. Ši motyvacija yra

mokymosi varomoji jėga. Būtent todėl labai svarbu paskatinti šį besimokančiojo vidinį impulsą ir pateikti mąstyti skatinančią medžiagą, kuri priverstų suabejoti turimomis žiniomis.

7. Daugiapakopė atsakomybė

Suaugę besimokantieji turi daug atsakomybių – šeima, draugai, darbas ir kokybiško laisvalaikio poreikis. Suaugusiam žmogui sunkiau rasti laiko mokytis, todėl itin svarbu nusistatyti prioritetus. Jei jo gyvenimas jau užimtas, mokymosi rezultatai nukentės. Atsižvelgdamas į tai, mokymų medžiagos kūrėjas turi sukurti lanksčią programą, pritaikytą užimtiems žmonėms, ir priimti faktą, kad asmeniniai įsipareigojimai gali trukdyti mokymosi procesui.

8. Dideli lūkesčiai

Suaugę besimokantieji turi didelių lūkesčių. Jie nori mokytis dalykų, kurie bus naudingi jų darbui, tikisi iš karto gauti rezultatų ir ieškos kursų, kurie bus verti jų laiko, o ne švaistys laiką ir pinigus. Todėl svarbu parengti kursą, kuris teiktų daugiausia naudos, atitiktų besimokančiųjų individualius poreikius ir padėtų įveikti visus mokymosi iššūkius.

Mokymosi stiliai

Įsivaizduokite, kad ką tik gavote naują elektroninį prietaisą iPad, naują mobilųjį telefoną, GPS navigacijos prietaisą ar naują žuvų iešiklį savo vadovo laivui. Norite pasinaudoti savo nauju prietaisu, bet niekada anksčiau nesate jo bandę. Kaip išmoktumėte juo naudotis? Ar norėtumėte praleisti šiek tiek laiko su naudojimo vadovu, kad galėtumėte ramiai perskaityti instrukcijas? Ar paskambintumėte draugui, kuris turi tokį patį prietaisą? O gal esate žmogus, kuris viską išsiaiškina pats, ir tiesiog pradėtumėte naudoti savo prietaisą iš karto? Kuris iš šių variantų jums labiausiai tinka?

Tai yra skirtingų mokymosi būdų arba mokymosi stilių pavyzdžiai. Kai kurie žmonės geriausiai mokosi vizualiai, todėl instrukcijų skaitymas jiems puikiai tinka. Kiti geriau mokosi klausydami, jie prisimena beveik viską, ką išgirsta, ir gali taikyti išmoktą informaciją. Kiti besimokantieji mėgsta daiktus pačiupinėti ir bandyti išsiaiškinti, kaip jie veikia – tokie žmonės yra kinestetikai.

Ši mokymosi stilių samprata atspindi Gardnerio intelektų įvairovės teoriją. Howardas Gardneris, raidos psichologas, iškėlė hipotezę, kad žmogaus protas iš tikrųjų susideda iš įvairių „modalumų“ arba intelektų. Gardneris pabrėžė, kad nė vienas besimokantysis neturi tik vieno intelekto, aprašyto aukščiau. Mes visi turime įvairius intelektus, kurie daro įtaką mūsų individualiems mokymosi stiliams. Turėkite omenyje, kad **nėra vieno geriausio mokymosi stiliaus**. Dauguma mūsų turi pirminį mokymosi stilių ir antrinį mokymosi stilių. Savo mokymosi stilių suaugusieji dažniausiai pritaiko prie kursų dėstymo metodų.

II skyriaus apibendrinimas. Diskusija grupelėse

(7-10 min.)

Besimokantieji kviečiami mažose grupėse aptarti šias temas (1 tema kiekvienai grupei) ir pristatyti išvadas:

1. Kaip manote, kodėl svarbu užtikrinti, kad į mokymosi procesą būtų įtrauktas savarankiško kryptingumo elementas? Kaip jūs, būdamas mokytoju, įgyvendintumėte šią prielaidą?
2. Kaip jūs siūlytumėte integruoti išankstinę migrantų ir pabėgėlių patirtį į mokymo turinį? Kodėl tai svarbu?
3. Kaip, jūsų manymu, mokytojas galėtų užtikrinti, kad mokymai būtų aktualūs ir reikalingi dalyvaujantiems migrantams ir pabėgėliams?
4. Kaip manote, ko suaugę besimokantieji norėtų išmokti labiausiai? O migrantai ir pabėgėliai?

Pertraukėlė (5-10 min.)

III skyrius: SUAUGUSIŲ BESIMOKANČIŲJŲ MOTYVAVIMAS

Trukmė: 50 min.

Pristatymas. Lektorius pristato būdus, kaip motyvuoti suaugusius besimokančiuosius.

17 rekomendacijų, kaip motyvuoti suaugusius besimokančiuosius

Suaugusieji, skirtingai nei vaikai ar paaugliai, dažniausiai turi nemažai rūpesčių, o šie jiems siūlomi mokymai tikriausiai yra dar vienas papildomas rūpestis. **Suaugę besimokantieji** ne iš karto mato naudą iš savo įdėtų pastangų, o saldinais jų, skirtingai nei vaikų, papirkti nepavyks. Suaugę jau gali būti pamiršę mokymosi įpročius. Daugelis jų dažnai yra priversti eiti į tam tikrus mokymus, kad galėtų patobulinti savo įgūdžius, išlaikyti darbo vietą, gauti darbą ar lipti karjeros laiptais. Dėl visų šių priežasčių yra sunku motyvuoti besimokančiuosius ir paversti juos aktyviais dalyviais.

Pristatome 17 rekomendacijų kaip motyvuoti suaugusiuosius:

1. **Sukurkite naudingą ir aktualią mokymosi patirtį, pagrįstą besimokančiųjų amžiumi ir pomėgiais**

Pabrėžkite praktines žinias. Svarbu sukurti kursą, kuris būtų aktualus, ir mokomąją medžiagą, kurią galima būtų pritaikyti praktikoje. Suaugę besimokantieji labiau vertina praktines žinias, o ne sausus faktus ir teorijas.

2. Sudarykite sąlygas tyrinėjimui

Nors dažniausiai vaikai pasižymi savo tyrinėjančia prigimtimi ir smalsumu, suaugę besimokantieji taip pat kartais mėgsta konstruoti žinias sau prasmingu būdu. Dėl šios priežasties turėtumėte pasiruošti visokių rūšių medžiagos, nuorodų, infografinių duomenų, trumpų vaizdo įrašų, paskaitų, garso įrašų (angl. *podcast*) ir kitų išteklių. Tokioje mokymosi aplinkoje besimokančiuosius bus lengviau įkvėpti ar sudominti.

3. Kurkite bendruomenę ir integruokite socialinius tinklus

Turėkite omenyje, kad socialiniai tinklai yra galinga bendradarbiavimo, komentavimo ir dalijimosi priemonė. Galite sudaryti sąlygas vykti grupinėms diskusijoms ir kurtis bendruomenėms. Žmonės greitai pradės keistis žiniomis ir smagiai leisti laiką!

4. Nepakanka balso, sklindančio iš vaizdo įrašo

Suteikite savo kursui asmeniškumo – jis turi turėti veidą. Būkite pasiekiamas žmonėms, pakvieskite ekspertų, autorių, profesorių ir kitų specialistų, dalyvaukite diskusijose internete ir klausimų-atsakymų sesijose.

5. Meskite iššūkius per žaidimus

Prigalvokite įvairių problemų sprendimo užduočių ir atvejo analizių. Paprašykite besimokančiųjų ieškoti sprendimo būdų.

6. Naudokite humorą

Humoras puikiai tiktų net labiausiai nemotyvuotiems besimokantiesiems. Jei jūsų studentai žinos, kad turite puikų humoro jausmą, jie atidžiai klausysis, nes nenorės praleisti jūsų humoro perliukų. Šis požiūris visada pagelbės.

7. Grupuokite informaciją

Grupavimas yra labai svarbus, nes jis padeda žmonėms prisiminti ir susisteminti informaciją. Nedideli informacijos gabaliukai yra lengviau apdorojami.

8. Suteikite lūkesčių

Negalima atskleisti viso kurso turinio pačioje pradžioje. Taip, turėsite pristatyti kursą, tačiau pasilaikykite keletą įdomesnių dalykų sau ir neatskleiskite jų iki tam tikro momento. Niekam nepatinka skaityti knyga, jei žino, kas įvyks.

9. Prisdėrinkite prie individualių interesų ir karjeros tikslų

Padėkite besimokantiesiems dirbti ties savo tikslais ir individualizuokite mokymus, kad jie atitiktų jų poreikius.

10. Stimuliuokite besimokančiuosius

Padrąsinkite juos mąstyti, pateikdami painių užduočių arba klausdami įmantrių klausimų.

11. Leiskite mokytis iš klaidų

Yra vokiška patarlė „*protingas tapsi per savo klaidas*“. O gal girdėjote posakį „*tobulėjimas per praktiką*“ (angl. *practice makes perfect*)? Žinoma, girdėjote! Henris Roedigeris mokymosi eksperimente suskirstė savo mokinius į dvi grupes. A grupė mokėsi iš gamtos mokslų vadovėlio keturias pamokas, o B grupė iš to paties vadovėlio mokėsi tik vieną pamoką, o tris likusias pamokas atliko testus. Pasak eksperto, praėjus savaitei, B grupės studentų rezultatai buvo 50 % geresni nei A grupės, nors jie mokėsi trumpiau. Rezultatai aiškiai patvirtina posakį „*tobulėjimas per praktiką*“.

12. Kurkite patrauklią mokymų medžiagą

Ar žinojote, kad 83 % mokymosi vyksta vizualiai?

13. Būkite emocionalūs

Jei jūsų balsas neįkvepia, jei jūsų medžiaga neįdomi, kaip motyvuosite savo studentus? Įtraukite juos emocionaliai – pateikite prieštarigus pareiškimus, palieskite prisiminimus, įtraukite realaus gyvenimo istorijas.

14. Naudokite pavyzdžius iš jų darbovietės

Jūsų studentai kartais gali pamiršti pritaikyti išmoktą medžiagą savo darbo vietoje. Kartais reikėtų jiems priminti susieti šiuos du dalykus.

15. Gerbkite juos

Papasakokite savo auditorijai, *kodėl* svarbu lankyti vieną ar kitą kursą. Venkite ciniško ar žeminančio tono ir gerbkite savo studentus. Gali būti, kad esate vienintelis jų gynėjas šiame dideliame pasaulyje.

16. Prašykite atsiliepiamų

Besimokančiuosius motyvuokite tai, kad jų nuomonė jums yra svarbi ir kad jų dėka galima bus pagerinti kursą.

17. Pristatykite visas kurso teikiamas naudas

Nuo šio patarimo galbūt reikėjo pradėti. Kartais motyvavimui pakanka išvardinti kurso teikiamas naudas.

III skyriaus apibendrinimas

Visų mokymų dalyvių diskusija (5-7 min.)

Besimokantieji kviečiami porose aptarti šį klausimą, užrašyti atsakymą ant bendros lentos ir tada paaiškinti jį visiems grupėje:

Kaip patartumėte motyvuoti suaugusius besimokančiuosius – migrantus ir pabėgėlius?

Pertraukėlė (5-10 min.)

IV skyrius: MOKYMOSI METODAI IR FORMOS

Trukmė: 50 min.

Pristatymas. Lektorius pristato mokymosi metodus.

Mokymosi būdai – išmokite mokytis

„Aš negaliu nieko išmokyti, aš tik galiu paskatinti galvoti“ – Sokratas.

Yra daug būdų, kuriais žmogus gali ko nors išmokti. Kai kurie mokymosi metodai yra veiksmingesni už kitus. Galite išmokti visko, ko tik panorėsite, o tai reiškia, kad galimybės yra begalinės. Nėra didesnio žmogaus galios šaltinio nei mokymosi jėga. Visos pasaulio žinios laukia jūsų, todėl nedvejokite, nes dvejojantys pralaimi!

Mokymasis yra be galo svarbus. Jei norite būti protingas, jūs turite išmokti būti protingu. Jei norite būti geras kurios nors sporto šakos sportininkas, jūs turite jos išmokti. Jei norite būti laimingas, jūs turite sužinoti ir išmokti, kas yra laimė. Tiesiog įsiminti nepakanka. Jūsų žinioms ir turimai informacijai reikalingi nurodymai kaip veiksmingai ir efektyviai jas panaudoti. Jūsų DNR ląstelėse įrašyta informacija ir instrukcijos. Taigi, mokymosi procesas ir žinių pritaikymas yra gyvybiškai svarbūs. Tačiau, nors mokymasis ir yra natūralus procesas, turite žiūrėti į mokymąsi rimtai ir mokytis efektyviai. Jei to nedarysite, būsite pažeidžiami, negalėsite išvengti daugelio pavojų ir patys to nežinodami, kartosite tas pačias klaidas. Tikimės, kad informacija apie mokymosi metodus ir technikas padės jums mokytis ir mokyti sėkmingai.

Kriterijai, turintys įtakos mokymo ir mokymosi metodams:

- mokymo tikslai;
- mokymų tema;
- mokymų trukmė;
- besimokančiojo turimos žinios ir kompetencijos;
- mokytojo gebėjimas naudoti tam tikrą mokymo metodą;
- besimokančiųjų skaičius.

Mokymo metodika yra pagrįsta trimis svarbiais elementais:

- reikalingų žinių suteikimas (teorija);
- mokymo priemonių, tokių kaip diskusijos, vaidmenų paskirstymo žaidimai, atvejų analizės, vaizdo įrašai, žaidimai, animacijos ir pratimai, naudojimas (praktika);
- atsiliepimai / refleksija (apžvalga – savęs vertinimas);

Kokius mokymo įrankius ir metodus geriausia taikyti klasėje?

Žmonės prisimena daugiau, kai jie praktikuoja arba naudojami tuo, ką išmoko, negu kai tiesiog skaito ar klausosi informacijos. Informacijos kiekis, kurį mes prisimename, yra tiesiogiai proporcingas mūsų dalyvavimui mokymuose.

Mokymosi kūgis rodo, kad mes linkę prisiminti tik apie 10 % to, ką perskaitome. Mūsų atmintis gerėja, kai girdime ir matome kažką vienu metu – žiūrime filmą ar einame į parodą. Mes prisimename apie 90 % to, ką sakome ir darome praktikuodamiesi, ką išmokome. Tai svarbu suprasti rengiant mokymus suaugusiems besimokantiejiems. Tinkamų informacijos pristatymo metodų pasirinkimas lemia informacijos prisiminimą ir išmokimą.

Šaltinis: <https://www.ag.ndsu.edu/evaluation/documents/effective-adult-learning-a-toolkit-for-teaching-adults>

Diskusijos

Vienas iš sudėtingiausių mokymo metodų – diskusija – taip pat gali būti ir vienas iš naudingiausių. Diskusijų, kaip pagrindinio mokymo metodo, naudojimas leidžia skatinti kritinį mąstymą. Kai užmegsite ryšį su savo mokiniais, galėsite parodyti, kad vertinate jų nuomonę. Be to, mesite jiems iššūkį mąstyti giliau ir aiškiau išdėstyti savo mintis. Kai jūs arba besimokantieji užduoda klausimus, galima išsamiai išnagrinėti pagrindines kurso sąvokas.

Šaltinis: <http://teachingcenter.wustl.edu/resources/teaching-methods/discussions/teaching-with-discussions/>

Vaidmenų paskirstymo žaidimai ir realaus gyvenimo modeliavimas

Vaidmenų paskirstymo žaidimai yra metodas, leidžiantis besimokantiesiems ištirti realias situacijas bendraujant su kitais žmonėmis, siekiant įgauti patirties ir išbandyti įvairias strategijas kontroliuojamoje aplinkoje. Atsižvelgiant į veiklos tikslą, dalyviai gali atlikti panašų į jų pačių vaidmenį (ar tikėtiną jų vaidmenį ateityje), arba atlikti žmogaus, esančio priešingoje pokalbio ar sąveikos pusėje, vaidmenį. Abu variantai suteikia galimybę mokymuisi: pirmuoju atveju besimokantysis įgyja patirties, o antruoju – yra skatinamas suprasti situaciją iš kito žmogaus perspektyvos.

Realaus gyvenimo modeliavimas yra praktikos ir mokymosi technika, kurią galima taikyti daugeliui skirtingų disciplinų ir besimokančiųjų. Tai metodas, kuris realią gyvenimo patirtį pakeičia ir praplečia, dažnai priversdamas mokinį „pasinerti“ į kažkokią situaciją ar užduotį, tokiu būdu priversdamas ją spręsti interaktyviai. Čia „pasinėrimas“ reiškia, kad dalyviai yra panardinti į užduotį ar situaciją, tarsi tai būtų realus pasaulis.

Šaltiniai: <https://blogs.shu.ac.uk/shutel/2014/07/04/role-play-an-approach-to-teaching-and-learning/>
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2966567/#CIT3>

Atvejų analizės ir sėkmės istorijos

Daugelis studentų mąsto labiau indukciniu nei dedukciniu keliu, o tai reiškia, kad jie geriau mokosi iš pavyzdžių nei logiškai vystydami mintis pradėję nuo pagrindinių principų. Todėl atvejų analizės gali būti labai veiksminga mokymo klasėje technika.

Atvejų analizės jau seniai naudojamos verslo mokyklose, teisės ir medicinos universitetuose ir socialiniuose moksluose, bet jos gali būti naudojamos bet kurioje disciplinoje, kai dėstytojai nori, kad mokiniai ištirtų, kaip jų išmoktas turinys taikomas realiose situacijose. Klausimai pateikiami įvairiais formatais, nuo paprasto „Ką darytumėte šioje situacijoje?“ iki išsamių situacijos aprašymų su pridedamais duomenimis analizei. Priklauso tik nuo jūsų kurso tikslų, ar naudosite paprastą scenarijaus tipo, ar sudėtingą ir išsamų atvejį.

Šaltinis: <http://www.bu.edu/ctl/teaching-resources/using-case-studies-to-teach/>

Žaidimai

Žaidimais grįstas mokymas yra žaidimų elementų ir žaidimų technikos taikymas ne žaidimų kontekstuose, o, pavyzdžiui, klasėje ar darbo aplinkoje. Žaidimais grįstas mokymas sukuria struktūrą ir tam tikrą apdovanojimų sistemą. Šio mokymo metu medžiaga pristatoma nauju ir įdomiu būdu. Tai gali pajvairinti mokymąsi ar užduočių atlikimą ir padidinti besimokančiųjų produktyvumą – jie atsimins ir išsaugos informaciją geriau. Mokymus papildžius žaidimo elementais, atsiranda didesnė paskata mokytis ir atlikti užduotis, todėl jas lengviau įveikti.

Šaltinis: <https://elearningindustry.com/game-based-learning-and-adult-learning-styles>

Vaizdo įrašai

Mokymo vaizdo įrašais poveikį galima apibūdinti trimis sąvokomis:

- interaktyvi sąveika su turiniu;
- įsitraukimas;
- žinių perdavimas ir atmintis.

Šios sąvokos yra visumos dalis, kur interaktyvi sąveika su turiniu tampa pažinimo vystymo pagrindiniu principu ir priemone: besimokantysis sąveikauja su vaizdiniu turiniu žodžiu, užsirašydamas informaciją, mąstydamas arba pritaikydamas tam tikras sąvokas. Įsitraukimas įvyksta, kai besimokantysis randa sąsają su vaizdo įrašo turiniu, įsitraukia į tą turinį – ar tas vaizdo įrašas būtų transliuojamas gyvai, ar įrašytas iš ankščiau. Interaktyvi sąveika ir įsitraukimas prasideda emocijų srityje, jausminėje mokymosi pusėje. Besimokančiajam įsitraukus į vaizdo įrašą, pereinama prie žinių perdavimo ir atminties: kai kurių tyrimų duomenimis, iš vaizdo įrašų besimokantysis informaciją gali atsiminti geriau. Tokio mokymosi rezultatas yra emocinis ir pažintinis vystymasis bei geresnis informacijos išlaikymas.

Šaltinis: <http://filmstretch.com.au/2016/03/01/the-case-for-using-video-for-adult-learning-and-development/>

Istorijų pasakojimas

Istorijos gali būti patraukli mokymo priemonė, nes jos įtraukia mokinius, yra įtikimos ir įdomios ir leidžia mokiniams lengvai atsiminti faktus. Paprasčiausias pasakojimas yra galingas bendravimo elementas, nes jis dažnai būna toks pat įtikinantis kaip esė ar vadovėlio tekstas. Pasakojimai humanizuoja mokymąsi. Jie suteikia mums galimybę susitapatinti su panašiais veikėjais ir pamatyti pasaulį kito žmogaus akimis. Pasakojimai, priešingai nei perskaityti tekstai, paliečia mūsų emocijas ir priverčia juoktis, verksti, sukelti baimę ar pyktį.

Šaltinis: <http://www.teachhub.com/storytelling-classroom-teaching-strategy>

4 skyriaus apibendrinimas. Diskusija grupelėse

(5-7 min.)

Besimokantieji kviečiami mažose grupelėse aptarti šiuos klausimus ir pristatyti atsakymus visiems:

Kokias mokymo priemones ir metodus rekomenduotumėte naudoti migrantų ir pabėgėlių mokymui? Ar galėtumėte paaiškinti, kodėl pasirinkote būtent šiuos metodus?

V skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS

Trukmė: 20 min.

Lektorius apibendrina informaciją, pateiktą modulio metu, t.y. išvardina išeitas temas.

Po to kiekvienas dalyvis kviečiamas papasakoti apie Modulį atsakant į šiuos klausimus:

- Kokia buvo jūsų motyvacija dalyvauti šiame projekte ir mokymuose?
- Ko išmokote šio modulio metu ir kaip tai gali būti naudinga jums asmeniškai?
- Ar galite papasakoti, kaip mokėtės? Ar prisimenate, kokiais atvejais jūsų mokymasis buvo pats efektyviausias?
- Kaip, jūsų manymu, galėtumėte susieti tai, ką sužinojote, su savanoriška veikla šiame projekte? Kokios naudos tai galėtų suteikti migrantams ir pabėgėliams?

Pabaigoje dalyviai kviečiami pasidalinti savo apmąstymais su grupe.

Modulis 2: Pagrindiniai tarpkultūrinio bendravimo kompetencijos elementai

	Aprašymas
<p>Trumpas modulio aprašymas mokytojui / dėstytojui ir besimokančiajam</p> <p>- Modulio tikslai - Modulio dalys</p>	<p>2-ajame modulyje lektorius paaiškins:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mechanizmus, darančius įtaką socialinės paramos santykiams tarpkultūrinėse situacijose; - komunikacijai geriausiai tinkančias praktikas. <p>Šiame modulyje besimokantieji įgis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geresnį tarpkultūriškumo supratimą; - tarpkultūriniam supratimui ir teisingoms nuostatoms vystyti reikalingas kompetencijas.
Modulio trukmė	4 valandos
Rekomenduojama mokomoji medžiaga	Lenta, popierius lentai, markeriai Nešiojamasis kompiuteris su VGA/HDMI jungtimi (ir laidu) Interneto ryšys (WIFI ar UMTS) Projektorius
Rekomenduojama vieta moduliui vesti	Lektorius, įvertinęs mokymų grupės dalyvių pageidavimus, parenka tinkamiausią mokymų vietą.
Modulio formatai	- Atspausdintas dokumentas; - Internetinė versija (SVMI interneto svetainė)
Modulis prieinamas šiomis kalbomis	Anglų, lietuvių, vokiečių, prancūzų, graikų, suomių.

Įvadas

Trukmė: (20 min.)

- Lektoriaus / mokytojo trumpas prisistatymas (1 min.)
- Dalyvių prisistatymas (15 min.)
- Modulio struktūros pristatymas mokymų dalyviams (4 min.)

Lektorius / mokytojas gali laisvai pasirinkti tinkamus pratimus dalyvių susipažinimui, priklausomai nuo to, ar dalyviai jau pažįsta vienas kitą ar ne, ar jie jaučiasi įsitempę ar atsipalaidavę, ir nuo grupės homogeniškumo. Tam gali būti panaudoti pratimai, skirti „ledams pralaužti“ (ang. *Ice-breaker*), vardų žaidimas, trumpas kiekvieno iš dalyvių prisistatymas ar kiti apšilimo pratimai.

I skyrius: TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO PAGRINDAI

Trukmė: 40 min.

Pristatymas. Lektorius pristato dalyviams tarpkultūrinio bendravimo pagrindus.

Įvadas į tarpkultūrinį bendravimą

- **Lengvas įvadas:** pratimas apie skirtingą tos pačios „realybės“ ar situacijos suvokimą.

Tas pats paveikslėlis, bet du skirtingi matymo kampai: jauna, graži moteris arba sena moteris. Atkreipkite dėmesį, kad matant paveikslėlį vienaip, sunku pradėti jį matyti kitaip. Panašiai yra ir su sakiniu – jį galima interpretuoti skirtingai.

Pamoka: bendravime svarbu klausti, ne kas teisus ir kas klysta, o kodėl aš suprantu kažką vienaip, o tu kitaip.

- Tarpkultūrinio bendravimo **apibrėžimas:**
  - du žmonės (arba dvi grupės);
  - iš skirtingų kultūrų („kultūrą“ apibrėžiant gana plačiai);
  - bendraudami;
  - derasi vienodą prasmę (iš Stella Ting-Toomey).

- **Ledkalnio metafora ir atvira diskusija**

Ledkalnis turi matomą ir nematomą dalis. Nematoma dalis yra didesnė ir svarbesnė stabilumo išlaikymui ir laivams, plaukiojantiems aplink jį.

Kalbant apie kultūrą, matomos dalys (elgesys, menai, įvairios įstaigos) yra paremtos nematomomis dalimis (kultūrinėmis vertybėmis, normomis, įsitikinimais), kurios sukuria pagrindą ir prasmę tam, kas yra matoma.

Pamoka: lektorius pabrėžia nematomą kultūros dalį ir jos įtaką žmogui vaikystėje.

Skaitymas garsiai kartu

„Kultūrinius skirtumus yra sunku ištrinti dėl to, kad vaikystėje asimiliuoti dalykai tampa mūsų antrąją prigimtimi. Atrodo, kad mūsų gimtoji kultūra yra tokia pat įgimta, kaip ir dauguma prigimtinių instinktų.

Panašiai yra ir su papročiais ar muzikiniu skoniu, kurį, nors ir įgyjame jaunystėje, bet atrodo, kad jis būtų toks pat įgimtas kaip ir mūsų fizinės savybės.

Nežodinio bendravimo būdai, elgesys pokalbio metu, kalbėjimo ritmas ir garsumas, pralaukiamas laikas prieš perimant žodį iš pašnekovo – visi šie dalykai mums atrodo priimtini ir normalūs tik todėl, kad yra įrašyti giliai mūsų smegenyse.

Iš čia ir atsiranda trauma, patiriama tų, kurie staiga pakeičia kultūrinę aplinką ir supranta, kad tai, kas buvo akivaizdu namie, prieglobsčio šalyje visiškai nėra aišku“ (Doidge, 2008, pp. 331-332).

Kultūrinės vertybės

Kultūros aspektai

Lektorius pristato kultūros aspektus (pagal Hofstede), atkreipdamas ypatingą dėmesį į pirmąjį ir ketvirtąjį.

1. Galios (valdžios) atstumo indeksas.

Žemo galios atstumo kultūros	Aukšto galios atstumo kultūros
Pabrėžiamas vienodas atstumas	Pabrėžiamas galios (valdžios) atstumas
Pasitikima individu	Vyresnumas, amžius, laipsnis, titulas
Simetriškas bendravimas	Asimetriškas bendravimas
Pabrėžiamas neformalumas	Pabrėžiamas formalumas
Pavaldiniai tikisi, kad su jais bus konsultuojamasi	Pavaldiniai laukia nurodymų

Amžius ir vyresnumas yra labai svarbūs galios (valdžios) atstumui. Kitame skyriuje atliksime užduotį, kad geriau tai suprastume.

1. Individualizmas ir kolektyvizmas.
2. Vyriškumas ir moteriškumas
3. Netikrumo (nežinomybės) vengimo indeksas.

Žemo netikrumo vengimo kultūros

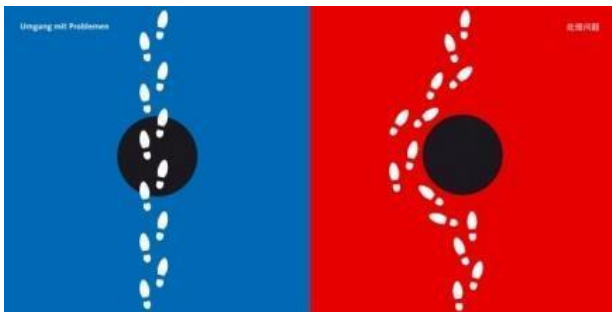
Aukšto netikrumo vengimo kultūros

Netikrumas vertinamas	Netikrumas gąsdina
Karjera kintanti	Karjera stabili
Skatinama rizikuoti	Tikimasi aiškių procedūrų
Konfliktai gali būti teigiami	Konfliktai yra neigiami
Tikimasi inovacijų	Išlaikomas <i>status quo</i>

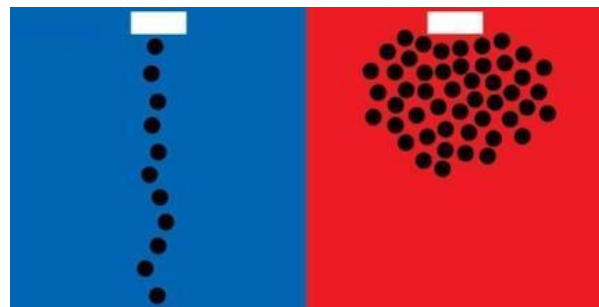
4. Orientavimasis į ilgalaikiškumą ir orientavimasis į trumpalaikiškumą.

5. Piktnaudžiavimas ir ribojimas.

Įtraukianti pertraukėlė: atvira diskusija apie menininkės Yang Liu Vakarų ir Rytų kultūrų klišes, pavaizduotas paveikslėliuose.

Problemyų sprendimas

Laukimas eilėje

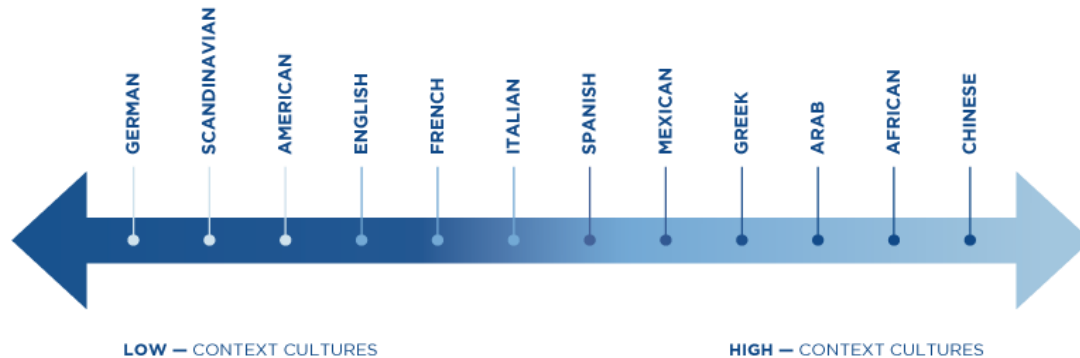
Šaltinis: <http://bsix12.com/east-meets-west/>

Aukšto konteksto kultūros ir žemo konteksto kultūros (arba tikslus / numatomas bendravimas)

Lektorius paaiškina aukšto ir žemo konteksto kultūrų savybes.

Aukšto konteksto kultūros yra pagrįstos bendravimu, neišreikštu žodžiais, ir neverbalinėmis užuominomis. Aukšto konteksto bendravime mintį sunku suprasti nežinant kontekstinės informacijos. Azijos, Afrikos, Arabų, centrinės Europos ir Lotynų Amerikos kultūros laikomos aukšto konteksto kultūromis.

Žemo konteksto kultūros yra pagrįstos tikslu bendravimu. Žemo konteksto bendravime mintis pasakoma tiesiogiai. Iš Vakarų Europos kilusios kultūros, tokios kaip Jungtinių Amerikos Valstijų ir Australijos, yra laikomos žemo konteksto kultūromis.

Nors šias savybes šiek tiek supaprastiname, tačiau, žinodami jas, galėsime lengviau bendrauti ir pritaikyti savo kalbėjimą prie skirtingų kultūrų klausytojų.

Užduotį apie aukšto ir žemo konteksto kultūras rasite trečiajame skyriuje (situacija 3).

Tarpkultūrinis sąmoningumas

Šaltinis: <https://www.skillsyouneed.com/ips/intercultural-awareness.html>

Tarpkultūrinio sąmoningumo lygiai: spektras

Galime apibrėžti keturis tarpkultūrinio sąmoningumo lygius, kuriuos galime laikyti spektru.

Mano požiūris yra vienintelis	Žmonės nežino arba jiems nerūpi, kad yra ir kitokių požiūrių. Tai galima pastebėti tarp mažų vaikų, kurie, išgirdę žmonės kalbant kita kalba, labai nustemba. Jie net nebūna susimąstę, kad gali būti žmonių, kitokių nei jie.
Mano požiūris yra geriausias	Šiame lygyje žmonės žino, kad yra kitokių žmonių su skirtingais požiūriais ar kitokiais įsitikinimais, tačiau nemano, kad jie teisingi. Jų požiūris nėra vienintelis, tačiau jis yra neabejotinai teisingiausias. Šią pasaulėžiūrą galime pavadinti „kolonijine“: mes parodysime, kaip mes tai darome, nes jums to labai reikia.
Yra keletas požiūrių – mano ir kiti	Žmonės puikiai supranta, kad yra ir kitų pasaulėžiūrų ir kad skirtingi žmonės elgiasi skirtingai. Jie nevertina kitų požiūrių, bet pripažįsta, kad skirtingos kultūros ir pažiūros turi skirtingų privalumų. Jie gali harmoningai sujungti keletą skirtingų pažiūrų aspektų.

Mūsų požiūris	Šis galutinis lygmuo suvienija žmones, sukurdamas naują, visiems prasmingą, bendrą kultūrą.
---------------	---

Kaip ugdyti tarpkultūrinį sąmoningumą?

Pripažinkite, kad nežinote.

Savo neišmanymo pripažinimas – tai pirmasis žingsnis, norint susipažinti su kitomis kultūromis.

Įsisąmoninkite savo pačių pažiūras, prielaidas, įsitikinimus ir kaip jie buvo suformuoti jūsų kultūros.

Paklauskite savęs: kokios, mano nuomone, yra Lietuvos „tautinės“ savybės? Kurios iš jų man patinka ir kurios nepatinka?

Domėkitės.

Skaitykite apie kitas šalis ir kultūras, pradėkite mąstyti apie skirtumus tarp jūsų gimtosios kultūros ir tos, apie kurią perskaitėte.

Neteiskite.

Verčiau pradėkite rinkti informaciją. Užduokite neutralius klausimus ir išsiaiškinkite esmę prieš darydami išvadas apie tam tikrą situaciją.

Surinkę informaciją, pasitikrinkite, ar nedarote prielaidų.

Paklauskite savo draugų ar kolegų, kurie išmano tą kultūrą geriau už jus, ir sistemingai peržiūrėkite savo prielaidas, įsitikindami, kad jos teisingos.

Ugdykite empatiją.

Pagalvokite, kaip jaustumėtės kito žmogaus vietoje.

II skyrius: ATVEJŲ ANALIZĖS IR PRATIMAI APIE TARPKULTŪRINES YPATYBES

Trukmė: 40 min.

Šias užduotis galima atlikti individualiai arba nedidelėse 3-5 žmonių grupelėse. Po kiekvienos užduoties rekomenduojama paraginti dalyvius pasikeisti žiniomis ir padiskutuoti.

Situacija 1: netiesioginės asociacijos testas (NAT)

Šios užduoties tikslas yra perprasti stereotipus ir išankstinį nusistatymą.

Odos atspalvio (šviesi oda – tamsi oda) NAT metu nustatomas gebėjimas atskirti šviesaus ir tamsaus atspalvio veidus. Šis testas dažnai nustato mūsų automatinį šviesaus odos atspalvio pasirinkimą.

Diskusija: kaip galime nugalėti savo išankstinius nusistatymus prieš tam tikras grupes (migrantus)?

Situacija 2

Diskusija apie galios (valdžios) atstumo indekso kultūros aspektą.

Situacija 3: Palyginkite tarpusavyje savo aukšto ir žemo konteksto kultūrų rezultatus

Įsivertinkite savo bendravimo būdą (tikslus ar numatomas bendravimas) ir pasidalinkite su kitais dalyviais.

Testą rasite čia: http://www2.pacific.edu/sis/culture/pub/context_cultures_high_and_lo.htm

KULTŪRINIO KONTEKSTO INVENTORIUS

pagal Claire B. Halverson

Taisyklės: kiekvienam klausimui pasirinkite atsakymą skalėje nuo 1 iki 5, nurodydami, kaip dažnai elgiatės nurodytu būdu su darbu susijusiose situacijose.

	Beveik niekada	Kartais			Beveik visada
	1				5
Kai kalbu, dažnai naudoju ne tik žodžius, bet ir skirtingas veido išraiškas, rankų gestus ir kūno kalbą.					
Pokalbio metu daugiau dėmesio kreipiu į kontekstą – kas ką pasakė kokiomis aplinkybėmis – o ne į pasakytus žodžius.					
Kai bendrauju, dažnai paaiškinu dalykus iš					

	karto ir tiesiogiai, o ne kalbėdamas aplink, iš įvairių pusių.					
	Ginčo metu daugiau vadovaujosi emocijomis, o ne logika ir racionalumu.					
	Turiu nedidelį artimų draugų ratą, o ne daug nelabai artimų draugų.					
	Dirbdamas su kolegomis, pirmiausiai stengiuosi atlikti darbą ir tada bendrauti, o ne atvirkščiai.					
	Verčiau dirbčiau grupėje negu vienas.					
	Manau, kad turi būti apdovanojami individualūs pasiekimai, o ne grupiniai.					
	Apibūdinamas save, dažniau nurodau savo pasiekimus, o ne šeimyninius santykius.					
	Man labiau patinka dalintis erdve su kitais negu turėti privačią.					
	Verčiau dirbčiau vadovui, kuris laiko valdžią savo rankose ir dirba grupės gerovei, nei vadovui, kuris leidžia dirbti autonomiškai ir priimti individualius sprendimus.					
	Manau, kad svarbiau atvykti laiku nei suteikti prioritetą kitiems reikalams.					
	Man labiau patinka dirbti ties viena užduotimi nei ties keletu užduočių vienu metu.					
	Dažniausiai nusistatau grafiką, pagal kurį atlieku darbus, o ne palieku grafiką laisvą ir dirbu, kaip užsimanau.					
	Man labiau patinka dirbti su žmogumi, kuris yra greitas ir nori iš karto matyti rezultatus, negu su žmogumi, kuris yra lėtas ir nori apsvarstyti visus faktus.					
	Norėdamas ką nors sužinoti, ieškau informacijos daugelyje skirtingų šaltinių, o ne viename autoritetingame šaltinyje.					
	Spręsdamas problemą, verčiau susitelkiu ties visos situacijos perpratimu, o ne ties atskiromis jos dalimis po vieną.					
	Spręsdamas naują užduotį, verčiau bandau išsiaiškinti sprendimą pats					

	eksperimentuodamas nei seku kitų pavyzdžiu ar demonstracija.					
	Priimdamas sprendimus remiuosi ne tik faktais, bet ir tuo, kas man patinka ar nepatinka.					
	Man labiau patinka, kai užduotys ir procedūros yra aiškiai apibrėžtos negu kai turiu tik bendrą supratimą apie reikalingą atlikti darbą.					

Šių 20 klausimų pagalba galima gana tiksliai įsivertinti savo bendravimo stilių darbo ar kitose socialinėse situacijose. Rezultatas parodo, kuriam kontekstui teikiate pirmenybę.

Dalyvių diskusija apie nustatytus rezultatus.

Nėra teisingo ar neteisingo pasirinkimo.

Pirmenybės teikimas tam tikram bendravimo stiliui nereiškia, kad negalėsite bendrauti kituose kontekstuose. Tai tiesiog reiškia, kad, **jei teikiate pirmenybę aukšto konteksto bendravimo stiliui, bendraudami žemo konteksto kultūroje turėsite savo elgesį šiek tiek pakoreguoti**. Tai taip pat reiškia, kad nusprendę emigruoti į kitą šalį, žymiai lengviau adaptuotumėtės to paties konteksto kultūroje.

Kad ir kaip svarbu žinoti savo „igimtą“ bendravimo stilių, vis dėlto dar svarbiau yra suvokti jūsų ir kitų bendravimo stilių skirtumus bei tų skirtumų svarbą bendraujant su žmonėmis, kurių bendravimo stilius yra kitoks.

Situacija 4: Kultūrinio šoko užduotis

„Kultūrinio šoko metodas“ arba „Kritinių incidentų metodas“ leidžia suvokti savo socialinį tapatumą ir įvertinti turimas žinias apie kitas kultūras.

Kiekvienas dalyvis aprašo situaciją, kai patyrė kultūrinį šoką (pvz., kelionės užsienyje metu). Lektorius kartu su dalyviais pasirenka vieną ar dvi situacijas, kurias visi išanalizuoja pasitelkdami lektoriaus iš anksto paruoštą lentelę.

Užduoties tikslas yra dalyviams identifikuoti elementus iš lentelės.

Ši užduotis padės nustatyti ir suvokti kultūrinius skirtumus bei atpažinti savo pačių vertybes ir išankstinius nusistatymus, kurie trukdo suprasti ir bendrauti su žmonėmis iš kitų kultūrų.

III skyrius: TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO PRAKTINĖS KOMPETENCIJOS

Kaip valdyti tarpkultūrinį bendravimą

Tarpusavio supratimas: kaip išmokyti grupę bendrauti

Bendravimas yra efektyvus, kai pašnekovai supranta vienas kitą. Visi esame linkę interpretuoti kito žodžius pagal savo pačių įsitikinimus ir principus. Kai bendraujame su žmonėmis iš kitos kultūros, galime nesuprasti to, ką jie sako, arba atvirkščiai – jie gali nesuprasti mūsų. Nėra lengva nuolatos apie tai prisiminti, kadangi skirtumas tarp to, ką mes suprantame, ir to, ką interpretuojame, gali būti ne visada akivaizdus.

Taigi, gebėjimas atpažinti ir išspręsti nesusipratimus yra viena iš esminių kompetencijų. Sklandžiam bendravimui užtikrinti mintis turi būti kiek įmanoma aiškiau pasakyta. Savo mintį galime išsamiai paaiškinti (nors ji gali atrodyti akivaizdi), iliustruoti pavyzdžiais arba performuluoti kitais žodžiais, kad pašnekovas tikrai mus suprastų. Pagelbėti gali ir kūno kalba. Toks požiūris pagerina bendravimo efektyvumą ir kokybę, puoselėja gerus santykius bei skatina mus pačius sužinoti daugiau apie save ir žmones iš kitos kultūros.

Tarpkultūrinės aplinkos kūrimas

Kad išvengtų nesusipratimų, grupės nariams patariama **susikurti savo grupės kultūrą su bendromis taisyklėmis ir apibrėžimais**. Šio pratimo pagrindinė mintis yra ta, kad grupė tampa saugia aplinka, kurioje grupės nariai gali laisvai išreikšti savo nuomonės ir poreikius bei būti atviri vieni kitiems. Kultūrinė įvairovė turėtų būti laikoma privalumu.

Būkite atsargūs: kultūra vaidina svarbų vaidmenį mūsų elgesyje, tačiau ji negali paaiškinti visko. Bet kokioje situacijoje turime elgtis atsargiai, kad neskirstytume žmonių į kategorijas ir neturėtume išankstinių nusistatymų.

Kokios įtakos grupės skirtumai gali turėti savanorystės pasirengimui ir progresui

Žmonių grupė dažniausia yra heterogeninė. Joje susiburia žmonės su panašiais interesais, tačiau skirtingomis asmenybėmis. Pabėgėlių grupėse susiburia žmonės iš įvairiausių socialinių ir kultūrinių sluoksnių, turinčių skirtingą išsilavinimą. Jų lūkesčiai savanoriams taip pat skirtingi. Svarbu leisti jiems patiems apibrėžti, ko tikisi ir ko nori išmokyti, taip pat gerbti kiekvieno mokymosi tempą ir pajavairinti veiklas bei mokymo būdus.

- Atraskite globalią viziją: paklauskite besimokančiųjų, ko jie nori išmokyti ir sudarykite su jais nebylųjį susitarimą. Dauguma pabėgėlių yra suaugusieji, turintys nemažai gebėjimų. Nenuvertinkite jų vien dėl to, kad jie atsidūrė šioje situacijoje.
- Pasirinkite skirtingo sudėtingumo mokomąsias veiklas ir **įtraukite į savo pamokas įvairių kompetencijų mokymąsi**. Užtikrinkite, kad visi išmokyti kažko naujo, išsamiau paaiškinkite sudėtingesnes vietas.

- **Skirtumai gali tapti mokymosi šaltiniu ir privalumu:** pasinaudokite besimokančiųjų kompetencijomis, kad padėtumėte kitiems. Pavyzdžiui, galite paprašyti gabesnių besimokančiųjų padėti tiems, kam nesiseka. Taip pat galite skirti skirtingų lygių dvigubą užduotį dviem besimokantiejiems ir paprašyti jų padėti vienas kitam.

Šis metodas optimizuos jūsų darbą ir paskatins besimokančiųjų dalyvavimą bei sunkumų įveikimą.

Už tarpkultūriškumo: atsargumas kalbant pabėgėlių nelengvos situacijos ir praeities temomis

Kai kurios temos, kaip pavyzdžiui šeimyninė situacija, seksualinė orientacija, ligos ir neįgalumas, yra atvira aptarinėjamos Europoje, bet gali būti tabu kituose pasaulio regionuose. Todėl jų geriau vengti. Taip pat kai kurie klausimai gali žmones sugėdinti, paskatinti užsisklęsti savyje ar sukurti grupėje konfliktus.

Patarimai apie tinkamas ir netinkamas aptarinėti temas:

- Venkite užduoti asmeninius klausimus apie keliones ar pabėgėlius.
- Nepriminkite apie traumuojančius patyrimus. Tokių temų aptarimas gali sukelti skausmą tiems, kurie neteko šeimos arba gimtojoje šalyje anksčiau gyveno pasiturinčiai. Verčiau pabandykite sukurti atmosferą, kurioje pabėgėliai galėtų laisvai išreikšti save rūpimomis temomis. Tačiau nepamirškite stebėti elgesio skirtumų grupėje.
- Sukurkite grupėje atmosferą, kurioje kiekvienas jaustųsi pasitikinčiai: papasakokite apie save, užmegzkite tikrą bendravimą, ragindami kitus šnekėti.

IV skyrius: ATVEJŲ ANALIZĖ IR REKOMENDACIJOS SAVANORIAMS

1 užduotis. Skaitymas vaidmenimis

Mažose grupelėse po 4-5 žmones interpretuojamos 2 situacijos (vienodos kiekvienai grupei), iš anksto paruoštos lektoriaus. Kiekvienoje grupėje yra mokytojas ir mokiniai. Dalyviai privalo atsižvelgti į grupės dalyvių daugiakultūriškumą ir sukurti aktyvią bei subalansuotą grupę, kurios atmosfera būtų paremta lygybe ir tolerancija.

Kiekviena grupelė atlieka du skaitymus vaidmenimis, kiekvieną po 10 minučių. Po to 10 minučių vyksta visų dalyvių bendras aptarimas. Rezultatuose turėtų būti pabrėžtos „tarpkultūriškumo“ ir „asmenybės“ sąvokos, kadangi, net gavusios vienodas užduotis su tomis pačiomis situacijomis, grupelės jas išspręs savaip.

Raktiniai žodžiai: grupės mechanizmas, panašumai, bendravimas, tarpkultūriškumas, prisitaikomumas, nešališkumas.

2 užduotis

Kiekvienas besimokantysis gauna popieriaus lapą su keletu klausimų, susijusių su grupės ypatumais. Klausimai turėtų padėti dalyviams įsisąmoninti didžiulę grupės įvairovę ir susimąstyti, kokią įtaką ši įvairovė turės visai grupei.

Pusę pratimui skirto laiko senjorai pildo lentelę, kitą pusę – dalinasi idėjomis.

Grupės savybė	Kaip elgtis?	Komentaras
1. Įvairus dalyvių amžius		
2. Įvairios tautybės		
3. Vyrai / moterys (kai kurie lydimi vaikų)		
4. Optimistiškai / pesimistiškai nusiteikę dėl ateities		
5. Tikintys ir netikintys, kad gali išmokti naują kalbą		
6. Žinios apie priimančią šalį		
7. Lūkesčiai savanoriui		
8. Aktyvus / pasyvus charakteris		
9. (jūsų idėja)		
10. (jūsų idėja)		

3 uždutis . Tarpkultūriškumas praktikoje: apsikeitimo įgūdžiais seminaras

Parodomas filmukas arba skaidrės apie seminarus, kuriuose apsikeičiama įgūdžiais: taisomas dviratis, gaminamas patiekalas ir pan.

Šios užduoties tikslas yra paskatinti dalyvius atrasti bendrų mėgstamų veiklų ir paraginti juos pakviesti kitus grupės narius veikti kartu.

Diskusija:

Kiekvienas turi įgūdžių ar pomėgių, kuriais gali pasidalinti tarpkultūrinės veiklos rėmuose. Kaip jūs galite tai padaryti?

V skyrius: DISKUSIJA APIE DAUGIAKULTŪRIŠKUMĄ IR ASIMILIACIJĄ

Šis skyrius nėra nei paskaita, nei pratimas. Tai yra **valdoma diskusija**, kuria siekiama padidinti senjorų sąmoningumą apie jų **esminius motyvus ir tarpkultūrinio bendravimo svarbą**.

Tarpkultūrinis bendravimas yra labai sudėtinga veikla, todėl, jei savanoriai bus prastai pasiruošę (ne vien kompetencijų prasme), jie pasiduos ir patirs nesėkmę, nepaisant gerų ir dosnių ketinimų.

Ši diskusija apibrėžiama tarpkultūrinio bendravimo socialinėje srityje rėmais (neįtraukiame tarpkultūrinio bendravimo marketingui ir verslui). Čia tarpkultūrinio bendravimo tikslas yra ne vien padėti kitam, bet ir matyti Kitą kaip man lygų Subjektą. (Lektorius turėtų remtis kritinės pedagogikos elementais – padėti senjorams savanoriams pasiekti „kritinį sąmoningumą“.)

Lektorius paragina dalyvius užduoti sau esminius klausimus:

Kodėl aš imuosi šios veiklos kaip senjoras savanoris ir koks yra socialinis projektas, kuriuo aš tikiu?

(Apšilimui užduodamas klausimas apie migrantų integraciją: kelio vidury tarp asimiliacijos ir daugiakultūriškumo - <https://euroalter.com/2013/multiculturalism-vs-assimilation>)

Ar esu pasiruošęs ištirti savo paties viziją?

Lektorius leidžia kiekvienam pasisakyti ir neprimeta savo nuomonės.

Nuorodos lektoriui:

<http://www.cohen-emerique.fr/medias/files/alterstice-revue.internationale.de.la.recherche.interculturelle-vol1..n-1.pdf>

VI skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS

Lektorius apibendrina informaciją, pateiktą modulio metu, t.y. išvardina išeitas temas.

Pabaigoje dalyviai kviečiami pasidalinti savo apmąstymais su grupe.

Modulis 3: Migrantų integracija: teorinių modelių apžvalga

	Aprašymas
Trumpas modulio aprašymas mokytojui / dėstytojui ir besimokančiajam - Modulio tikslai - Modulio dalys	3-iajame modulyje pristatoma migrantų integracijos į priimančiąsias visuomenes teorinių modelių apžvalga. Šio modulio tikslas yra supažindinti besimokančiuosius su: - integracijos sąvoka; - globalios migracijos dabartinėmis problemomis; - dabartinėmis migracijos formomis ir teisiniu pagrindu; - konkrečiomis migrantų grupėmis ir jų integracija; - integracijos ir asimiliacijos teorija; - integracijos teoriniais modeliais; - ES visuomenėms pritaikyta integracija.
Modulio trukmė	4-6 valandos
Rekomenduojama mokomoji medžiaga	Darbo priemonės: popierius, rašikliai, lenta su popieriumi, smeigtukai ir nedidelės kortelės, gaublys arba pasaulio žemėlapis. Techninės priemonės: nešiojamas kompiuteris ir projektorius, perstumiami stalai nedidelėms grupelėms suformuoti (iš 4-6 dalyvių).
Rekomenduojama vieta moduliui vesti	Lektorius, įvertinęs mokymų grupės dalyvių pageidavimus, parenka tinkamiausią mokymų vietą.
Mokymų vietos paruošimas	Klasė turi būti paruošta taip, kad dalyvius galima būtų paskirstyti į grupes po 4-6 žmones ir kiekviena grupelė turėtų po stalą ir lentą.
Modulio formatai	- Atspausdintas dokumentas; - Internetinė versija (SVMI interneto svetainė)
Modulis prieinamas šiomis kalbomis	Anglų, lietuvių, vokiečių, prancūzų, graikų, suomių.
Kita aktuali informacija	Šiame modulyje pateikiama informacija apie ES įstatymus ir reglamentus apie migraciją ir integraciją. Atkreipkite dėmesį, kad šie įstatymai, taisyklės ir reglamentai gali būti įgyvendinami skirtingai visose ES valstybėse. Patikrinkite Lietuvoje taikomus reikalavimus.

Įvadas: teoriniai integracijos modeliai

Trukmė: 10-15 min.

- Lektoriaus / mokytojo trumpos prisistatymas (1 min.)
- Dalyvių prisistatymas (15 min.)

(Lektorius / mokytojas gali laisvai pasirinkti tinkamus pratimus dalyvių susipažinimui, priklausomai nuo to, ar dalyviai jau pažįsta vienas kitą ar ne, ar jie jaučiasi įsitempę ar atsipalaidavę, ir nuo grupės homogeniškumo. Tam gali būti panaudoti pratimai, skirti „ledams pralaužti“ (ang. *Ice-breaker*), vardų žaidimas, trumpos kiekvieno iš dalyvių prisistatymas ar kiti apšilimo pratimai).

- Modulio struktūros pristatymas mokymų dalyviams (4 min.)

I skyrius: INTEGRACIJOS APIBĖŽIMAS IR INTEGRACIJOS FORMOS

(socialinė, kultūrinė, ekonominė, politinė). Terminas „INTEGRACIJA

Trukmė: 45 min.

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato „integracijos“ terminą.

Terminas „integracijos“ vartojamas daugelyje mokslų, todėl siejamas su keletu reikšmių, pavyzdžiui,

- biologijoje integracija vadinamas floros ir faunos biologinės įvairovės kitimo procesas bei naujų rūšių tam tikroje aplinkoje evoliucija ir vystymasis;
- mechanikoje integracija vadinami mašinų gamybos srautai bei esamų formų medžiagų integravimas;
- chemijoje integracija vadinamas cheminių elementų įtraukimas į medžiagas;
- informacinėse technologijose integracija vadinamas naujų scenarijų integravimas į programinę įrangą, naujų funkcijų integravimas į įrankį arba naujos įrangos integravimas į tinklus.

Šiame susitikime kalbėsime apie socialinę integraciją. Socialinė integracija taip pat gali būti siejama su politine, ekonomine bei kultūrine integracija.

Apibrėžiant labai paprastai, socialinė integracija yra žmonių integracija į esamas visuomenės grupes. Šis terminas pirmą kartą paminėtas prancūzų sociologo Emilio Diurkheimo.

Pagal šiek tiek sudėtingesnę apibrėžimą, socialinė integracija gali būti apibūdinta kaip daugiapakopis sudėtingas procesas, kurio metu žmonės susipažįsta su žmonėmis iš vienos ar daugiau naujų grupių, kurių dalimi jie nori tapti.

1 užduotis. Diskusija apie integraciją porose

- Porose padiskutuokite, kaip jūs suprantate integraciją.
- Kas, jūsų supratimu, dažniausiai turima omenyje kalbant apie integraciją?
- Ar kada nors esate patyrę integraciją?
- Kur ji atsitinka?

Reikšminius žodžius užrašykite ant kortelių, esančių ant stalo.

Po 10 minučių poros paprašomos trumpai apibūdinti:

- savo integracijos supratimą / sąvoką;
- savo integracijos patirtį (jei buvo);
- vietą, kurioje jų nuomone vyksta integracija.

Po to kortelės priklijuojamos ant lentos.

Pristatymas. Lektorius toliau kalba apie integraciją.

Daugelis žmonių, kalbėdami apie socialinę integraciją, turi omenyje migraciją, imigraciją ir migrantų, pabėgėlių, darbo migrantų integraciją į priimančiąją visuomenę.

Migrantų socialinės integracijos procesas gali būti apibūdintas kaip daugiapakopė raida:

1. kalbinė integracija (priimančiosios visuomenės kalbos mokymasis);
2. socialinė integracija (draugų susiradimas, susipažinimas su kaimynais, susipažinimas su naujais žmonėmis mokykloje, kalbos pamokose, santuoka su priimančiosios visuomenės nariu ir t.t.);
3. ekonominė integracija (darbo susiradimas, patekimas į darbo rinką arba švietimo programą);
4. kultūrinė integracija (įstojimas į vietinį klubą, aktyvus pilietiškumas, savanorystė, priimančiosios visuomenės žiniasklaidos priemonių naudojimas);
5. politinė integracija (teisė balsuoti, pilietybės gavimas, dalyvavimas vietinėje, regioninėje ir valstybinėje politinėje veikloje, įstojimas į politinę partiją ir pan.).

„Socialinė integracija“ yra plati sąvoka, apimanti kalbinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ir politinę migrantų integraciją į priimančiąją visuomenę.

Daugeliui sociologų šis migrantų ir pabėgėlių integracijos apibrėžimas ir apibūdinimas atrodo per daug techninis. Jei atliksite viršuje apibūdintus penkis žingsnius, tikrai integruositės, tačiau visi žinome, kad tai kur kas sudėtingesnis procesas.

Integracijoje visuomet yra dvi pusės:

- tie, kurie nori / privalo integruotis (atvykėliai);
- tie, į kuriuos migrantai integruojasi (priimančiosios visuomenės nariai).

Socialinė integracija visada turės įtakos abiem žmonių grupėms. Visuomenės nėra statiškos, todėl integracija atneš pokyčių visiems.

Kad geriau suprastume integracijos sąvoką, keliaukime laiku atgal. Pažvelkime į vieną iš žinomiausių imigrantų šalių – Jungtines Amerikos Valstijas. Nuo pat XVII a. žmonės iš visos Europos pradėjo emigruoti į Ameriką. Vieni dėl ekonominių priežasčių, kiti dėl religinių, politinių, ar socialinių, o treči dėl to, kad buvo persekiojami. Vėliau imigrantai pradėjo atvykti iš Afrikos ir Pietų Amerikos valstybių, dauguma jų buvo atgabenti priverstinai, kad tarnautų vergais. XIX ir XX a. prasidėjo imigracija iš Azijos šalių.

Ši labai glausta Amerikos imigracijos istorija tik parodo, kokia įvairi ir daugialypė yra imigracija į Ameriką.

Mokslininkai, tarp jų ir Čikagos socialinių mokslų mokyklos tyrėjai, pradėjo vystyti Jungtinių Valstijų visuomenės teorijas. Kaip ši imigracijos visuomenė veikia ir funkcionuoja? Kaip ir kodėl žmonės

integruojasi? Ką reiškia būti „amerikiečiu“?

Štai keletas sąvokų apie visuomenę ir integraciją:

Visuomenė kaip salotų dubuo

Visuomenė susideda iš daugybės skirtingų dalių, panašiai kaip ir geros sveikos salotos. Atskiros jų dalys (kaip salotos lapai, pomidorai, svogūnai, paprikos, ridikėliai, agurkai) yra sumaišytos, bet vis tiek išlaiko savo spalvą, skonį ir savybes. Sumaišius visas dalis kartu ir įdėjus padažo, salotos įgauna vientisą skonį – jos tampa kažkuo nauju, ne vien tik atskirų dalių suma. Salotų padažas gali būti palygintas su įstatymais, taisyklėmis, visuomenės normomis, o salotų ingredientai – su visuomenės dalimis, pavyzdžiui, odos spalva, tautybe, amžiumi, lytimi ir kt.

Šios teorijos pagrindinė prielaida yra ta, kad įvairių ingredientų mišinys padeda išgauti naują gardų skonį, kuris yra geresnis už vieno kurio nors ingrediento skonį.

Kai kurie kritikai pastebėjo, kad vienas neskanus ingredientas arba neskanus padažas gali sugadinti visas salotas. Ši integracijos sąvoka taip pat yra vadinama „įvairiarūšiškumo samprata“.

Visuomenė kaip lydymosi katilas (arba tautų mišinys)

Visuomenė yra kaip karštas sriubos ar padažo puodas. Naują ingredientą įdėjus į sriubą, jis lėtai joje ištirps, paskleisdamas savo dalelytes, elementus ir savybes visoje sriuboje. Po kurio laiko to naujo ingrediento jau nebesimatys – jis taps sriubos dalimi. Kiekvienas naujas ingredientas turės įtakos visos sriubos skoniui ir konsistencijai, pagardindamas jos skonį arba atvirksčiai – pablogindamas.

Ši teorija greit pareikalavo virėjo arba, sociologijos požiūriu, politiko, prezidento arba žmogaus, kuris priimtų sprendimus apie tai, ką leidžiama įdėti į sriubą, o ko ne. Geras politikas – tai kaip geras virėjas. Kaip blogas virėjas gali sugadinti sriubą, taip ir blogas politikas gali sugadinti visuomenę.

Ši integracijos teorija taip pat yra vadinama „vienarūšiškumo samprata“.

2 užduotis. Atvira visų dalyvių diskusija

- Kuri integracijos samprata jums atrodo teisingesnė arba jums labiau patinka? Kodėl?
- Ar kada nors jautėtės priklausantys vienai ar kitai visuomenės daliai?

Dalyvių paprašoma užrašyti pagrindines mintis ir reikšminius žodžius ant lentos.

Pertaukėlė (5-10 min.)

II skyrius: INTEGRACIJA – ASIMILIACIJA – KULTŪRIZACIJA

Hibridinės visuomenės. Įvairovė kaip išteklius. Nauja integracijos idėja ir lygybė visuomenėje

Trukmė: 60-90 min.

Pristatymas. Lektorius pristato asimiliacijos ir kultūrizacijos proceso bei hibridinės visuomenės sąvokas.

Asimiliacija

Aptarėme, kad **integracija yra sudėtingas procesas**. XX a. aštuntajame dešimtmetyje Amerikos ir Europos tyrėjai pradėjo kalbėti apie integraciją kaip asimiliacijos procesą. Vokiečių mokslininkas Harmutas Esseris buvo vienas pirmųjų mokslininkų, tyrusių **asimiliacijos teorijas**. Pirmosios asimiliacijos teorijos buvo išvystytos 1921 m. mokslininkų Parko ir Burgesso. Jie apibrėžė asimiliaciją kaip tarpusavio įsiskverbimo ir susiliejimo procesą, kurio metu žmogus įgauna kito žmogaus ar žmonių grupės požiūrį, prisiminimus ir nuomones. Tai vyksta dalinantis kasdieniu gyvenimu, patyrimais ir istorija bendro kultūrinio gyvenimo metu.

Esseris daro prielaidą, kad migrantų integracija į priimančiąją visuomenę yra sėkminga tik tuo atveju, jei jie pereina per asmeninį mokymosi procesą. Šio proceso metu jie palaipsniui vis daugiau ir daugiau adaptuojasi prie priimančiosios visuomenės gyvensenos:

- ugdo priimančiosios visuomenės kalbos įgūdžius;
- įgauna žinių apie priimančiosios visuomenės normas ir vertybes;
- išmoksta bendrauti su priimančiosios visuomenės nariais;
- išmoksta ir supranta priimančiosios visuomenės institucijų struktūras ir išmoksta bendrauti su šiomis institucijomis;
- išmoksta socialines taisykles, įpročius ir tradicijas;
- išmoksta kultūrinės vertybes ir tradicijas;
- pripažįsta priimančiosios visuomenės taisykles, normas ir vertybes.

Asimiliacijos teorija apibūdina integraciją kaip desocializacijos procesą. Tai reiškia, kad migrantas pirma turi desocializuotis iš savo gimtosios šalies ir tada iš naujo socializuotis priimančiojoje šalyje. Šio proceso metu migrantas po truputį praranda ryšius su savo gimtosios šalies tradicijomis ir vis labiau prisitaiko prie priimančiosios šalies tradicijų ir įpročių.

Asimiliacijos teorijos kritikai teigia, kad šis požiūris yra paremtas trūkumo prielaida. Migrantas, atvykęs į priimančiąją visuomenę, apibrėžiamas per savo trūkumus, tokius kaip vietinės kalbos nemokėjimas ar kultūrinių įpročių nežinojimas. Anot kritikų, tokios trūkumais paremtos teorijos gali lemti neigiamą požiūrį į imigracijos ir integracijos procesus. Tokiu būdu asimiliacija gali būti laikoma nuolatiniu procesu, kuriame migrantas kovoja ir bando užkirsti kelią trūkumams, problemoms ir konfliktams.

Kultūrizacija

Praėjusio amžiaus dešimtojo dešimtmečio pradžioje mokslininkai integraciją pradėjo apibrėžti labiau kaip **kultūrizacijos**, o ne asimiliacijos procesą. Kultūrizacijos pagrindinė mintis yra ta, kad dauguma elementų, aprašytų integracijos teorijose (tokiose kaip „salotų dubuo“, „tautų katilas“ ar asimiliacija), yra susiję su kultūriniais aspektais, t.y. kalba, tradicijos, bendravimo įgūdžiai, taisyklės, vertybės ir normos yra susiję su visuomenės kultūrinėmis savybėmis.

Moksliniuose kultūrizacijos debatuose Europoje tai veda prie diskusijos apie regionines, valstybines ir europietiškas kultūrinės vertybes. Kuo daugiau šių vertybių yra bendrų Europos Sąjungoje, tuo lengvesnis bus Europos piliečių integracijos procesas. JAV šie moksliniai debatai buvo labiau sutelkti ties tam tikromis grupėmis – rasės problema, odos spalva, lytis ir moterų teisės buvo susietos su socialinėmis ekonominėmis ir socialinėmis kultūrinėmis visuomenės problemomis.

Integracija iš kultūrizacijos proceso pusės reiškia, kad migrantai adaptuojasi prie pasirinktų priimančiosios visuomenės kultūros aspektų. Vienas migrantas išmoks priimančiosios valstybės kalbą, kitas pirmaisiai susiras darbą, o trečias bandys įsitraukti į visuomeninę veiklą. Integracija yra sunki ir sudėtinga ne dėl to, kad vienu metu vyksta daug dalykų, o dėl to, kad nusako individualų vystymosi procesą, kuris kiekvienam yra skirtingas. Integracijos procesai nevyksta lygiagrečiai, bet yra daugiapakopiai ir nesibaigiantys.

Tyrėjai ir migracijos ekspertai apibūdina migraciją kaip kelių procesų susipažinimo su aplinka patirtį. Šitoks susipažinimo procesas vyksta ne vien tik tarp migrantų. Net vietiniai visuomenės nariai turi susipažinti su naujomis gyvenimo situacijomis. Kadangi šie procesai yra individualūs kiekvienam žmogui, rezultatai, vystymasis ir patirtis yra skirtingi.

Šiandieniniai integracijos tyrimai atsižvelgia į žmogaus biografijos faktus, asmeninius gebėjimus ir kompetencijas, ekonominę situaciją, šeimos palaikymą, asmenines normas ir vertybes, amžių ir išsilavinimą. Šios aplinkybės paaiškina, kodėl integracija nesuteikia lygių galimybių visiems. Vienam gali būti labai lengva integruotis į naują grupę, visuomenę ar jos struktūrą, o kitam – dėl asmeninių aplinkybių ar kitų kliūčių – labai sunku.

Kitoje žinomoje imigracijos valstybėje, Kanadoje, Laidlaw fondas 2002 m. tyrė integraciją kaip socialinę įtrauktį. Tuo metu socialinė įtrauktis buvo apibrėžiama kaip nepasiturinčių šeimų ir jų vaikų socialinės integracijos procesas. Šis apibrėžimas buvo praplėstas, kad įtrauktų migrantus ir naujai atvykusius visuomenės narius. Norėta puoselėti visuomenės, kurios būtų stabilios, saugios, teisingos, tolerantiškos, gerbtų įvairovę, galimybių lygybę ir visų žmonių dalyvavimą. Tobula vakarietiškos visuomenės, paremtos socialine įtrauktimi ir socialine sanglauda, vizija.

2000-2010 m. Europos ir Amerikos mokslininkai į debatus įnešė dar vieną aspektą – **hibridines visuomenes**. „Hibridinis“ reiškia įvairų, susidedantį iš skirtingų dalių, ne homogenišką, o įvairiarūšį, turtingą įvairove ir asmenybėmis. Svarbu tai, kad pagal šią teoriją visi šie įvairūs elementai yra pagrįsti lygiomis teisėmis ir turi vienodą vertę.

Hibridinių visuomenių idėja įnešė pokyčių į debatus ir teorijas apie integraciją – ilgą laiką integracijos

idėja reiškė perėjimą arba migraciją iš vienos visuomenės į kitą. Migracijos procesas ir integracija į naują aplinką verčia migrantą susikurti naują tapatybę, tinkančią prie naujos visuomenės.

„Hibridinės visuomenės“ sąvoka leido žmonėms turėti keletą tapatybių, apibrėžiamų „hibridinėmis tapatybėmis“ arba tapatybių pliuralizmu. Migrantas gali išlaikyti dalį savo tapatybės ir taip pat sėkmingai vystyti antrąją. Jos neprieštarau viena kitai, kadangi migrantas turi išspręsti šiuos konfliktus integracijos proceso metu. Hibridinės tapatybės šioje teorijoje laikomos ištekliais, kurie galiausiai išsivystys (dažniausiai per keletą kartų) į po-integracinę tapatybę.

Hibridinių tapatybių teorija taip pat apibūdina integracijos problemas – kuo labiau tapatybės nutolusios viena nuo kitos, tuo integracijos procesas bus sunkesnis. Nepalankioje padėtyje esančios grupės, taip pat tokie aspektai kaip religija, tradicinės kaimo kultūros palyginus su postmodernistinėmis miesto kultūromis, socialinis struktūrinis supratimas, išsilavinimas ir sveikata yra hibridinės visuomenės elementai, todėl lems skirtingą migrantų integracijos į priimančiąją visuomenę tempą.

3 užduotis

Prisiminkite, ko tik ką mokėtės: integracija – asimiliacija – kultūrizacija – hibridinės visuomenės – įvairovė kaip išteklius:

Mažose grupelėse aptarkite, su kuriais elementais ir teorijomis sutinkate ir su kuriais nesutinkate. Ši užduotis neklausia jūsų, ar pritariate migracijai ir integracijai. Ši užduotis klausia apie JŪSŲ supratimą, pritarimą ar nepritarimą pristatytoms teorijoms.

- Kuri teorija, jūsų nuomone, yra tiksliausia?
- Kuri jums atrodo per daug keista ir neatitinkanti realybės?

Pasiruoškite lentą, plakatą ar korteles, kuriose užrašykite punktus, kuriems pritariate ir kuriems nepritariate.

Antrame žingsnyje pabandykite sugrupuoti visus tuos elementus ir reikšminius žodžius, kuriems pritariate, o kitoje pusėje sugrupuokite visus elementus ir reikšminius žodžius, kuriems nepritariate. Savo grupėje pabandykite surasti pagrindinius reikšminius žodžius ar antraštes kiekvienai iš elementų grupių.

Rezultatus pristatykite visiems dalyviams.

Pristatymas. Po šios užduoties lektorius pristato likusią skyriaus informaciją.

Hibridinių visuomenių idėja taip pat yra paremta daugiakultūriškumo samprata. Daugiakultūris hibridinės visuomenės nuolatos sąveikau su kitomis visuomenės grupėmis, su daugumomis ir mažumomis. Priklausomai nuo visuomenėje diskutuojamos temos, šios daugumos ir mažumos gali kisti.

Hibridinių daugiakultūrių Europos visuomenių idėja kelia naujas diskusijas Europoje. Maždaug 2011 m. ar 2012 m. politikai, socialinių mokslų tyrėjai ir žiniasklaida pradėjo diskutuoti apie tautinę valstybę. Europos ilgametė tradicija yra tautinės valstybes apibrėžti sienomis ir tautiniu identitetu, kuris dažnai siejamas su tautinėmis kalbomis. Europos integracijos procesas, technologinis progresas ir komunikacija, o ypač migracija ir mobilumas, privertė suabejoti tautinių valstybių vaidmens supratimu. Ar integracija reiškia, kad žmogus turi integruotis, asimiliuotis, adaptuotis, susilieti ir susipažinti su tautinės valstybės taisyklėmis, tradicijomis ir normomis? Kiek imigracija ir integracija turi įtakos tautinės valstybės idėjai? Jei integracija yra suprantama kaip interaktyvus procesas tarp „naujų piliečių“ ir „vietinių piliečių“, tai šis procesas turėtų lemti pokyčius abiejose pusėse. Kai kurie žmonės bijo šių pokyčių. Kiti yra labai atviri.

Kai kurie politinės teorijos mokslininkai kalba apie tautinių valstybių, kaip kultūrinio ir politinio vieneto, pabaigą ir iškelia didelio masto Europos identiteto, Europos kultūrinio identiteto idėją ir žiūri į migraciją ir integraciją kaip į vieną iš pagrindinių šiandienos varomųjų jėgų, metančių iššūkį įvairiapusį daugiakultūrį paveldą turinčios Europos Sąjungos ateičiai.

4 užduotis. Debatai

Viena grupė paruošia argumentus, remiančius europietiškas vertybes, kultūrą ir normas, kurios ilgainiui per integracijos procesą gali išstumti šiandienos tautines valstybes. Kita grupė paruošia argumentus, paryškinančius tautinių valstybių, kaip integracijos kertinio elemento, svarbą.

Pertraukėlė (5-10 min.)

III skyrius: PAGRINDINĖS PASAULINĖS MIGRACIJOS TENDENCIJOS

Trukmė: 45 min.

Prieš žmonėms integruojantis į priimančiąją visuomenę, jie pirmiausia turi migruoti. Migracija yra globalus fenomenas ir gali vykti dėl daugelio priežasčių.

Migracija gali būti paremta laisvu žmogaus apsisprendimu migruoti į kitą šalį ieškant geresnio gyvenimo.

Migracija taip pat gali būti priverstinė dėl ekonominės situacijos, skurdo, bado, diskriminacijos, persekiojimų, karo, stichinių nelaimių, prekybos žmonėmis ir daugybės kitų priežasčių.

Migranto apibrėžimas (pagal UNESCO):

„Terminas **migrantas** suprantamas kaip „bet kuris asmuo, laikinai arba nuolat gyvenantis valstybėje, kurioje nebuvo gimęs, ir yra įgijęs reikšmingus socialinius ryšius su šia valstybe.“ Tačiau šis apibrėžimas gali būti per siauras, kadangi, remiantis kai kurių šalių įstatymais, net asmuo, gimęs toje šalyje, gali būti laikomas migrantu.

Jungtinių Tautų Konvencija dėl visų migruojančių darbuotojų ir jų šeimų narių teisių apsaugos pateikia tokį **migruojančio darbuotojo** apibrėžimą – „asmuo, kuris ketina vykdyti, vykdo arba vykdė apmokamą veiklą valstybėje, kurios piliečiu jis nėra.“ Iš čia kyla platesnis migranto apibrėžimas:

„Terminas „migrantas“ straipsnyje 1.1 (a) turėtų aprėpti visus atvejus, kuriuose sprendimas migruoti priimamas laisvai migruojančio asmens, dėl „asmeninės naudos“ ir be išorinių veiksnių įsikišimo.“

Pagal šį apibrėžimą, **migrantais** negali būti vadinami pabėgėliai, persikėlėliai ar kitaip priversti palikti savo namus, asmenys. Migrantai yra žmonės, kurie priima sprendimus, kada jiems išvažiuoti ir kur, net jei šie pasirinkimai kartais yra suvaržyti. Kai kurie mokslininkai skiria savanorišką ir priverstinę migraciją. Kai kurie pabėgėliai nei susiduria su išorinėmis judėjimo kliūtimis, nei yra spaudžiami kokių nors skubių poreikių, kurių neįmanoma patenkinti gyvenamojoje šalyje. O kiti yra priversti persikelti dėl visiškai jiems nepavaldžių priežasčių.

Specialusis žmogaus teisių komisijos įgaliotinis pasiūlė šiuos asmenis vadinti **migrantais**:

- (a) asmenys, nesantys valstybės, kurios piliečiai yra, teritorijoje, nėra jos teisiškai apsaugoti ir yra kitos valstybės teritorijoje;
- (b) asmenys, kuriems nepriimtinas priimančiosios valstybės suteikiamas pabėgėlio, natūralizuoto asmens ar panašus statusas ir su juo gaunamos teisės;
- (c) asmenys, kuriems nepriimtina diplomatinių susitarimų, vizų ar kitų sutarčių suteikiama jų pagrindinių teisių apsauga.

Pabėgėlio apibrėžimas (pagal Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro valdybą):

„**Pabėgėliai** yra asmenys, bėgantys nuo ginkluotų konfliktų ar persekiojimų. 2017 m. pabaigoje jų iš viso buvo 67,5 mln. Jų padėtis dažnai yra tokia pavojinga ir nepakeliama, kad ieškodami saugumo kaimyninėse šalyse, jie kerta sienas ir tokiu būdu tarptautiniu mastu yra pripažįstami pabėgėliais, kuriems gali būti suteikta parama iš valstybių, JTVPK ir kitų organizacijų. Jie pripažįstami pabėgėliais, nes jiems būtų pernelyg pavojinga grįžti namo ir reikalingas prieglobstis svetur. Tai žmonės, kuriems prieglobsčio nesuteikimas gali turėti mirtinų pasekmių.

Pabėgėlius statusą apibrėžia ir juos saugo tarptautinė teisė. 1951 m. Konvencija dėl pabėgėlių statuso ir jos 1967 m. Protokolas ir kiti teisės aktai, pvz., 1969 m. AVO pabėgėlių konvencija, išlieka šiuolaikinės pabėgėlių apsaugos kertiniu akmeniu. Šiuose teisės aktuose įtvirtinti teisiniai principai naudojami daugybėje kitų tarptautinių, regioninių ir nacionalinių įstatymų bei praktikų. 1951 m. Konvencija apibrėžia pabėgėlio statusą ir pagrindines teises, kurias valstybės turėtų jiems suteikti. Vienas iš pagrindinių tarptautinėje teisėje nustatytų principų yra tas, kad pabėgėliai neturėtų būti išsiunčiami ar grąžinami į situacijas, kuriose kiltų grėsmė jų gyvybei ar laisvei.

Pabėgėlių apsauga turi daug aspektų: apsauga nuo grąžinimo į pavojų, nuo kurio jie pabėgo, teisingos ir veiksmingos prieglobsčio procedūros ir užtikrinimas, kad bus laikomasi žmogaus teisių, kad jie galės gyventi oriai ir saugiai kol bus surastas ilgalaikis sprendimas. Didžiausia atsakomybė už šią apsaugą tenka valstybėms. Todėl JTVPK glaudžiai bendradarbiauja su vyriausybėmis, konsultuoja ir remia jas, kad padėtų vykdyti savo pareigas.“

Migrantai savo noru persikelia kitur ne dėl tiesioginės grėsmės ar mirtinų persekiojimų, o dažniausiai todėl, kad pagerintų savo gyvenimo kokybę, rastų darbą, studijuotų universitete, susitiktų su šeimos nariais ar dėl kitų priežasčių. Skirtingai nei pabėgėliai, kurie negali saugiai grįžti namo, migrantai neturi jokių kliūčių grįžti. Jei jie nuspręstų grįžti namo, jie ir toliau būtų apsaugoti savo vyriausybės.

Vyriausybėms šis skirtumas yra svarbus. Šalys nagrinėja migrantų klausimus pagal savo imigracijos įstatymus ir procesus, o pabėgėlių klausimus – taikydamos pabėgėlių apsaugos ir prieglobsčio normas, kurios apibrėžtos nacionaliniuose teisės aktuose ir tarptautinėje teisėje. Šalys laikosi įsipareigojimų prieš kiekvieną, kuris prašo prieglobsčio jų teritorijoje arba pasienyje. JTVPK padeda šalims spręsti prieglobsčio ir pabėgėlių apsaugos klausimus.

Politika gali kištis į tokias diskusijas. Pabėgėlių ir migrantų sąvokų sujungimas į vieną gali turėti rimtų pasekmių pabėgėlių gyvenimui ir saugumui. Apjungus šiuos du terminus, nebeatsižvelgiama į pabėgėliams reikalingus teisinius apsaugos reikalavimus. Tai gali pakenkti visuomenės palaikymui bei prieglobsčio pabėgėliams suteikimui būtent tada, kai jiems apsaugos labiausiai reikia. Mes turime elgtis su visais žmonėmis pagarbiai ir oriai. Turime užtikrinti, kad būtų gerbiamos migrantų žmogaus teisės, ir turime suteikti tinkamą teisinę apsaugą pabėgėliams, kurie atsidūrė sunkioje padėtyje.

THE REFUGEE CRISIS IN NUMBERS

THERE ARE CURRENTLY 22.5 MILLION* REGISTERED REFUGEES WORLDWIDE

65.6
MILLION

Forcibly displaced people
worldwide

1,136

Refugees have entered the
U.S. after President Trump's
inauguration

-Pew Research Center

20
PER MINUTE

The number of people forced to flee
their homes every minute.

TOP HOSTING
COUNTRIES

Turkey	2.9 million
Pakistan	1.4 million
Lebanon	1.0 million
Iran	979,400
Uganda	940,800
Ethiopia	791,600

51%
CHILDREN

Refugees under 18 made up more
than half of the refugee population
in 2016

55%

of refugees worldwide
come from three
countries

Afghanistan

South Sudan

Syria

189,300

Refugees resettled globally in 2016

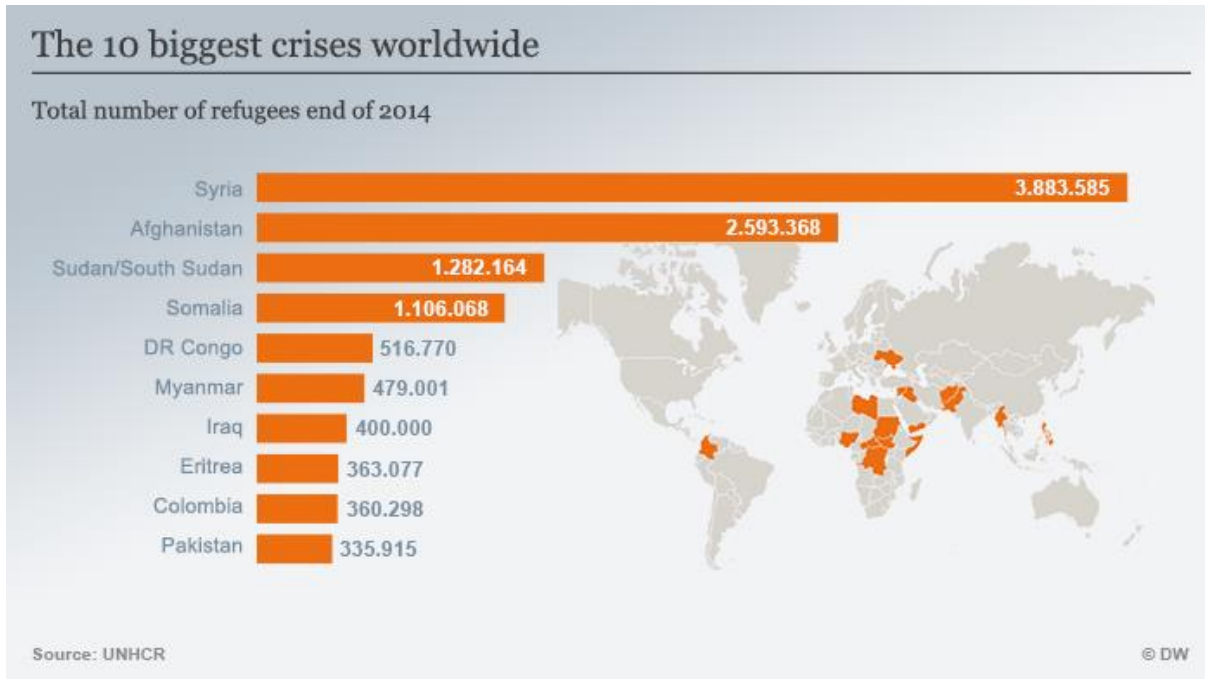

SOURCE: UNHCR
Unless otherwise noted

- 2017 m. buvo 66-67 mln. pabėgėlių pasaulyje. Jie buvo priversti palikti savo namus dėl karų, konfliktų ir persekiojimų. Šis skaičius dar niekada nebuvo toks didelis. 2016 m. TMO (Tarptautinė JT migracijos organizacija) suskaičiavo 65 mln. pabėgėlių, o 2015 m. šis skaičius siekė 55 mln. JTVPK niekada anksčiau nebuvo užfiksavusi didesnio padidėjimo nei 2015-2016 m.
- 15 didelio masto konfliktų privertė žmones bėgti!
- Didžiausias pabėgėlių skaičiaus padidėjimas užfiksuotas Sirijoje. 7,6 mln. sirų buvo priversti palikti savo namus. Dauguma jų liko Sirijoje, o 3,9 mln. pabėgo į kaimynines šalis.
- Karai ir konfliktai vyksta ir kitose šalyse: **Irake, Pietų Sudane, Centrinėje Afrikos Respublikoje, Jemene, Burundyje, Ukrainoje, Mianmare, Ruandoje, Nigerijoje** ir kt.
- Tokios šalys kaip **Afganistanas** ir **Somalis** kenčia nuo karų ir nestabilumo jau daugiau nei dešimt metų. Jos turi didžiausią vidaus pabėgėlių skaičių. Daugelis jų ketina migruoti į kaimynines šalis arba toliau į Europą, Amerikas arba Aziją.

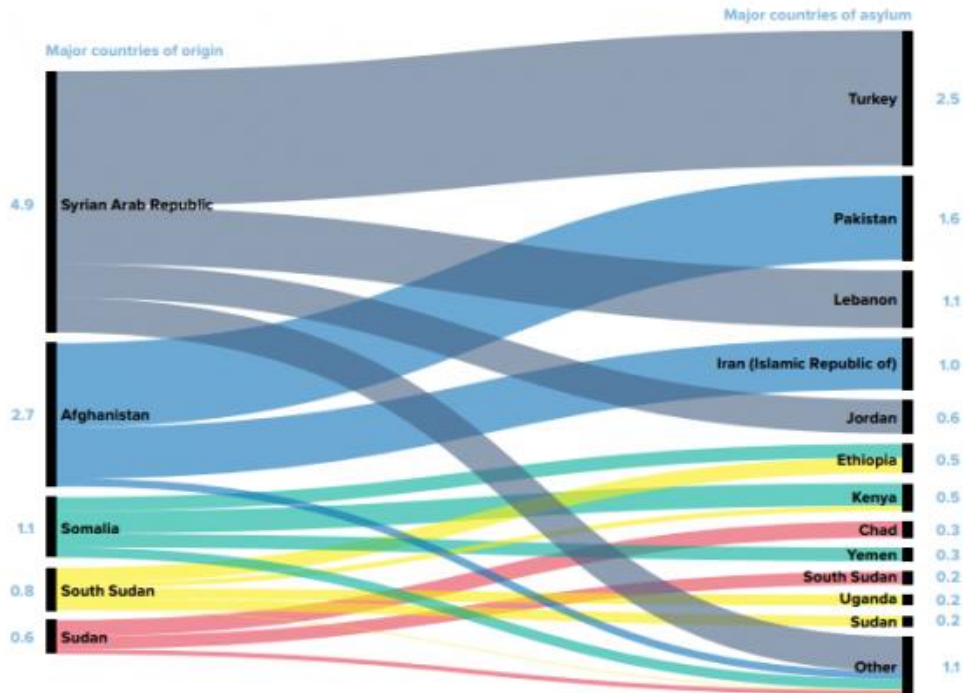
Visa tai sukelia priverstinę migraciją su vis didėjančiu pabėgėlių skaičiumi:

- Jei sukurtume naują valstybę, skirtą tik pabėgėliams, ji būtų 24-a didžiausia valstybė pasaulyje.
- 2014 m. 42,500 žmonių per dieną nusprendė pabėgti iš savo gimtosios šalies.
- 2 iš 100 žmonių šiandien yra pabėgėliai arba vidaus perkeltieji asmenys.
- 51 % visų pabėgėlių yra vaikai.
- 9 iš 10 pabėgėlių gyvena besivystančiose šalyse.

Dauguma pabėgėlių lieka gimtuosiuose regionuose ar geografinėse srityse. Tik labai nedideli jų skaičiui pavyksta atvykti iki Europos šalių:

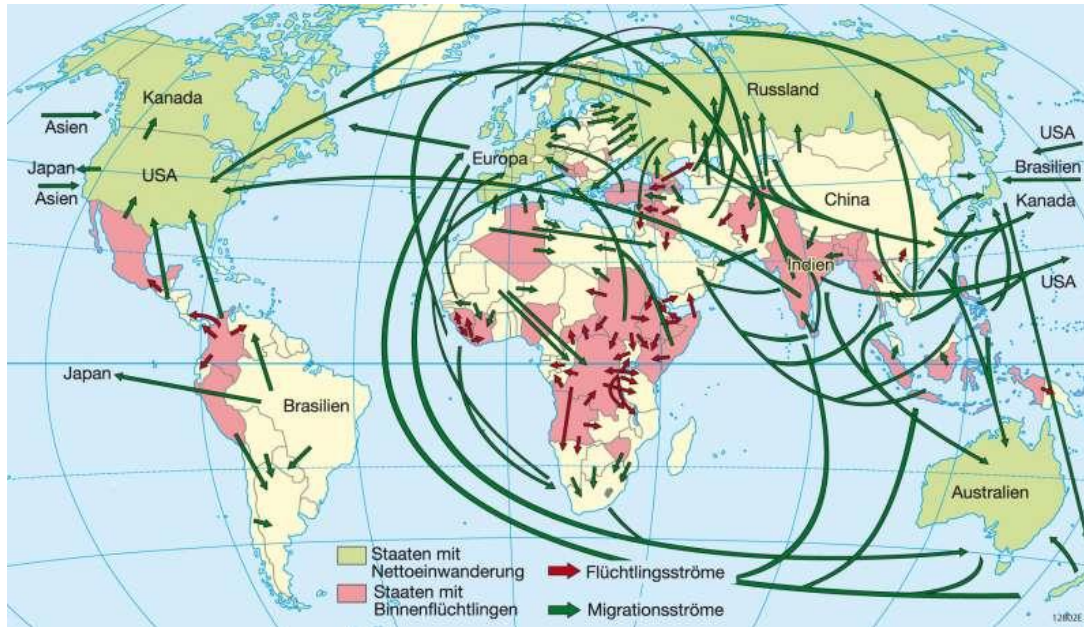

Globalios migracijos bangos, menininko pavaizduotos kaip „migracijos tinklas“:

Atkreipkite dėmesį, kad Europos žemynas yra migracijos procesų centre. Čia taip pat įtrauktas mūsų visų judėjimas, pagrįstas Europos Sąjungos piliečiams suteiktomis laisvėmis. Tačiau didžiausias skaičius migracijos karštųjų taškų yra matomas Afrikos žemyne.

Čia pavaizduotas migracijos bangų grafinis žemėlapis iš pasaulinės perspektyvos. Visos šalys ir žemynai šiandien yra paveikti migracijos fenomeno. Migruoti dabar yra daug paprasčiau dėl globalios komunikacijos, lengviau įperkamu kelionių ir išaugusio mobilumo.

2015 m. pasaulio taikos indekso žemėlapyje pavaizduoti regionai, galintys sukelti naujas migracijos bangas. Šie regionai pažymėti raudona ir oranžine spalvomis:

Per ateinančius keletą metų migracijos ir prieglobsčio prašymo priežastimis, be karo, taps konfliktai, politiniai neramumai ir ekologinės nelaimės. JT 2016 m. numatė:

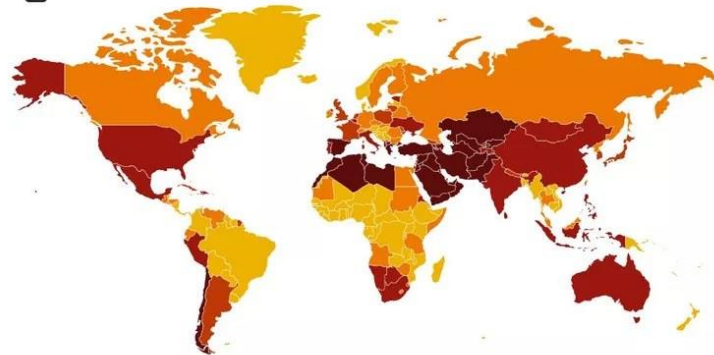
- klimato kaitą, vandens stygių ir žemės ūkio problemas Šiaurės ir Centrinėje Afrikoje;
- vandens ir atliekų tvarkymo problemas didmiesčiuose (pvz., Keiptaune);
- karus Nigerijoje, Pietų Sudane, Malyje;
- ekonominės krizės ir pilietinio karo pavojų tokiose šalyse kaip Turkija, Brazilija, Pakistanas;
- žmogaus teisių apribojimą 81 šalyje 2016 m.;
- politinių krizių Artimuosiuose Rytuose, Lotynų Amerikoje ir Korėjoje pavojų.

Per artimiausius kelis dešimtmečius vanduo ir grynas oras – pagrindiniai gyvybei reikalingi elementai – taps svarbia migracijos priežastimi.

Žemėlapyje pavaizduoti regionai, kuriuose JT numato stiprų vandens stygių iki 2040 m. Kuo tamsesnė spalva, tuo didesnis vandens stygiaus pavojus, o kartu su juo ir emigracija iš šių pasaulio regionų:

Wasser-Beanspruchung im Jahr 2040

Verhältnis zwischen Entnahme und Vorrat (niedrig, mittel, hoch, extrem hoch)

- Niedrig (< 10%, Punktzahl: 0-1)
- Niedrig bis Mittel (10-20%, Punktzahl: 1-2)
- Mittel bis hoch (20-40%, Punktzahl: 2-3)
- Hoch (40-80%, Punktzahl: 3-4)
- Extrem hoch (> 80%, Punktzahl: 4-5)

Quelle: WRI

Hinweis: Projektion unter der Annahme, dass heutige Trends anhalten

Pertraukėlė (5-10 min.)

IV skyrius: APMAŠTYMO UŽDUOTIS

Trukmė: 45 min.

5 užduotis

Apmąstykite savo asmeninę ir šeimos istoriją:

- Ar jūsų šeimos istorijoje buvo migracijos?
- Ar jūsų šeimos nariai yra emigravę?
- Ar jūs pats esate migravęs?
- Kodėl jūs arba jūsų šeimos nariai migravo?

- Žemėlapyje parodykite, kuriose pasaulio vietose gyvena jūsų šeimos nariai, giminės ar draugai (taip pat pažįstami iš socialinių tinklų).
- Pasaulio arba Europos žemėlapyje parodykite šalis, kurias esate aplankę (kaip turistai arba važiavote aplankyti giminių ar draugų arba gyvenote).

Pasidalinkite savo asmenine patirtimi su kitais grupės nariais.

Aptarkite migracijos ir mobilumo įtaką jūsų gyvenimui ir jūsų šeimai.

Pertraukėlė (5-10 min.)

V skyrius: INTEGRACIJA PRAKTIŠKAI

Trukmė: 45-60 min.

Pristatymas

Per pastarąsias kelias valandas mes klausėmės pristatymų ir diskutavome apie integraciją, migraciją, integracijos teorijas ir modelius bei ateities scenarijus.

Grįžkime į savo miestą ir rajoną. Apmąstykite savo patirtį, susijusią su integracija mūsų bendruomenėje.

Sukursime savo bendruomenės / rajono integracijos kultūrinį žemėlapij:

6 Užduotis

- Susiskirstykite į grupes po keturis dalyvius.
- Pasiruoškite popieriaus lapus, lentas, rašiklius ir markerius.
- Turėkite su savimi miesto žemėlapij.

1 žingsnis:

- Išvardinkite ir apibūdinkite visas jums žinomas migrantų ir pabėgėlių grupes, kurios gyvena jūsų rajone, bendruomenėje ar mieste. Jei reikia, galite net patikrinti skaičius internete ar paskambinti į vietinę valstybinę įstaigą ir sužinoti tikslius duomenis.
- Išvardinkite tautinių mažumų grupes, gyvenančias jūsų rajone.
- Išvardinkite jums žinomas skirtingas religijas / denominacijas, kurių yra jūsų rajone.

2 žingsnis – paslaugų žemėlapis:

- Išvardinkite visas jums žinomas institucijas (viešąsias, privačias, religines ir kt.), kurios padeda pabėgėliams jūsų rajonuose. Užrašykite jų pavadinimus, adresus ir teikiamas paslaugas. Šiame sąraše turėtų būti viešosios įstaigos, darbo rinkos paslaugos, NVO, migrantų organizacijos, klubai, susitikimų vietos, bendruomenių centrai, bažnyčios, tam tikros parduotuvės ir turgūs, šeimos centrai, kultūros įstaigos, kalbų mokyklos ir švietimo centrai, sveikatos priežiūros centrai ir kt., kurie būtų aktualūs migrantams, norintiems integruotis.
- Pažymėkite visas šias institucijas viename žemėlapyje. Galite naudoti lipdukus ar vėliavėles su trumpais teikiamų paslaugų aprašymais.

3 žingsnis:

- Kas dirba žemėlapyje pažymėtose institucijose? Ar norint ten dirbti reikia tapti valstybės tarnautoju, o gal reikalingi specialūs mokymai? Kurios iš šių institucijų dirba su savanoriais?
- Sukurkite galimybių žemėlapij savanoriams, norintiems prisidėti prie migrantų integracijos.
- Pristatykite savo žemėlapius visiems dalyviams.
- Palyginkite žemėlapius.

- Sukurkite vieną bendrą sąrašą ir vieną bendrą žemėlapi (jei įmanoma, priklausomai nuo institucijų skaičiaus).
- Paruoškite jūsų bendruomenės „savanorių, remiančių integraciją, žinyną“.

Pertraukėlė (5-10 min.)

VI skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS

Trukmė: 20 min.

Lektorius apibendrina informaciją, pateiktą modulio metu, t.y. išvardina praeitas temas.

Po to kiekvienas dalyvis kviečiamas papasakoti apie Modulį, atsakant į šiuos klausimus:

- Kokia buvo jūsų motyvacija dalyvauti šiame projekte ir mokymuose?
- Ko išmokote šio modulio metu ir kaip tai gali būti naudinga jums asmeniškai?
- Ar galite papasakoti, kaip mokėtės? Ar prisimenate, kokiais atvejais jūsų mokymasis buvo pats efektyviausias?
- Kaip, jūsų manymu, galėtumėte susieti tai, ką sužinojote, su savanoriška veikla šiame projekte? Kokios naudos tai galėtų suteikti migrantams ir pabėgėliams?

Pabaigoje dalyviai kviečiami pasidalinti savo apmąstymais su grupe.

Modulis 4: Aktyvus pilietiškumas

(Pagrindinė užduotis savanoriui, prisidedančiam prie migrantų ir pabėgėlių integracijos, būti kalbos mokytoju, pilietiškumo ir raštingumo mokytoju, tarpininku / pagalbininku / gynėju ir draugu, rodančiu migrantams ir pabėgėliams kelią į naują visuomenę

„Aktyvus pilietiškumas Nereikalauja pilietybės. Tam, kad būtumėte aktyvūs, Nėprivalote būti šalies piliečiai ar turėti šalies pasą. Viskas, ko jums reikia, tai noras pagerinti savo bendruomenę ir entuziazmas!“

	Aprašymas
Trumpas modulio aprašymas mokytojui / dėstytojui ir besimokančiajam	4-asis modulis skirtas senjorams savanoriams ir lektoriams, norintiems padėti įvairios kilmės imigrantams įgyti įgūdžių, žinių ir pasitikėjimo savimi, kad jie galėtų dalyvauti regiono, valstybės ir pasaulio sprendimų priėmimo veikloje.
Modulio tikslai Modulio dalys	<p>Modulis yra trumpas kursas, atviras tiems, kas turi patirties padedant kitiems per neformalųjį švietimą. Jis nereikalauja jokio formalaus išsimokslinimo ar kvalifikacijų, išskyrus gyvenimo patirtį. Dokumente pateikiama programa, mokymosi rezultatai ir vertinimo metodai.</p> <p>Rekomenduojama modulio struktūra: Įvadas (20 min.) I Skyrius – AKTYVUS MOKYMASIS AKTYVIAM PILIETIŠKUMUI (KURSO TURINYS IR MOKYMO SI REZULTATAI) (50 min.) Pirma pertraukėlė (5-10 min.) II Skyrius – ŠALTINIAI AKTYVAUS PILIETIŠKUMO MOKYMUISI (MEDŽIAGA MOKYMUISI IR APMĄSTYMUI) (50 min.) Antra pertraukėlė (5-10 min.) III Skyrius – DEMOKRATIJA, AKTYVIAM PILIETIŠKUMUI IR DALYVAVIMUI SKATINTI SKIRTOS KAMPANIJOS KŪRIMO ĮRANKIAI (50 min.) Trečia pertraukėlė (5-10 min.) IV Skyrius – KITI SVARBŪS AKTYVAUS PILIETIŠKUMO KLAUSIMAI (50 min.) Mokymų apibendrinimas (20 min.)</p> <p>Šiame modulyje mokant bus pasitelkti įvairūs mokymo(si) metodai darbas grupelėse, atvejo analizė, trumpi pristatymai bei apibendrinimai</p> <p>Tikimės, kad senjorai savanoriai, pabaigę šį modulį:</p>

	<p>Supras bendruomenės sąvoką ir ryšį tarp vietinės ir pasaulio bendruomenės: bendruomenės sąvoka, sava bendruomenė, skirtingi požiūriai į bendruomenę, vietos ir pasaulio tarpusavio priklausomybė.</p> <p>Sukurs strategijas, padedančias besimokantiems tirti aktyvų pilietiškumą ir lyderystę bendruomenėje.</p> <p>Sukurs neformalią mokymosi aplinką, leidžiančią besimokantiems atpažinti ir suformuluoti problemas iš savo kasdienio gyvenimo ir rasti būdus, kaip jas pristatyti vietos lygmens sprendimus priimančioms asmenims.</p> <p>Sukurs ir išlaikys tinkamą mokymosi aplinką efektyviam neformaliai mokymuisi.</p> <p>Gebės kritiškai (ir konstruktyviai) atpažinti ir aptarti kliūtis, trukdančias dalyvavimui bei sugebės rasti jų įveikimo būdus.</p> <p>Gebės ištirti vietines struktūras ir procesus ir atrasti galimybes dalyvauti, mokytis ir vadovauti bendruomenėje.</p> <p>Gebės rasti būdus daryti įtaką sprendimų priėmimui ir atrasti savo mokymosi grupės stipresnį balsą ir tapatybę.</p> <p>Atrasti būdus padėti kitiems įgyti įgūdžių, žinių ir pasitikėjimo savimi, kad jie galėtų dalyvauti demokratijos procesuose ir formuoti vietos bendruomenes.</p> <p>Gebės kritiškai pažvelgti į aktyvių piliečių vaidmenį formuojant visuomenę bei atrasti galimybes (individualiai ir kolektyviai) dalyvauti šiame formavime.</p>
Modulio trukmė	2-4 val.
Rekomenduojama mokomoji medžiaga	<p>http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migrant_integration_statistics_-_active_citizenship</p> <p>www.teachingcitizenship.org.uk/</p> <p>www.activecitizensfe.org</p>
Rekomenduojama vieta moduliui vesti	Lektorius, įvertinęs mokymų grupės dalyvių pageidavimus, parenka tinkamiausią mokymų vietą.
Kiti aktualūs reikalavimai	Mokomieji vizitai į vietines mokslo institucijas, kviestiniai lektoriai.
Modulio formatai	Atspausdintas dokumentas; Internetinė versija (SVMI interneto svetainė)
Modulis prieinamas šiomis kalbomis	Anglų, lietuvių, vokiečių, prancūzų, graikų, suomių.

Įvadas

- Lektoriaus / mokytojo trumpas prisistatymas (1 min.)
- Dalyvių prisistatymas (15 min.)
- Lektorius / mokytojas gali laisvai pasirinkti tinkamus pratimus dalyvių susipažinimui, priklausomai nuo to, ar dalyviai jau pažįsta vienas kitą ar ne, ar jie jaučiasi įsitempę ar atsipalaidavę, ir nuo grupės homogeniškumo. Tam gali būti panaudoti pratimai, skirti „ledams pralaužti“ (ang. *Ice-breaker*), vardų žaidimas, trumpas kiekvieno iš dalyvių prisistatymas ar kiti apšilimo pratimai).
- Modulio struktūros pristatymas mokymų dalyviams (4 min.)

I skyrius: AKTYVUS MOKYMASIS AKTYVIAM PILIETIŠKUMUI

„Niekas negimsta geru piliečiu; nei viena tauta negimsta demokratija. Abiem atvejais vyksta procesai, kurie tęsiasi ir vystosi per visą gyvenimą.“

Kofi Annan

Kokios problemos rūpi jūsų vietos bendruomenei?

Kam rūpi ši problema ir kas ją sprendžia?	Kas dar įsitraukęs į šią situaciją?
(Kam galime daryti įtaką?)	(Gyventojams, valdžiai, verslui, grupėms ir pan.)
Kokios organizacijos yra įsitraukusios?	Ką aš / mes galime padaryti? Ką aš / mes darysime?
Kokie yra jų sprendimo priėmimo procesai, aktualūs šiai problemai? (Kur galime daryti įtaką?)	Kokių tikimės sulaukti šių veiksmų rezultatų?
Kaip galiu planuoti tolesnį mokymąsi, kuris padėtų mums skatinti pokyčius?	Kas turėtų įsitraukti?
Iš ko turėtume mokytis?	Kas turėtų mokytis iš mūsų?

Įsitraukimo į aktyvų pilietiškumą lygiai:

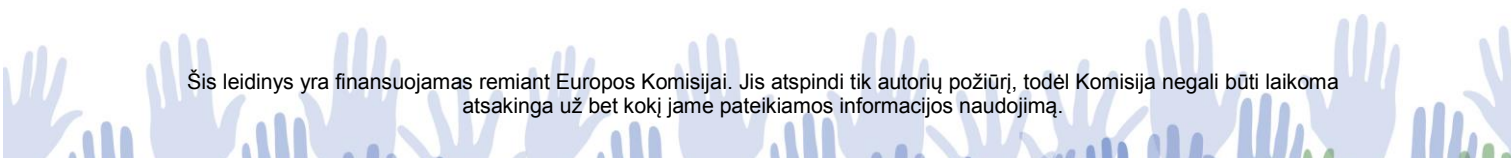
1. Buvimas vietoje – „Aš čia gyvenu“.
2. Priklausymas – „Čia mano vieta“.

3. Įsitraukimas į veiklas už namų ribų – mokyklose, klubuose, bendruomenės grupėse.
4. Nuomonės apie vietines taisykles reiškimas.
5. Vieši pasisakymai apie tai, kaip vyksta organizavimas.
6. Įtakos darymas priimamiems sprendimams – įstojimas į komitetą, tėvų grupę ir pan.
7. Vadovaujančio vaidmens bendruomenėje prisiėmimas – mokyklos direktoriaus, tarybos nario, vietinio atstovo pareigų užėmimas.
8. Aktyvus pokyčių inicijavimas, problemų sprendimas.

Mąstymas apie vietos problemas – keistinių dalykų identifikavimas:

Kokios yra vietinės struktūros ir vykdomi procesai? (Kas priima sprendimus, susijusius su šia problema?)	Kokiais būdais gyventojai galėtų dalyvauti šiuose sprendimuose? (Kokie formalūs ir neformalūs keliai mums prieinami?)	Ko šiuo metu trūksta? (Ką dar galėtume padaryti, kad paskatintume sprendimus?)

II skyrius: BENDRUOMENĖS SAMPRATOS

Bendruomenių rūšys

	Pagal vietą	Pagal pomėgius
Vietinės ir regioninės		
Valstybinės		
Tarptautinės / pasaulinės (įskaitant internetines)		

Visi savo šalyje gyvename bendruomenėse – galbūt savivaldybėse, miestuose ar kaimuose. Visi priklausome draugų grupėms, šeimoms, etninėms grupėms, bažnyčioms, klubams ir draugijoms.

Mokomės ir dirbame mokyklose, universitetuose, jaunimo grupėse, mokymų organizacijose ar darbovietėse. Kiekvienoje iš šių bendruomenių yra priimami mums įtakos turintys sprendimai. Kartais sprendimus priimančios struktūros yra formalios, paremtos įstatymais, o kartais jos yra neformalios, veikiančios grupės narių susitarimu.

Neturėtume leisti vos keletui žmonių priimti visų grupės sprendimų.

Visi galėtume įsitraukti ir pasisakyti. Vietinius sprendimus priima vietinė valdžia, įvairios viešosios ir privačios organizacijos ir savanorių grupės.

Vietinė valdžia

Pastaba lektoriui: vietinė valdžia skirsis tarp projekto šalių partnerių, todėl šiame skyriuje pateikiamą informaciją reikės adaptuoti.

Šalių partnerių vietinės valdžios institucijos yra skirtingos: savivaldybės, rajonai ir apskritys. Vietos valdžios institucijos atsako už įvairias paslaugas: mokyklas, aplinką, priešgaisrinę tarnybą, planavimą, būsto, socialines paslaugas, laisvalaikio įstaigas, bibliotekas, atliekų surinkimą. Visas šias paslaugas mes laikome savaime suprantamais dalykais ir kartais net nesusimąstome, kokią didelę įtaką jie daro mūsų gyvenimui.

Kasdienį valdžios darbą atlieka vyriausybės ir tarybos nariai, kurie yra apmokami darbuotojai. Vietos valdžios institucijas iš dalies finansuoja centrinė valdžia ir iš dalies vietos gyventojai per surenkamus mokesčius. Savivaldybių tarybų nariai renkami atstovauti žmonėms jų savivaldybėse arba rajonuose. Jie priima sprendimus dėl vietinių klausimų ir atstovauja žmonėms.

Kiekvienoje vietovėje yra daugybė kitų organizacijų, kurios teikia paslaugas, už kurias taryba nėra atsakinga. Įvairios grupės teikia paslaugas, kurių negalima gauti iš vietos valdžios ar kitų organizacijų. Tai yra ne pelno siekiančios ir labdaros organizacijos. Kai kurios iš jų turi apmokamą

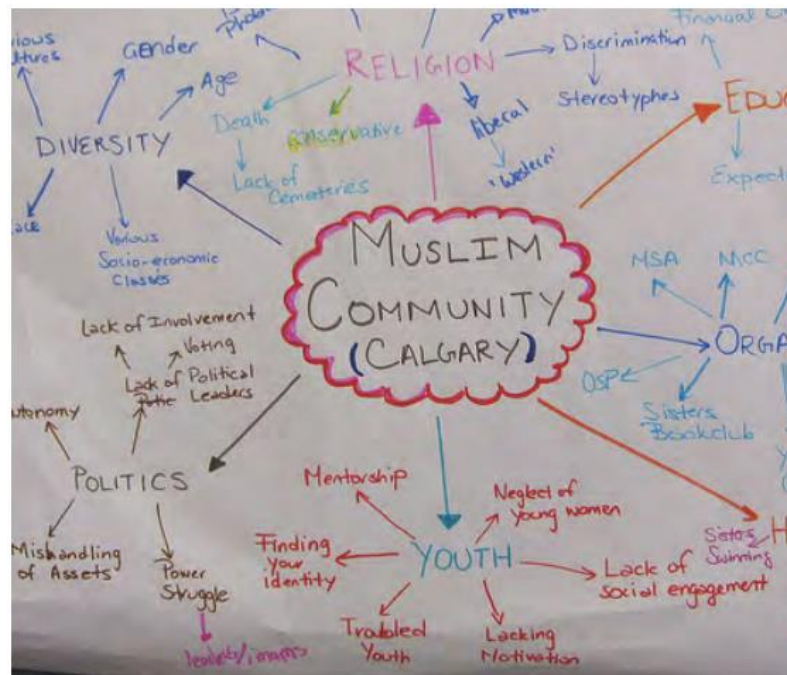
personalą, kitos – ne. Jos gali būti finansuojamos vietos ar centrinės valdžios. Tokių grupių pavyzdžiai galėtų būti su vyresnio amžiaus žmonėmis, etninėmis mažumomis ar neįgaliaisiais dirbančios organizacijos.

Būkite girdimi savo bendruomenėje

Vietinės valdžios institucijos ir vyriausybė pradeda įsiklausyti į senjorų ir migrantų nuomonę apie vietinės ir valstybinės svarbos klausimus. Yra daug būdų, kaip galite išsakyti savo nuomonę, bet turbūt kiekvienas išsirinks sau priimtinausius.

Siūlomos apsvarstyti problemos

- geresnės priemonės (pvz., sportui, muzikai, IT);
- leidžiami dėvėti drabužiai;
- daiktų saugyklos;
- klubai ir draugijos;
- priverstinė ir nepilnamečių santuoka;
- mokymo kurso ar programos organizavimas;
- pastatų ir išorinės erdvės būklė;
- besimokančiųjų sutartys;
- perdirbimo politika;
- kovos su patyčiomis politika;
- kovos su rasizmu politika;
- moterų ir merginų teisės Lietuvoje.

Pomėgiais grįstos bendruomenės žemėlapių pavyzdys.

Šaltinis:

<http://canadabridges.com/programming/unveiling-youth-potential/community-mapping/>

Kas sprendžia:

1. kokio amžiaus leidžiama tuoktis?
2. kokia yra bausmė už vagystę iš parduotuvės ar turgaus?
3. ar suteikti teisę statyti namą jūsų rajone?
4. iki kelintos valandos dirba parduotuvės?
5. ar rajono viešoji erdvė gali būti paversta žaidimų aikštele jaunimui?
6. kas valo gatves jūsų rajone?
7. kokios socialinės programos vykdomos jūsų bendruomenėje?
8. kas yra jūsų vietiniai tarybos nariai?
9. ar religiniai lyderiai yra įtakingi jūsų mieste?
10. kaip jūs galite išleisti savo pinigus?
11. ką jums leidžiama naršyti internete?
12. ar saugu vaikščioti jūsų rajone?
13. kas gali atvažiuoti gyventi ar išvažiuoti iš jūsų miesto?
14. ar homoseksualūs santykiai yra teisėti Lietuvoje?
15. kokius drabužius privaloma dėvėti per vestuves?
16. iki kokio amžiaus mokyklos lankymas privalomas?

III skyrius: DEMOKRATIJAI, AKTYVIAM PILIETIŠKUMUI IR DALYVAVIMUI SKATINTI SKIRTOS KAMPANIJOS KŪRIMO ĮRANKIAI

Ką reiškia dalyvauti demokratijos procese?

Galima ginčytis, kad migrantams, ypač pabėgėliams, labai sudėtinga dalyvauti demokratijos procese ar būti pilietiškai aktyviems. Pavyzdys iš Italijos:

Pagal dabartinius valstybinius teisės aktus, nepaisant T.U.I 9 straipsnyje pateikto principo, ne ES piliečiams nesuteikiamos politinės teisės, o tai reiškia, kad ne ES piliečiai negali balsuoti ar būti renkami bet kurio lygmens rinkimuose – tiek vietiniuose, tiek visuotiniuose. Europos piliečiams suteikiama balsavimo teisė, bet tik vietos rinkimuose. Todėl pasinaudoti politinėmis teisėmis leidžiama tik Italijos piliečiams ir iš dalies Europos piliečiams. Ne Europos Sąjungos piliečiai, net ilgą laiką gyvenantys Italijoje ir turintys nuolatinį leidimą gyventi, šiomis teisėmis pasinaudoti negali. Akivaizdu, kad veikia politinė galia, norinti užkirsti kelią imigrantams ir jų integracijai.

Šaltinis: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/21f8ed53-953e-4acb-a6aa-d1d54a9c8bf0.pdf>

Kokiais būdais piliečiai gali skatinti pokyčius?

Pastaba lektoriui: su dalyviais aptarkite šiuos aspektus:

Kokią įtaką priklausymas Europos Sąjungai daro Lietuvai?

Pavyzdys: https://ec.europa.eu/unitedkingdom/services/your-rights_en

Kitos šalių partnerių piliečių teisės:

Pateikite informaciją iš lietuviškų interneto svetainių apie piliečiams suteikiamas teises.

Aktyvaus pilietiškumo kampanijų tikslas – sutelkti gyventojus ties vienu tikslu – užtikrinti bendruomenių tvarią ateitį. Kampanijos skirtos įtraukti visus partnerius, galinčius suformuluoti aktualias bendruomenės problemas, pasiūlyti sprendimo būdus ir įsipareigoti siekti bendrų tikslų ir veiksmų. Aktyvaus pilietiškumo kampanijos skatina progresyvių mąstymą apie:

- teigiamą bendruomenių vystymą;
- vietinių iššūkių įveikimo būdus;
- balso suteikimą žmonėms, siekiantiems pagerinti bendruomenių ateitį.

Pokyčiai arčiau namų – kampanija jūsų komandoje / grupėje / organizacijoje

Daugumoje organizacijų yra keistinių dalykų, kurių pagerinimas išeitų į naudą visiems. Mokyklos, universitetai ir tarybos dažniausiai klausimus sprendžia ir dėl pokyčių derasi su vadovybe.

Jūsų grupė ar organizacija galbūt neturi atstovaujančios tarybos arba ši taryba neturi daug galios. Galite daug išmokti apie demokratiją patys vykdydami kampaniją kokiems nors pokyčiams įnešti.

1 žingsnis

Pasirinkite spręstiną klausimą. Kas jus piktina? Ką galima būtų pagerinti? Kas iš to gautų naudos? Ką reikia padaryti?

2 žingsnis

Sužinokite kitų nuomonę! Galbūt esate vienintelis, kuris įžvelgia problemą. Kiti gali su jumis nesutikti, o vienas jūs nieko pakeisti negalėssite. Jums reikia kitų paramos, ypač iš migrantų grupių ir vietinių gyventojų / senjorų.

3 žingsnis

Didinkite informuotumą. Jei kiti taip pat mato problemą, turėsite viešai paskelbti savo požiūrį ir suorganizuoti debatus apie galimus sprendimo būdus. Galite suorganizuoti susitikimą per pietų pertrauką, paruošti plakatą, sukurti įrašą intranete (Facebook, YouTube ar kt.), išdalinti lankstinukus, perskaityti pranešimą, pateikti problemą tarybai ir pan.

4 žingsnis

Nuspręskite, kokių veiksmų norite imtis ir surinkite visus įmanomus įrodymus. Tai gali būti peticija, pasiūlymas jaunimo taryboje, balsavimas susirinkime.

5 žingsnis

Savo organizacijos vadovybei pateikite tik gerai apsvarstytus pasiūlymus. Turėtumėte kreiptis ne vienas, o keliese ir iš anksto susitarę dėl susitikimo. Šį žingsnį turėtumėte parepetuoti, galbūt per skaitymą vaidmenimis – turite pasitikėti savimi, elgtis mandagiai ir kalbėti aiškiai. Jei jūsų pasiūlymas bus atmetas, turėtumėte pasiteirauti priežasčių. Galbūt jos bus svarios!

22 patarimai, kaip būti aktyvesniais piliečiais

1. Užsirašykite į biblioteką ir pasidomėkite bibliotekos programomis.
2. Remkite ir skaitykite vietinius laikraščius.
3. Dalyvaukite miesto tarybos susirinkimuose.
4. Rašykite laiškus savo vietinio laikraščio redaktoriui.
5. Pradėkite rašyti tinklaraštį apie vietines problemas.
6. Organizuokite bendruomenės sodą.
7. Informuokite žmones apie tam tikrą jūsų bendruomenei svarbią problemą.
8. Perskaitykite savo šalies konstituciją.
9. Savanoriaukite vietiniame maisto banke.
10. Sužinokite savo bendruomenės taisykles.
11. Organizuokite kaimynus daryti spaudimą savivaldybės tarybos nariams, kad būtų panaikintos neteisingos jūsų bendruomenės taisyklės.
12. Aplankykite vietos parkus ir kitas atviras erdves.
13. Savanoriaukite talkose, kad jūsų bendruomenėje būtų gražu.

14. Nuolat kreipkitės į tarybos ir Seimo narius ir išsakykite savo nuomonę apie planuojamas priimti savivaldos taisykles / valstybinius įstatymus.
15. Prisijunkite prie socialinių tinklų (Facebook ir pan.) ir suburkite kaimynus.
16. Dalyvaukite tėvų susirinkimuose mokykloje.
17. Susipažinkite su savo bendruomenės istorija vietiniame muziejuje.
18. Patikrinkite savo bendruomenės kalendorių ir dalyvaukite renginiuose.
19. Paremkite vietinį verslą, organizuokite renginius, skatinančius apsipirkti vietinėse parduotuvėse.
20. Kur tik įmanoma vaikščiokite pėsčiomis arba važiuokite dviračiu, kad geriau pažintumėte savo bendruomenę.
21. Savanoriaukite gaisrininkų, mentorių ar rajono stebėtojų programose.
22. Kokiais dar būdais galėtumėte padėti savo bendruomenei?

Jei šių 22 patarimų jums nepakako, galite rasti dar 28 čia:

<https://www.good.is/articles/building-blocks-of-citizenship-50-ways-to-be-a-more-engaged-active-citizen-this-year>

IKT naudojimas aktyvaus pilietiškumo kampanijose

Tinklaraštis	Tinklaraštis yra interneto svetainė, kurioje keli žmonės, dirbantys kartu ties koku nors projektu, gali talpinti informaciją. Tinklaraščiuose galima skaityti informaciją, komentuoti ir dalintis ja. Mikrotinklaraščiai skiriasi nuo tradicinių tinklaraščių tuo, kad juose pateikiama mažiau informacijos. Pavyzdžiui Twitter riboja vieno įrašo ilgį iki 140 spaudos ženklų. Yra ir nemažai kitų: Tumblr, Squidoo, Mysay, Hictu, Moodmill, Frazer ir Emotionr.
Interneto svetainė	Interneto svetainė yra interneto puslapių rinkinys su įvairia informacija – tekstu, paveikslėliais, vaizdo įrašais. Aktyvaus pilietiškumo projektams interneto svetainė yra būtina. Joje turėtų būti pateikiama visa projekto informacija: projekto tikslas, uždaviniai, valdymas, dalyvavimas, rėmimo informacija ir sėkmės istorijos.
SMS žinutės	Tai yra komunikavimas tekstinėmis žinutėmis, dažniausiai telefonu. Aktyvaus pilietiškumo organizacijos naudoja SMS žinutes vidinei komunikacijai bei skelbti apie renginius ar atliktus veiksmus.
Socialiniai tinklai	Socialiniai tinklai yra specialios interneto svetainės, kurios leidžia vartotojams bendrauti vieniems su kitais skelbiant informaciją, komentuojant ir siunčiant pranešimus, nuotraukas ir vaizdo įrašus. Socialinis tinklas skiriasi nuo interneto svetainės tuo, kad jis nėra naudojamas tiesiog pateikti informaciją. Jis leidžia

naudotojams skelbti naują informaciją ir rašyti komentarus. Socialiniai tinklai yra interneto svetainės, kuriose vartotojai gali „susijungti“ su kitais vartotojais. Socialinių tinklų pavyzdžiai yra Facebook, MySpace, LinkedIn ir Ning.

Dalinimosi
platformos

Galite skelbti nuotraukas ir vaizdo įrašus tokiose platformose, kaip pavyzdžiui Flickr ir YouTube.

Prenumeruojami
garso bei vaizdo
įrašai

Tai yra tam tikras MP3 garso įrašų dalijimosi būdas (angl. podcast) – jūsų patalpintą failą kiti gali parsisiųsti į kompiuterį ar nešiojamą įrenginį, pavyzdžiui iPod ar MP3 grotuvą.

Pavyzdys, kaip pradėti kampaniją per IKT

Suteikite kampanijai pavadinimą: neteisingi viešojo transporto grafikai; organizacijos poreikiai: supratimo skatinimas.

IKT įrankiai: socialiniai tinklai ir SMS žinutės.

Kodėl? Užmezgus ryšį su draugais ir kitais suinteresuotais asmenimis, pagerėtų informacijos apie problemą sklaida.

Dalyvių paprašoma užpildyti žemiau esančią lentelę ir ją paaiškinti kitiems.

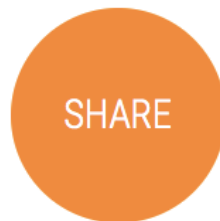
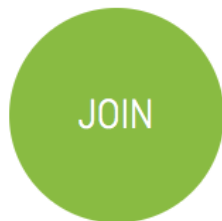
Suteikite kampanijai pavadinimą, trumpai aprašykite problemą ir pačią kampaniją.	
Ko reikia sėkmingai kampanijai?	
Kokias IKT naudotumėte kampanijos vykdymui?	
Kodėl? Kaip jūsų rekomenduojamos IKT padėtų kampanijai?	
Padarykite rekomendacijų santrauką. (Galite panaudoti papildomą popieriaus lapą.)	

Kaip ir iš kur gauti finansavimą aktyvaus pilietiškumo kampanijai?

Pilietinis visuomeninis finansavimas (angl. civic crowdfunding) yra lėšų rinkimo būdas, kuomet viešojo intereso projektams finansuoti pasitelkiama didelė paramos teikėjų grupė per visuomeninio

finansavimo platformas. Šis finansavimas padeda įgalinti piliečius spręsti socialinius klausimus. Tokia praktika jau padėjo finansuoti įvairias pilietines iniciatyvas nuo socialinių inovacijų iki miesto bendruomenių.

Skaitmeninėmis platformomis ir vartotojų tarpusavio santykiais pagrįsta naujoji dalijimosi ekonomika kuria naujas galimybes piliečiams. Pilietinis visuomeninis finansavimas yra viena iš šių galimybių.

Interneto technologijų pagalba ši praktika leidžia visiems piliečiams pasiūlyti ir finansuoti vietines iniciatyvas savo bendruomenėse. Visuomeninio finansavimo platforma vaidina tarpininko vaidmenį, susiedama žmones, siekiančius tų pačių tikslų. Pilietinis visuomeninis finansavimas išsiskiria iš kitų visuomeninio finansavimo platformų tuo, kad jis pagrįstas vietiniais projektais. Įprastos visuomeninio finansavimo platformos pagrįstos interneto technologijomis ir interneto bendruomenėmis, tačiau pilietinis visuomeninis finansavimas yra paremtas tikromis vietinėmis bendruomenėmis ir skatina konkrečius vietinius pokyčius.

Pagrindinės pilietinio visuomeninio finansavimo platformos veikia JAV ir Europoje.

Mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad pilietinio visuomeninio finansavimo projektai dažniausiai sprendžia kaimynystės klausimus, o tipiškas projektas paprastai yra nedidelis sodo arba parko dideliame mieste projektas, kuris sukuria gerovę visai bendruomenei.

Šaltinis: <http://www.worldurbancampaign.org/civic-crowdfunding-collective-option-urban-sustainable-development>

Pastaba lektoriui: paprašykite dalyvių surasti vietinių pilietinio visuomeninio finansavimo platformų Lietuvoje.

IV skyrius: KITI SVARBŪS AKTYVAUS PILIETIŠKUMO KLAUSIMAI

Aktyvus pilietiškumas reikalauja aktyvaus mokymosi

Aktyvus pilietiškumas yra mokymo metodas, kuris naudoja aktyvų mokymąsi, kad padėtų žmonėms teigiamai prisidėti prie savo bendruomenių veiklos. Aktyvus mokymasis – tai metodika arba metodų rinkinys, skirtas paskatinti žmones aktyviai įsitraukti į savo mokymosi planavimą, vykdymą ir vertinimą.

Aktyvus mokymasis	Aktyvus pilietiškumas
Aktyvus mokymasis yra priešingas pasyviai mokymuisi, kuriame besimokantysis įgyja ir konstruoja žinias. Aktyvus mokymasis – tai nauja patirtis (dalyvaujant ir stebint) ir nuolatinis dialogas apie mokymąsi (su savimi ir kitais). Sąveika su kitais yra pagrindinė aktyvaus mokymosi dalis. Aktyvaus mokymosi metu galima ir fizinė veikla, tačiau protinis aktyvumas būtinas.	Aktyvus pilietiškumas – tai veikla, per kurią žmonės kartu arba atskirai siekia pokyčių, naudodami visuomenę arba bando sustabdyti nepageidaujamus pokyčius. Žmonės vykdo suplanuotą veiklą, per kurią siekia išspręsti bendruomenės problemas. Per aktyvų pilietiškumą žmonės įgauna pasitikėjimą savimi ir įsitikinimą, kad jie gali veikti kartu su kitais, daryti įtaką ir įnešti teigiamų pokyčių visuomenėje.

Lytis ir aktyvus pilietiškumas

„Niekada neabejok, kad maža grupė neabejingų bei pasiaukojančių piliečių gali pakeisti pasaulį, tai vienintelis dalykas, kuris visada nugalė.“ Margaret Mead

Norėtume, kad šioje grupėje būtų daugiau moterų. Dėl kultūrinių ir tradicinių veiksnių migrantų moterys dažniausiai yra pasyvesnės nei jų seserys vakarietės.

Šaltinis: <http://gsdrc.org/topic-guides/gender/gender-and-citizenship/>

Pilietiškumas turėtų apimti ir įtraukti visų piliečių interesus ir poreikius. Požiūris į lytį, kalbant apie pilietiškumą, turėtų prasidėti nuo visų moterų ir vyrų teisės į vienodą elgesį pripažinimo. Tai turi būti įtvirtinta konstitucijose, įstatymuose ir teisiniuose procesuose. Tačiau vienodų standartų taikymo visiems piliečiams gali nepakakti, jei tam tikros piliečių grupės susiduria su ypatingais sunkumais ar turi individualių poreikių. Skirtingų poreikių gali turėti tiek moterys ir vyrai, tiek įvairių amžiaus grupių, klasių ar tautybių moterys, kurių reikmėms reikėtų skirti ypatingą dėmesį. Todėl sutelkdami dėmesį į teises, privalome atskirti formalią lygybę ir tikrą lygybę, taip pat pabrėžti skiriamų teisių rezultatus skirtingoms moterų grupėms bei pritaikyti teisių teikimą moterų, kurių teisės dėl tam tikrų reformų nukentėjo labiausiai, poreikiams.

Pilietiškumas taip pat turėtų būti aktyvia sąvoka, peržengiančia statuso ir formalių teisių ribas. Šiuo požiūriu pilietiškumas yra santykis, skatinantis dalyvavimą ir atstovavimą. Pagrindinis dėmesys skiriamas tam, kaip asmenys ir grupės, ypač atstumtos grupės, reikalauja savo teisių ir siekia socialinių pokyčių. Svarbu išnagrinėti, kaip galima būtų skatinti dialogą ir bendrus veiksmus, kuriais galėtume sudaryti sąlygas moterims aktyviai dalyvauti ir mobilizuotis.

Žiūrint iš lyties perspektyvos, pilietiškumas neapsiriboja santykiu tarp piliečio ir valstybės. Jis apima ir kitas visuomenines institucijas, pvz., šeimą ir namus, tradicines sistemas, pilietines visuomenės organizacijas, ekonomines ir kitas institucijas, kurios veikia moterų ir vyrų gyvenimą bei galimybes. Nors, būdamos pilietės, moterys gali reikalauti piliečiams priklausančių teisių, tačiau jų tapatybė vis dar dažnai matoma kaip susieta su vyru, pavyzdžiui, dukra, sesuo ar žmona. Todėl svarbu atsižvelgti ne tik į valstybės lygmens oficialius institucinius susitarimus, bet ir į neoficialias institucijas, siekiant pagerinti ir užtikrinti moterų pilietines teises. Šeši pavyzdžiai, kaip galima padėti moterims vystyti aktyvų pilietiškumą:

- pateikite moterų politikų, pralaužusių „stiklo lubas“, pavyzdžių;
- suteikite moterims galimybę susidoroti su savo baimėmis ir įveikti pyktį;
- sukurkite jungtis tarp rasių ir klasių;
- švelniai pastūmėkite moteris į politinio vadovavimo vietas (jei reikia, šiek tiek stipriau);
- sukurkite mentorystės programas, kuriose būtų mokoma aktyvizmo;
- susitikite su moterimis vietose, kuriose jos dažniausiai būna.

Savanorystė

Savanoriška veikla yra svarbi priemonė žadinti Europos ir tautinių bendruomenių sąmonei. Ji prisideda prie esminio geros demokratijos elemento – solidarumo – kūrimo. Taigi savanoriška veikla yra pilietinio dalyvavimo forma.

Savanorystę galima apibrėžti kaip veiklą, kurią asmuo atlieka laisva valia ne pelno siekiančiose organizacijose ar asociacijose. Šia veikla prisidedama prie bendros gerovės įgyvendinimo ir suteikiama didesnė vertė Europos demokratijai.

Pastaba lektoriui: prašau nekeiskite šio apibrėžimo, kuris buvo sukurtas bendromis pastangomis. Tam, kad geriau paaiškintumėte savanorystės sąvoką, galite panaudoti pavyzdžius ir pasakojimus bei paliesti šiuos aspektus:

- KAS: kas yra savanoris ir kas gali tapti savanoriu;
- KAIP: kaip tapti savanoriu;
- KĄ: ką daro savanoris bendrai ir mūsų bendruomenėje;
- KAIP: kaip jis turi pasiruošti savanorystei; kaip atlyginamas savanorio darbas;
- KIEK: kiek laiko reikėtų skirti savanoriavimui;

- KODĖL: kodėl verta tapti savanoriu (savanorystės nauda savanoriui):
  - kad įgautų žinių, įgūdžių ir patirties;
  - kad susirastų draugų;
  - kad tobulėtų asmeniškai ir labiau gerbtų save;
  - kad darytų įtaką pokyčiams, kurie savo ruožtu pakeis jų gyvenimą – taigi savanorystė yra geras būdas prisidėti prie visuomenės gerovės, išmokti socialinės istorijos ir įveikti kartų atotrūkį.

V skyrius: MODULIO APIBENDRINIMAS

Lektorius apibendrina informaciją, pateiktą modulio metu, t.y. išvardina praeitas temas.

Po to kiekvienas dalyvis kviečiamas papasakoti apie modulį, atsakant į šiuos klausimus:

- Kokia buvo jūsų motyvacija dalyvauti šiame projekte ir mokymuose?
- Ko išmokote šio Modulio metu ir kaip tai gali būti naudinga jums asmeniškai?
- Ar galite papasakoti, kaip mokėtės? Ar prisimenate, kokiais atvejais jūsų mokymasis buvo pats efektyviausias?
- Kaip, jūsų manymu, galėtumėte susieti tai, ką sužinojote, su savanoriška veikla šiame projekte? Kokios naudos tai galėtų suteikti migrantams ir pabėgėliams?

Pabaigoje dalyviai kviečiami pasidalinti savo apmąstymais su grupe.

Lektorius gali trumpai priminti išeitas sąvokas ir po to įvertinti, kiek dalyviai sugeba panaudoti įgytas žinias, ir tuo pat metu ugdyti aktyvaus pilietiškumo įgūdžius.

Gero mokymosi rezultato pavyzdys būtų dalyvių gebėjimas nustatyti savo bendruomenės, demokratijos ar pilietinio aktyvumo tobulintinas sritis. Diskusijose turėtų atsispindėti požiūris, kad demokratija nėra tiesiog daugumos valdžia ar sprendimų priėmimo sistema, bet taip pat reikalauja, kad būtų apsaugotos mažumos (atkreipkite dėmesį į lyties klausimą). Dalyviai turėtų iširti ir įvertinti skirtingus įrodymus ir pateikti bei aptarti gerus problemų sprendimo pavyzdžius ir (arba) pasiūlyti alternatyvas. Jie turėtų sugebėti paaiškinti ir įvertinti skirtingus būdus, kaip asmenys ir piliečių grupės gali veikti veiksmingai. Jie turėtų gebėti derėtis su kitais, planuoti ir atlikti veiksmus, kuriais siektų pagerinti bendruomenę.

Modulis 5: Lietuvos specifika ir įgūdžiai reikalingi šalies senjorams savanoriams

Modulis skirtas SVM projektą partnerių šalių kultūrų, taip pat migrantų ir tautinių mažumų kultūrų svarbiems kultūriniais aspektams ir naudingiems patarimams aptarti.

	Aprašymas
<p>Trumpas modulio aprašymas mokytojui / dėstytojui ir besimokančiajam</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modulio tikslai - Modulio dalys 	<p>5-tas modulis yra skirtas Lietuvos senjorams savanoriams, kurie, dėl Lietuvos istorinio ir sociokultūrinio palikimo, neturi pakankamai bendravimo su migrantais patirties ir įgūdžių.</p> <p>Modulis yra trumpas kursas skirtas supažindinti vyresnio amžiaus žmones su tarpkultūrinio bendravimo ir migracijos aspektais Lietuvoje. Šiame dokumente pateikiami mokymo programa, mokymosi rezultatai bei įgytų įgūdžių vertinimo ir įsivertinimo metodai.</p> <p>Modulio tikslas – pasiekti, kad senjorai gebėtų pristatyti Lietuvos kultūros ir gyvenimo joje privalumus; įgytų tarpkultūrinio bendravimo kompetenciją bei gebėtų suteikti atvykėliams reikiamą informaciją apie tai, kur skirtingais atvejais jie gali kreiptis pagalbos ar paramos.</p> <p>Mokymų metu yra pasitelkiami įvairūs neformaliojo mokymo metodai – darbas porose, grupėse, individualiai, atvejo analizė, diskusijos ir panašiai.</p> <p>Rekomenduojama modulio struktūra 4 valandų kursui:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Įvadas (20min) - I Skyrius – TARPKULTŪRIŠKUMAS – LIETUVOS SPECIFIKA IR PAGRINDINIAI TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO ASPEKTAI (60min) - 1-ma pertraukėlė (5-10min) - II Skyrius – BENDRAVIMO SU KITŲ KULTŪRŲ IR PRIEŠINGOS LYTIES ASMENIMIS SPECIFIKA (60min) - 2-a pertraukėlė (5-10min) - III Skyrius – MIGRACIJOS STATISTIKA IR NAUDINGA INFORMACIJA ATVYKSTANTIEMS Į LIETUVĄ (60min) - 3-čia pertraukėlė (5-10min) - Mokymų apibendrinimas (25min) <p>Šiame modulyje mokant bus pasitelkti įvairūs mokymo(si) metodai – darbas grupelėse, atvejo analizė, trumpi pristatymai bei apibendrinimai.</p>

	<p>Šis modulis yra skirtas:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Supažindinti senjorus savanorius su Lietuvos kultūros specifika ir privalumais, kuriuos vėliau jie galėtų pristatyti atvykėliams; supažindinti savanorius su elgesio normomis bendraujant su kitataučiais ir su kitų lyčių atstovais; supažindinti senjorus su katalikybės bei islamo panašumais ir skirtumais. - Supažindinti senjorus savanorius su imigracijos statistika Lietuvoje bei organizacijomis, teikiančiomis pagalbą ir paramą migrantams atvykusiems gyventi į Lietuvą. <p>Tikimės, kad išėję šį modulį senjorai savanoriai:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gebės trumpai pristatyti Lietuvos privalumus, lietuvių kalbą bei kultūrą; - supras tarpkultūriškumą ir jo kompetencijų svarbą; - gebės įvardinti kas yra stereotipai ir atskirti jų privalumus ir trūkumus. - įvardins religinius ypatumus lyginant katalikų religiją kaip pagrindinę Lietuvos valstybės religiją su atvykėlių bei tautinių mažumų religijomis; įvardins bruožus, kurie vienija ir skiria krikščionybę bei islamą; - įsisavins tinkamiausius bendravimo su kitataučiais ir priešingos lyties žmonėmis būdais; - gebės patarti migrantams kaip susirasti jiems svarbias institucijas ir organizacijas, tokias kaip integravimosi centrai ar lietuvių kalbos mokymo centrai ir pan. bei patys imsis iniciatyvos pagelbėti kitataučiams vienose ar kitose integravimosi į mūsų šalį situacijose.
Modulio trukmė	Dokumente pateikiama 4 valandų programa su rekomenduojamomis pertraukomis tam tikrais intervalais. Pagal mokymo poreikius tai gali būti 2-4 valandų trukmės mokymai. Lektorius ir mokymų grupės dalyviai nusprendžia kaip organizuoti savo laiką mokymų metu: kokios trukmės bus atskiri skyriai bei kada ir kokios trukmės bus pertraukėlės.
Siūloma mokymosi medžiaga moduliui	<p>https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-migracija</p> <p>http://www.migracija.lt/index.php?-136133090</p> <p>https://ec.europa.eu/epale/lt/content/atvejo-analizes-metodas-kaip-budas-susieti-suaugusiojo-turima-patirti-mokymosi-teorija-ir</p>
Rekomenduojama vieta moduliui vesti	Lektorius įvertinęs mokymų grupės dalyvių pageidavimus, parenka tinkamiausią mokymų vietą.
Naudingos nuorodos	http://www.marko.lt/wp-content/uploads/2016/09/III_tarpkulturine-komunikacija.pdf

	<p>http://blog.loopleft-systems.com/en/the-differences-between-male-and-female-communication-style-in-workplace https://online.pointpark.edu/public-relations-and-advertising/gender-differences-communication-styles/ http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2014/09/2013-Religija-ir-visuomene_16-Pages.pdf http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_372_en.pdf https://sabinabresciani.com/2012/07/26/intercultural-communication-case-studies/ http://www.mic.usi.ch/finnish-%E2%80%93-italian-collaboration-cs-en http://renkuosilietuva.lt/pradzia/uzsienieciai-lietuvoje/uzsienieciu-integracija-lietuvoje/lietuviu-kalbos-kursai-uzsienieciams/ http://www.vilnius.caritas.lt/component/content/article/21-uzsienieciu-integracijos-programa/89-paslaugos.html http://mipas.lt/2017/11/22/uzsienieciu-registracijos-centrai/ http://mipas.lt/2017/10/24/naudingos-nuorodos/ http://emn.lt/</p>
<p>Formatai, kuriais modulis yra prieinamas</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Atspausdintas dokumentas - Internetinė versija (SVM internetinis puslapis)
<p>Modulis yra prieinamas šiomis kalbomis</p>	<p>Lietuvių kalba</p>

Įvadas

- Lektoriaus / mokytojo trumpas prisistatymas (2min)
- Dalyvių prisistatymas (15min)
(Lektorius / mokytojas gali laisvai pasirinkti tinkamus pratimus dalyvių susipažinimui, priklausomai nuo to ar dalyviai jau pažįsta vienas kitą ar ne, ar jie jaučiasi įsitempę ar atsipalaidavę bei nuo grupės homogeniškumo. Tam gali būti panaudoti pratimai “ledams pralaužti” (ang. Ice-breaker), vardų žaidimas, trumpas kiekvieno iš dalyvių prisistatymas ar kiti apšilimo pratimai).
- Modulio struktūros pristatymas mokymų dalyviams (3min)

I skyrius: TARPKULTŪRIŠKUMAS. LIETUVOS SPECIFIKA

PAGRINDINIAI TARPKULTŪRINIO BENDRAVIMO ASPEKTAI

Lietuvos valstybės specifika

1 užduotis. “Minčių lietus” tarp mokymų dalyvių.

Lektorius užduoda klausimą mokymų dalyviams:

Kaip apibūdintumėte Lietuvą užsieniečiui?

ir duoda laiko trumpai diskutijai. Išgirdęs visus atsakymus, jis turėtų apibendrinti ir atkreipti dėmesį į Lietuvos privalumus ir išskirtinumą.

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato pagrindinius Lietuvos valstybės bruožus, išskiria svarbiausius pasiekimus.

Geografija

Lietuva yra demokratinė respublika Baltijos jūros pietrytinėje pakrantėje. Dalinama į penkis regionus. Nuo 2004 m. Lietuva yra viena iš Europos Sąjungos valstybių, įeinanti į Šengeno erdvę, kurioje nėra pasienio kontrolės. Nuo 2015 m. valstybė priklauso euro zonai. Šalis ribojasi su Latvija, Baltarusija, Rusija (Kaliningrado sritis). Baltijos jūros pakrantės ilgis – 90,66 km. Lietuvos–Baltarusijos ir Lietuvos–Rusijos Federacijos siena yra ir Europos Sąjungos siena. Lietuvos ekonominė zona Baltijos jūroje (vakaruose) siekia Švedijos ekonominę zoną. Didžiausias šalies miestas yra sostinė Vilnius. Kiti didieji miestai: Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys. <http://vishwacommunications.com/current-map-of-europe/historymap1-random-2-current-map-of-europe/>

Lietuva, pagal „Heritage Foundation“ ir „Wall Street Journal“ sudaromą ekonominės laisvės indeksą, 2015 m. užėmė 15-ą vietą pasaulyje.

Pagal Jungtinių Tautų 2014 m. paskelbtą statistiką, iš 188 valstybių Lietuva užėmė 37-ą vietą ir pateko į itin aukšto išsivystymo valstybių kategoriją, vertinant pagal Žmogaus socialinės raidos indeksą.

Pramonė

Pramonė kartu su žemės ūkiu Lietuvoje sudaro gamybos sferą, kurioje pramonei tenka svarbiausias vaidmuo. Pramonė apima žaliavų perdirbimą, medžiagų ir pusgaminių kitoms pramonės įmonėms gamybą bei galutinės produkcijos gamybą.

Lietuvos pramonė per visą nepriklausomybės laikotarpį nuolat keitėsi. Naujų technologijų diegimas, mažinama aplinkos tarša, sudėtingesni produktai ir naujų rinkų užkariavimas būdingas daugeliui Lietuvos pramonės įmonių. Pramonės sektorius yra antrasis pagal reikšmingumą Lietuvos ekonomikoje.

Ūkio raida po sovietmečio ir pasaulio ekonomikoje vykstantys pokyčiai daro įtaką ir Lietuvos pramonės struktūrai. Beveik išnyko tam tikri pramonės šakų sektoriai – mašinų gamyba, elektrotechnika, radioelektronika. Per tą laiką atsirado naujų pramonės šakų – įvairių rūšių pakuočių gamybos, spaudos, biochemijos ir kt. Lietuvos pramonės struktūroje dominuoja chemijos pramonės produkcija.

Jos gaminiai sudaro daugiau kaip 50 % visos pramonės produkcijos. Svarbi išlieka maisto pramonės ir medienos gaminių bei baldų gamyba.

Mokslas ir Technologijos

Lietuva daug investuoja į mokslą ir technologiją. Joje dirba nusipelnę savo sričių specialistai. Tarp garsiausių mokslininkų išskirtini Nobelio premijos nominantas, DNR redagavimo tyrėjas, biochemikas, fizinių mokslų daktaras prof. Virginijus Šikšnys. Europos branduolinių mokslinių tyrimų organizacijos projekto dalyvis fizikas prof. habil. dr. Juozas Vidmantis Vaitkus.

Pasaulinį pripažinimą ir Amerikos statybos inžinierių sąjungos įvertinimą gavęs prof. habil. dr. Gintaris Kaklauskas. Matematikas, prof. habil. dr. Antanas Laurinčikas, turėjęs įtakos K. Matsumoto universalumo mokyklos atsiradimui Japonijoje. Geologas, paleontologas, mokslo istorikas prof. habil. dr. Algimantas Grigelis. Mokslinio centro ir „Nemuno“ slėnio įkūrėjas prof. dr. Antanas Sederevičius. Neuromokslų pradininkas Lietuvoje neurobiologas, prof. habil. dr. Osvaldas Rukšėnas. Nacionalinio vėžio instituto įkūrimo iniciatorius prof. habil. dr. Narimantas Evaldas Samalavičius. Perinatalinės medicinos ir neonatologijos pertvarkos iniciatorius prof. habil. dr. Vytautas Basys. Prof. habil. dr. Vytautas Jonas Sirvydis, naujagimių širdies chirurgijos diegėjas Lietuvoje, atlikęs pirmąją širdies transplantaciją Baltijos šalyse Didelę Lietuvos rinkos dalį užima informacinių technologijų specialistai. 2016 m. duomenimis 31 500 specialistų dirbo IT srityje. Šalis turi prieinamiausią internetą ES ir sparčiausią belaidį ryšį visame pasaulyje. 2016 m. duomenimis šalyje veikia trys aukštųjų technologijų įmonių asociacijos: Fotelektros technologijų ir verslo asociacija, Lazerių ir šviesos mokslo ir technologijų asociacija ir Lietuvos kosmoso asociacija. Lietuvoje veikia aukšto lygio biotechnologijos kompanijos Ekspla ir Šviesos Konversija, kurios specializuojasi lazerių gamyboje.

Kultūra

Per šimtmečius Lietuvos kultūra buvo įtakojama daugelio kaimyninių tautų ir religijų. Nepaisant to išlaikė savitumą. Lietuvių kalba yra viena iš dviejų likusių baltų kalbų, kilusi iš indoeuropiečių prokalbės. Į UNESCO pasaulinio paveldo sąrašą yra įtraukti 7 Lietuvos paveldo objektai: Istorinis Vilniaus senamiestis, Kuršių Nerija, Kernavės archeologinė vietovė, Kryždirbystė ir kryžių simbolika Lietuvoje, Dainų ir šokių švenčių tradicija Baltijos valstybėse, sutartinės - lietuvių polifoninės dainos.

Viena ryškiausių dabarties dainininkių – Violeta Urmana, pelnę pasaulinę šlovę atlikdama ir soprano, ir mecosoprano repertuarą. Pradžioje išgarsėjusi kaip mecosopranas, ji sukūrė Azučenos, Santucos, Fides, Leonoros, Amneris, Frikos, Juditos, Lauros, Adriano, Didonės ir daugelį kitų vaidmenų, ypač pasižymėjo Kundry (Wagnerio „Parsifalis“) ir Eboli (Verdi „Don Karlas“) interpretacijomis. Daugiau apie ją: <https://www.violetaurmana.com/>.

Arūnas Matelis yra pirmasis režisierius iš Rytų ir Centrinės Europos, pelnęs vieną svarbiausių kino industrijos apdovanojimų – Amerikos Režisierių Gildijos apdovanojimą (2007) „Už išskirtinius nuopelnus režisūrai“. Jo filmas „Prieš paskrendant į Žemę“ pripažintas geriausiu dokumentiniu filmu pasaulyje. Šis filmas pelnė net keliolika tarptautinių apdovanojimų. Arūno Matelio filmai buvo apdovanoti ar rodyti daugelyje prestižinių pasaulinių kino festivalių, kaip: Kanuose, Roterdame, Turine, San Paule, Oberhauzene, Amsterdamo IDFA, Leipcige, Maskvoje ir kt. Režisieriaus filmų retrospektyvos buvo surengtos kino festivaliuose Amsterdame IDFA, Leipcige, Linze, Florencijoje ir kt. Daugiau apie jį:

<http://arunasmatelis.com/lt/pagrindinis/>.

Oskaras Koršunovas lietuvių teatro režisierius. 1999 įkūrė Oskaro Koršunovo teatrą (nuo 2004 OKT / Vilniaus miesto teatras). Režisavo daugiau kaip 60 spektaklių Lietuvos ir užsienio (Vokietijos, Lenkijos, Norvegijos, Švedijos, Rusijos, Italijos, Prancūzijos, Islandijos, Danijos, Latvijos, Graikijos) teatruose. Daugiau apie jį: <https://www.okt.lt/kurejai/oskaras-korsunovas/>. Lietuvoje rudenį visuomet vyksta tokie festivaliai kaip Vilnius Jazz, Kaunas Jazz. Taip pat, pavasarį, organizuojama Knygų mugė, kurioje dalyvauja apie 300 leidyklų.

Sportas

Populiariausia Lietuvoje sporto šaka yra krepšinis. Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė yra laimėjusi Europos krepšinio čempionatus 1937, 1939 ir 2003 metais. 2007 m. Europos čempione tapo Lietuvos moterų krepšinio rinktinė. Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė taip pat buvo prizininkė Europos, Pasaulio krepšinio čempionatuose ir Olimpinėse žaidynėse. „Kauno Žalgirio“ krepšinio klubas 1986 m. iškovojo Tarpžemyninę William Jones taurę (neoficialus pasaulio klubinių krepšinio komandų čempionų titulas), o 1999 m. tapo Eurolygos čempionu. Geriausi šalies krepšininkai buvo pakviesti žaisti NBA. Tarp jų Arvydas Sabonis, Šarūnas Marčiulionis, Linas Kleiza, Jonas Valančiūnas, Mindaugas Kuzminskas, Darius Songaila, Domantas Sabonis.

Nuo nepriklausomybės atgavimo lietuviai yra iškovoję 25 olimpinis medalius iš kurių 6 aukso. Du olimpinis aukso medalius turi disko metikas Virgilijus Alekna, iškovojęs savo pergalės 2000 m. Sidnėjyje ir 2004 m. Atėnuose. 1992 m. olimpinio disko metimo čempionu Barselonoje tapo Romas Ubartas. 2000 m. Sidnėjaus olimpiadoje auksą šaudymo į skriejančius taikinius rungtyje iškovojo dabartinė Lietuvos tautinio olimpinio komiteto prezidentė Daina Gudžinevičiūtė. Londono olimpiadoje 2012 m. debiutavo jauna plaukikė

Rūta Meilutytė iškovodama šaliai aukso medalį, olimpine čempione tais pačiais metais tapo ir penkiakovininkė Laura Asadauskaitė.

Lietuvių kalbos specifika

1 užduotis. “Minčių lietus” tarp mokymų dalyvių.

Lektorius užduoda klausimą:

Kokias lietuvių kalbos specifinius bruožus galėtumėte įvardinti?

ir duoda keletą minučių mokymų dalyviams padiskutuoti apie tai, kokius lietuvių kalbos bruožus jie žino.

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato lietuvių kalbą, jos specifiką bei žymiausius paminklus.

Trumpas lietuvių kalbos pristatymas

Specifika

Beveik visi Lietuvoje gyvenantys lietuviai ir didelė dalis lietuvių diasporos atstovų kalba lietuvių kalba, kalbininkų laikoma archajiškiausia iš visų gyvųjų indoeuropiečių kalbų. Lietuvių kalba kaip baltų kalbų grupės kalba yra glaudžiai susijusi su latvių kalba ir mirusia prūsų kalba.

Lietuvių kalba, skylant baltų prokalbei, kaip atskira rytų baltų šakos kalba pietinėje rytinių baltų dalyje ėmė klostytis nuo VII a. VI–VII a. latvių ir lietuvių kalbos atsiskyrė viena nuo kitos; vėliau ėmė skilti į tarmes. Manoma, kad apie XIII–XIV a. lietuvių kalboje ėmė išsiskirti pagrindinės aukštaičių ir žemaičių tarmės, kurios paskui dar smulkiau skaidėsi patarmėmis, o šios savo ruožtu – šnektomis bei pašnektėmis.

Tarmės

Aukštaičių dabar yra trys pagrindinės patarmės: rytų, vakarų ir pietų aukštaičiai, arba dzūkai, o žemaičių – taip pat trys: vakarų (arba klaipėdiškiai; donininkai), šiaurės vakarų (arba telšiškiai; dounininkai) ir pietų (arba raseiniškiai; dūnininkai).

Dabartinės literatūrinės kalbos pagrindas remiasi vakarų aukštaičių pietiečių (suvalkiečių) tarme, išlaikiusia senesnes fonetikos ir morfologijos lytis.

Kalbos ir literatūros paminklai

Seniausieji žinomi lietuvių kalbos paminklai siekia XVI a. pradžią. Pirmasis žinomas lietuviškas raštas – anoniminis poterių tekstas, ranka įrašytas į 1503 m. Strasbūre išleistos knygos „Tractatus sacerdotalis“ paskutinį puslapį. Tekstas remiasi dzūkų tarme ir veikiausiai yra nuorašas iš dar ankstesnio originalo. Nėra abejonės, kad bažnytinių lietuviškų rankraštinio teksto būta ir anksčiau, gal net XIV a. pabaigoje, kadangi 1387 m. įvedus aukštaičiuose krikščionybę, tokių tekstų būtinai reikėjo religinei praktikai (istoriniuose šaltiniuose yra užuominų, kad pirmasis poterius į lietuvių kalbą esąs išvertęs Jogaila).

Tačiau seniausia žinoma spausdinta lietuviška knyga yra Martyno Mažvydo 1547 m. katekizmas, parašytas žemaičių tarmės pagrindu ir išspausdintas Karaliaučiuje. Šiame

katekizme įdėtas ir pirmas lietuviškas elementorius „Pigus ir trumpas mokslas skaityti ir rašyti“, kuriame pateiktas lietuviškas raidynas ir vienas kitas autoriaus sukurtas gramatikos terminas (balsinė „balsė“, sąbalsinė „priebalsė“ ir kt.). Su M. Mažvydo katekizmu prasidėjo naujas etapas lietuvių kalbos istorijoje – ėmė kurtis ir plėtotis lietuvių literatūrinė kalba, reikšminga lietuvių tautos kultūrinio gyvenimo priemonė.

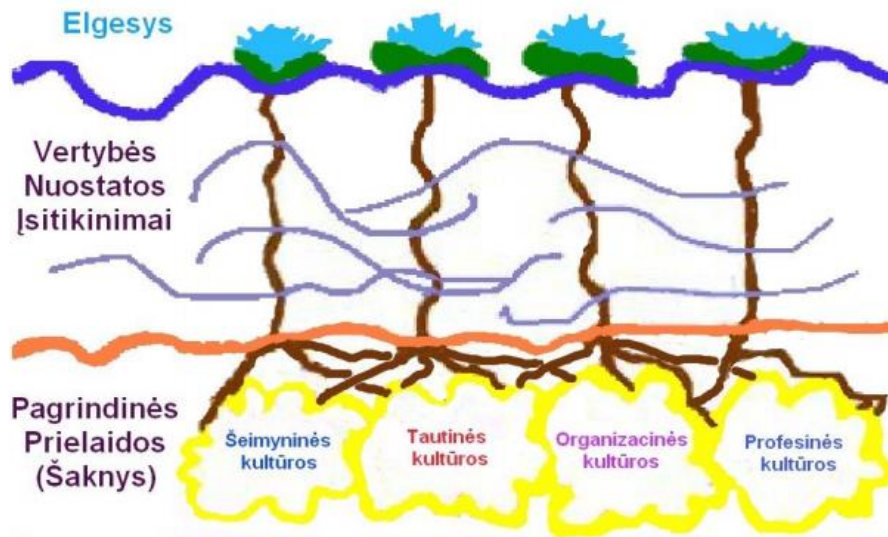
Apie 1620 m. pasirodė ir pirmasis lietuvių kalbos žodynas – Konstantino Sirvydo „Dictionarium trium linguarum“, susilaukęs penkių leidimų, o 1653 m. buvo išleista pirmoji lietuvių kalbos gramatika – Danieliaus Kleino „Grammatica Litvanica“. Taip XVII a. viduryje prasidėjo ir mokslinis lietuvių kalbos tyrinėjimas, kuris ypač suintensyvėjo XIX a., atsiradus lyginamajai istorinei kalbotyrai.

Tarpkultūriškumas ir tarpkultūrinio bendravimo kompetencijos

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato tarpkultūriškumo sąvoką ir pagrindinius aspektus bendraujant su kitų kultūrų atstovais.

Tarpkultūriškumas

Tarp skirtingų kultūrų gali kilti komunikacijos problemų. Reikia suvokti, su kokiomis kultūromis teks komunikuoti, t.y. dalintis informacija, žiniomis, įgūdžiais ir/ar jausmais. Edgar Schein teigia, kad kultūros turi tris lygius. Pirmasis – išorinis, labiau pastebimas, t.y. kaip kiekviena kultūra elgiasi, naudojasi daiktais (tos kultūros istorija, papročiai, tradicijos, didvyriai, simboliai). Antrajame lygyje atsiranda tos kultūros vertybės ir įsitikinimai, o dar giliau - trečiajame glūdi kiekvienos kultūros pagrindinės prielaidos. Todėl susidūrus dviems kultūroms, gali kilti problemų, nors iš pirmo žvilgsnio atrodo, jog skirtingos elgesio normos neturėtų trukdyti, nes vertybės bei įsitikinimai arba pagrindinės prielaidos yra visiškai skirtingos. Edgar Schein lygina kultūras su lelijomis, augančiomis tame pačiame tvenkinyje (visuomenėje). Kiekvienos lelijos (individo) šaknys yra keliose kultūrose, jis vienu metu mokosi iš savo šeimos, iš savo organizacijos (mokykla, universitetas, darbas, draugai), iš savo visuomenės, todėl kiekvienos lelijos (individo) kotas (vertybės ir įsitikinimai) skiriasi nuo kitų, nes šaknys siekia skirtingas grunto vietas. Ir, žinoma, nors viename tvenkinyje (visuomenėje) lelijos atrodo panašios, kiekviena yra skirtinga. Perkelti leliją į kitą tvenkinį (visuomenę) nėra taip paprasta, nes gruntas yra kitos sudėties.

Schein: Kultūros kaip lelijų prūdas

Šaltinis: http://www.marko.lt/wp-content/uploads/2016/09/III_tarpkulturine-komunikacija.pdf

Svarbiausi bruožai, kuriuos reikėtų ugdyti kiekvienam senjorui prieš pradėdant bendrauti su kitų kultūrų žmonėmis:

- Pasisveikinimas - komunikacijos proceso pradžia. Pirmasis įspūdis daug ką sako, tuo labiau, kad norint tinkamai pasisveikinti nebūtina suprasti pašnekovo kalbą ir papročius, pakanka teisingai naudotis kūno kalba bei turėti tarptautinio etiketo žinių.
- Padėkojimas - kiekvienas komunikacijos procesas mus praturtina. Jeigu rodysime nuoširdų dėkingumą pašnekovui, komunikacijos procesas bus sklandesnis ir efektyvesnis.
- Atsiprašymas - kadangi mūsų vertybės ir pagrindinės prielaidos gali būti kitokios nei pašnekovo, kilus nesusipratimams reikia mokėti nuoširdžiai atsiprašyti.
- Šypsojimasis - nuoširdi ir tikra šypsena dažniausiai padeda užtikrinti komunikacijos proceso efektyvumą.

Būtent gebėjimas sėkmingai perduoti žinutę nemenkinant ir nežeminant nei pašnekovo nei savo tapatumo ar kultūros, yra kiekvieno komunikacijos proceso siekiamybė.

Stereotipai, jų privalumai ir trūkumai

1 užduotis. „Minčių lietus“ tarp mokymų dalyvių.

Lektorius užduoda klausimą:

Ką žinote apie stereotipus – kas tai yra, kaip atsiranda stereotipai, gerosios/blogosios stereotipų pusės?

ir duoda kelias minutes mokymų dalyviams padiskutuoti ir pasidalinti turimomis žiniomis apie stereotipus.

2 užduotis. Lektorius pateikia užduotį, kuri padės mokymų dalyviams geriau suprasti kas yra stereotipas:

Kalbant apie stereotipus galima pradėti nuo paprastų ir mums visiems žinomų stereotipų apie moteris ir vyrus. Ant lentos lektorius užrašo šiuos žodžius ir duoda kelias minutes laiko mokymų dalyviams parašyti bent po penkis žodžius (idėjas), kurie labiausiai jiems atspindi moteris ir vyrus. Tarp dažniausiai pasitaikančių atsakymų labai dažnai pasitaiko tokie apibūdinimai:

vyras – sportiškas, stiprus, nepriklausomas, uždriba šeimai pinigų;

moteris – mėgsta gaminti valgyti, augina vaikus, yra švelni, nuolanki ir pan.

Mokymų dalyviams po vieną surašius savo idėjas, sugrupuojame jas į mažas grupes ir paprašome paruošti vieną bendrą grupelės sąrašą iš visų idėjų. Grupių idėjas apie moteris ir vyrus užrašome ant lentos. Kartu su senjorais peržvelgiame užrašytas idėjas ir užduodame klausimus apie jas. Ar galėtų kurie nors iš apibūdinimų tikti tiek vyrams, tiek moterims? Ar sąžininga sakyti, kad visi vyrai yra (stiprūs), o moterys (gamina skaniai valgyti)? Diskutuojant apie šiuos teiginius reikėtų remtis ir gyvenimiškais pavyzdžiais.

Stereotipas - per daug supaprastintas, net iškreiptas žmonių grupės vaizdavimas ar nuomonė apie žmones. Paliekame laiko dalyviams dar kartą peržvelgti jų išsakytas idėjas apie moteris ir vyrus. Galbūt pavyktų įvardinti pasimačiusius stereotipus?

3 užduotis. Lektorius suskirsto dalyvius į grupes ir užduoda klausimą:

Kokius stereotipus žinote apie kitataučius?

Žmonės grupelėse užrašo visus žinomus stereotipus apie kitataučius, vienas narys iš grupės pristato jo grupėje aptartus stereotipus.

Stereotipų pavyzdžiai galėtų būti:

Visi musulmonai yra teroristai.

Moterys islamo valstybėse yra visiškai negerbiamos.

Estai yra labai lėti.

Ispanai yra tinginiai.

Italai mamyčiukai.

Visos skandinavų moterys yra feministės.

Visi rumunai yra čigonai.

Žydai yra labai sukti.

4 užduotis. Lektorius suskirsto mokymų grupę poromis ir užduoda klausimą:

Kokius Lietuvos piliečių stereotipus galėtumėte išskirti?

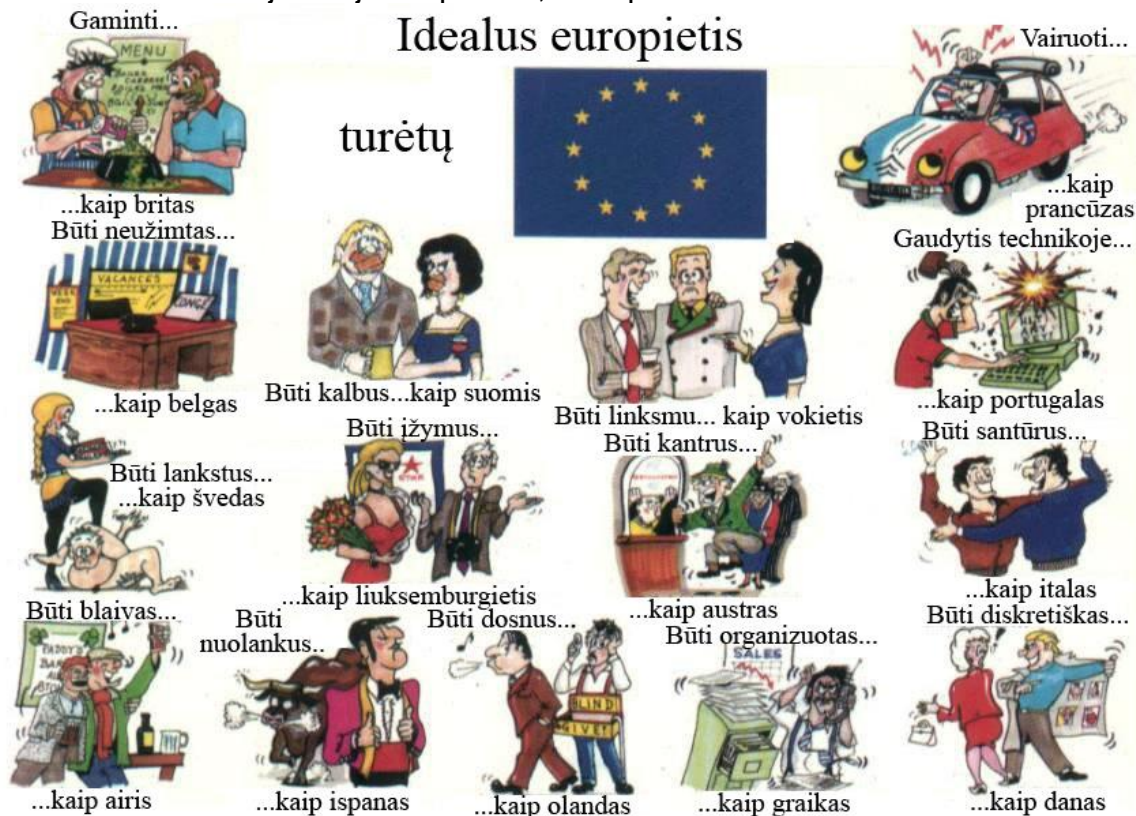
Dalyviai porose turi užrašyti visus stereotipus, kuriuos yra girdėję iš užsieniečių apie lietuvius. Vienas narys iš poros vėliau tuos stereotipus pristato kitiems dalyviams.

Stereotipų pavyzdžiai galėtų būti:

Kadangi Lietuvoje niekada nešviečia saulė – lietuviai labai mažai šypsosi.
Lietuvos sostinė yra Ryga.
Krepšinis yra antroji Lietuvos religija.
Lietuvos valstybinė kalba yra rusų kalba.
Lietuviai yra šalti, nemandagūs ir nedraugiški.
Lietuviai yra labai darbštūs.
Lietuvių moterys yra gražiausios pasaulyje.

5 užduotis. Lektorius parodo paveikslėlį ir paprašo padiskutuoti kaip pateiktus teiginius vertina besimokantieji – ar jiems pritaria, ar nepitaria.

Apibendrinimas. Aptarus visus stereotipus lektorius turėtų atkreipti dėmesį, kad stereotipai dažniau yra formuojami neigiami ir dėl to nereikėtų jais remtis prieš pradėdant bendrauti su kitos tautybės žmonėmis.

II skyrius: BENDRAVIMO SU KITŲ KULTŪRŲ IR PRIEŠINGOS LYTIES ASMENIMIS SPECIFIKA

Skirtumai tarp katalikybės ir islamo religijų

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato katalikybę ir islamą.

Katalikybė

Katalikų bažnyčios mokymo turinys, tikėjimo, moralės, religinio gyvenimo ir normų visuma, jų praktinis taikymas ir plėtojimas, stambiausia Krikščionybės šaka. Katalikybės doktriną sudaro svarbiausios krikščionybės tikėjimo tiesos. Katalikybę išpažįstantys asmenys laiko, jog priklausymas Jėzaus Kristaus įsteigta visuotinei Bažnyčiai yra tikrasis kelias į Dievą.[1] Katalikybę išpažįstantieji vadinami katalikais arba Romos katalikais. Katalikų bažnyčia, jos vertinimu, yra viena, apaštalinė, šventa ir visuotinė. Jėzus Kristus įkūrė hierarchinę bendruomenę, apaštalams suteikdamas galias mokyti ir šiai bendruomenei vadovauti. Šias galias šventimais gauna apaštalų įpėdiniai – vyskupai. Aukščiausias Katalikų bažnyčios vadovas – popiežius, renkamas Kardinolų kolegijos. Popiežius, kaip ir Romos kurija, vadovaujanti Katalikų bažnyčios religinei, politinei ir kitokiai veiklai, reziduoja Romoje. Itin svarbiems klausimams spręsti yra šaukiami Visuotiniai Bažnyčios susirinkimai, kurių nutarimai įsigalioja, kai juos patvirtina popiežius. Katalikų bažnyčia turi centralizuotą hierarchinę struktūrą, doktriną, liturgiją, teisę. Tikėjimo ir aukščiausios valdžios vienybę su Katalikų bažnyčia turi Rytų apeigų katalikų bažnyčios, iš kurių didžiausia – Ukrainos graikų apeigų katalikų bažnyčia. Katalikų bažnyčioje pagrindinis administracinis teritorinis vienetas – parapija, valdoma klebono. Kelios parapijos sudaro dekanatą, tvarkomą dekanu. Keli dekanatai sudaro vyskupiją, o kelios vyskupijos – bažnytinę provinciją, kurios centrinė vyskupija turi arkivyskupijos statusą. Bažnytinė provincija yra didžiausias Katalikų bažnyčios administracinis teritorinis vienetas, vadovaujamas arkivyskupo metropolito ir dažnai apimantis visą valstybės teritoriją. Po Antrojo Vatikano susirinkimo valstybės ar didesnio regiono vyskupai sudaro vyskupų konferenciją su periodiškai renkamu pirmininku. Katalikybė skelbia, kad Dievo Apreiškimas, perteiktas žmonijai Izraelio istorijoje ir Jėzaus Kristaus asmeniu, paskelbtas per apaštalus ir surašytas Biblijoje, toliau perteikiamas tikintiesiems kaip Tikėjimo tradicija. Katalikybė Bibliją ir Tradiciją laiko vieningu, Šventosios Dvasios įkvėptu Apreiškimu, kurį išplėtojo teologijos mokslas, viso pasaulio popiežių ir vyskupų sutartinis mokymas bei Visuotiniai Bažnyčios susirinkimai. Tikėjimo tiesos buvo surašytos Apaštalų, Nikėjos-Konstantinopolio, Atanazo, Tridento tikėjimo išpažinimuose, glaustai krikščionybės pagrindai yra pateikiami Katekizme. Katalikai laiko, kad Apreiškimas yra pateiktas ne tik Biblijoje (kaip mano protestantai, kurie laikosi Sola scriptura doktrinos), bet ir Šventojoje Tradicijoje (visų pirma, Bažnyčios Tėvų raštuose), o teisę šį Apreiškimą autoritetingai interpretuoti turi tik Bažnyčios Mokymas (Magisteriumas). Antrasis Vatikano susirinkimas išryškino įsitikinimą, kad ir nekrikščionys ar netikintieji gali Jėzaus Kristaus malone būti išganyti, jei jie gyvena pagal savo sąžinę.

Islamas

Monoteistinė religija, antra pagal dydį pasaulyje. Ją išpažįsta apie 27 % Žemės gyventojų Labiausiai paplitusi pietvakarių Azijoje ir šiaurės Afrikoje. Jos išpažinėjai – musulmonai – tiki

vieninteliu ir amžinu Dievu (arab. Allah) ir jo pranašu Mahometu. musulmonų maldos namai – mečetė. Arabų kalba islām reiškia „paklusnumas“. Šis žodis etimologiškai yra susijęs su nuolankumu, taikumu. Mečetę sudaro pats pastatas, kurio vidus yra išklotas kilimais (musulmonai meldamiesi turi galva paliesti grindis), o vienoje iš sienų yra mihrabas - arka, atgręžta tiksliai į Mekos miestą Saudo Arabijoje. Į šią arką atsukę žmonės meldžiasi, nes šis miestas islame laikomas šventu. Į mečetės vidų galima užėti tik nusiavus batus, merginoms privaloma slėpti plaukus. Šalia mečetės yra patalpa su praustuvais, skirta apsiplauti prieš maldą, nes musulmonai turi melstis švarūs. Senosiose mečetėse šiose vietose yra specialūs tam skirti fontanai arba baseinai. musulmonams nebūtina melstis mečetėje, bet taip yra geriau, ypač penktadieniais (šventa musulmonams savaitės diena). Šventoji musulmonų knyga – Koranas. Koranas musulmonams apibrėžia šešis postulatus (arab. imān reiškia „tikėjimas“):

tikėjimą Alachu (Dievu);
tikėjimą angelais;
tikėjimą pranašais;
tikėjimą knygomis (siųstomis Alacho);
tikėjimą Teismo Diena (Qiyamah);
tikėjimą al Kadru (al-Qadr), gėriu ir blogiu.

1 užduotis.

Lektorius galėtų surašyti ant lentos, arba padalinti surašytus ant lapelių, teiginius išvardintus žemiau ir paprašyti mokymų dalyvių įvardinti ar tie teiginiai yra teisingi ar klaidingi. Vėliau tuos teiginius sugrupuoti pagal panašumus ir skirtumus.

Kurie iš išvardintų teiginių apie islamą ir krikščionybę yra teisingi, o kurie klaidingi?

Panašumai

Tiki į vieną Dievą.
Turi šventą knygą
Tiki į pranašus
Dievas gali būti vadinamas ir kitais vardais (Maloningasis, Dosnūsis, Didis ir t.t.)
Abiejų religijų ištakos yra Senajame Testamente
Turi bendrą šventą vietą – Jeruzalę
Abejose religijose iki tam tikro amžiaus moterų teisės būdavo nuvertinamos (dabar krikščionybėje to nebėra)
Abi religijos teigia, kad pasaulį sukūrė Dievas
Abi religijos yra monoteistinės

Skirtumai

Abejose religijose vyras ir moteris sukurti bendrystei. (Tik krikščionybėje; islame – Vyras moters Viešpats ir globėjas)
Monogamija (Tik krikščionybėje; islame – poligamija)
Abi religijos yra plačiai paplitusios po visa pasaulį (tik krikščionybė; islamas - Artimieji ir Viduriniai Rytai, Azija, Afrika)

Apibendrinimas. Lektorius, sugrupavus teiginius pagal teisingus ir klaidingus, kartu su grupe aptaria, kiek panašumų ir skirtumų dalyviai žinojo anksčiau, galbūt turi kuo papildyti sąrašą.

Lyčių bendravimo ypatumai

1 Užduotis. Lektorius duoda keletą minučių mokymų dalyviams padiskutuoti apie lyčių bendravimo ypatumus.

(Galima užduoti tokį klausimą:

Ką žinote apie lyčių bendravimo ypatumus?)

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato vyrų ir moterų tarpusavio bendravimo ypatumus.

Vyrų ir moterų tarpusavio bendravimas

Augdami individai neretai yra auklėjami bendrauti daugiau su savo lyties atstovais (berniukai su berniukais, mergaitės su mergaitėmis). Dėl to vyrų ir moterų bendravimas skiriasi, abiejų lyčių atstovai nori bendrauti dėl prieštaringų priežasčių. Pavyzdžiui, vyrai dažniau bendrauja norėdami išlaikyti savo statusą ir nepriklausomybę, tuo tarpu moterys linkusios žiūrėti į bendravimą kaip į būdą kurti draugystę ir kurti santykius. Vyrams komunikacija yra būdas derėtis dėl galios, siekti laimėti, išvengti nesėkmės ir teikti patarimus. Moterims komunikacija yra būdas arčiau susipažinti, siekti supratimo ir rasti lygybę ar simetriškumą. Daugelis šio bendravimo vyksta naudojant neverbalinius ženklus. Pasak psichologų šiandien daugiau nei pusė visų bendravimo būdų yra nežodinė forma. Nuo tokio skirtingo vyrų ir moterų bendravimo formuojasi lyčių stereotipai. Lytiniai stereotipai yra nuolatiniai ir plačiai paplitę teiginiai apie elgesio ypatybes, išvaizdą, savęs pateikimą ir siekius priklausomai nuo lyties. Stereotipai yra susiję su lyčių vaidmenų funkcionavimo išsaugojimu, kuris kyla dėl jų savybių, bet taip pat daro įtaką jų reprodukcijai vėlesnėse kartose. Lyčių stereotipų tyrimas parodė, kad jų įtaka lyčių nelygybės nustatymui, taip pat asmens pažeidimui lyties pagrindu, dėl kurio kilo daug mitingų dėl lyties ir seksualinės tolerancijos bei feministinio judėjimo. Šių stereotipų įtaka priklauso nuo istorinio analizės laikotarpio ir ištirtos kultūrinės aplinkos. Mažiau išsivysčiusiose mokslinių tyrimų ir kultūros šalyse naudojami lyčių stereotipai, skirti visuomenės elgesiui reguliuoti. Suprasdamas, kad pateikti faktai apie normų laikymąsi yra labiau įdomūs ir netikslūs, leisti žmonėms objektyviau vertinti tikrovę ir patogiai įrengti savo gyvenimus, realizuojant talentus ir patenkinant šiame antroje vietoje iškilančius poreikius, o ne pagal taisykles.

Bendraujant su kitos lyties atstovais reikėtų nepamiršti, kad moterys ir vyrai skirtingai interpretuoja kūno kalbą, veido išraiškas, balso toną.

Elgesio ypatumai bendraujant vyrams ir moterims bei skirtingų kultūrų atstovams

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato kokios gali būti elgesio normos bendraujant su asmenimis iš kitų šalių ar tarp kitų lyčių atstovais, kai užsienio kalba nėra labai gerai įvaldyta. Pristatymo pabaigoje išdėsto trumpus patarimus, kaip būtų galima išvengti nesupratimų bendraujant su kitos lyties ir kultūros atstovais.

Elgesio normos bendraujant skirtingų kultūrų bei skirting lyčių asmenims

Nelabai gerai mokant užsienio kalbą bendrauti daugiau tenka neverbalinė forma, todėl bendradarbiaujant su kitataučiais reikėtų turėti omenyje, kad nežodinė komunikacija tai yra veido išraiškos, intonacija, fizinė erdvė, prisilietimai, gestai, stovėseną ir t.t. bendraujant su kitos tautybės ar lyties asmeniu, visuomet reikėtų turėti omenyje žemiau išvardintus bruožus.

Veido išraiška

Mūsų veidai gali parodyti daugiau kaip 10 000 veido išraiškų. Tačiau vyrai bendraudami mažiau išreiškia savo emocijas veido išraiška. Vyrai taip pat šypsosi mažiau, todėl moterims nereikėtų pergyventi, jei vyras nėra linkęs šypsotis. Moterys vis dėlto dažniausiai bendraudamos remiasi veido išraiškomis, įskaitant galvos kirčiavimą ir akių kontaktą.

Fizinė erdvė

Vyrai yra labiau linkę turėti mažesnę asmeninę erdvę bendraudami su kitais asmenimis nei moterys. Vyrai teikia pirmenybę bendrauti akis į akį, turėdami progą prisiliesti, taip parodydami savo pranašumą. Tuo tarpu moterys yra labiau linkusios išlaikyti savo asmeninę erdvę ir žmonių per daug arti neprisileisti. Taip pat jos jaučiasi laisviau kai žmogus stovi šalia, o ne priešais jas.

Prisilietimai

Vyrai ir moterys bendraudami fizinius prisilietimus vertina skirtingai. Vyrai spaudžia ranką kai pasisveikina, taip bandydami parodyti savo dominavimą, moterys tuo tarpu dažniausiai renkasi kiek intymesnį pasisveikinimo būdą – apsikabinimą ar bučinį į skruostą, taip ieškodamos būdų sustiprinti tarpusavio ryšį. Vyrams toks pasisveikinimo būdas gali būti nepriimtinas ar nesuprantamas.

Akių kontaktas

Moterys yra labiau linkusios žiūrėti į akis, nei vyrai. Vyrai žiūrėjimą į akis traktuoja kaip jėgos ar iššūkio priėmimą. Kai kuriose kultūrose žiūrėjimas į akis gali būti palaikytas įžulumo bruožu.

1 užduotis. Lektorius pateikia atvejo analizės užduotį, kurios metu mokymų dalyviai turi įsigilinti į situaciją ir padiskutuoti apie tai, kodėl situacija pakrypo tokia linkme. Vėliau lektorius pateikia situacijos pabaigą ir dar kartą paprašo mokymų dalyvių pasidalinti mintimis apie situacijos baigtį.

Atvejo analizės pavyzdys apie bendravimą labai gerai nemokant užsienio kalbos

Tomas yra projektų vadybininkas, kuris dirba vienoje Nevyriausybinėje organizacijoje Šiaurios Europoje. Jis yra Didžiosios Britanijos pilietis, taiga anglų kalba jam yra gimtoji. Nepaisant to, Šiaurės Europoje Tomas gyvena jau 15 metų, todėl puikiai išmano kultūrinius aspektus. Jau kuris laikas Tomas intensyviai dirbo viename projekte, kurio vieni iš partnerių yra islamo valstybių atstovai. Vienas iš projekto tikslų yra sukurti žmogaus teises ginantį dokumentą dirbant specifinėje organizacijoje. Artėjant prie projekto pabaigos, buvo dirbama prie dokumento paskutinių pakeitimų. Tomas prie šių pakeitimų įdėjo labai daug darbo ir ilgai nagrinėjosi ir kitas kultūras, kad dokumentas būtų tinkamas ne tik Šiaurės Europoje, tačiau ir islamo valstybėse. Vieno internetinio pokalbio metu (pokalbis vyko anglų kalba) su partneriais, Tomas pristatė

pakeitimus ir laukė partnerių nuomonės apie juos. Kalbant apie smulkesnius pokyčius dokumente, islamo valstybių vienas iš partnerių atsakė, kad tie pakeitimai jam “nerūpi”. Po tokio pasisakymo pokalbio metu stoji neįauki tyła.

2 užduotis. Lektorius paklausia kas nutiko šios trumpos situacijos metu ir leidžia dalyviams trumpai padiskutuoti. Vėliau pateikia situacijos tęsinį ir aptaria pagrindinius jos aspektus.

Tomas labai įsižeidė ir negalėjo suprasti, kodėl partneris šitaip nemandagiai pasakė ir nuvertino jo darbą, prie kurio šitaip sunkiai dirbo!

Nepaisant savo pykčio jis, vis dėlto perklausė partnerio ką jis turi omenyje, sakydamas, kad pokyčiai jam nėra svarbūs, nes tai ypatingai liečia žmogaus teises islamo valstybėse. Partneriui paaiškinus situaciją tapo aišku, kad jis turėjo omenyje, ne tai, kad pokyčiai jam nesvarbūs, o tiem pokyčiam tiesiog neturi ką pridurti, tačiau pavartojo netinkamą išsireiškimą anglų kalba. Toks išsireiškimas partnerio šalyje nereiškia nieko įžeidžiančio, tačiau Tomas to nežinojo.

Pagrindiniai situacijos aspektai

Ne visiems partneriams anglų yra gimtoji kalba.

Ne visi partneriai buvo įsigilinę į kitų partnerių kultūrinius aspektus.

Partneriai skirtingai dirbo su projekto rezultatais.

Patarimai norint palengvinti bendravimą tarp skirtingų kultūrų ir lyčių atstovų

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato patarimus, kurių reikėtų laikytis bendraujant su kitos lyties ir kitos tautybės asmenimis. “Ledams pralaužti” siūlome parodyti filmuką apie tarpkultūrinį bendravimą: <https://www.youtube.com/watch?v=XUO59Emi3eo>, kuriam pasibaigus skirti keletą minučių refleksijai į matytą situaciją.

Patarimai kaip bendrauti su kitos lyties atstovais norint išvengti nesusipratimų

Komunikacijos procesas yra labai sudėtingas, o įtraukiant skirtingas kultūras ir kitas lytis procesas yra dar labiau apsunkinamas. Moterys skiriasi nuo vyrų dar ir tuo, kad jie priklauso kitokioms subkultūroms. Tačiau tai nereiškia, kad žmonės negali rasti bendros kalbos jeigu jie yra iš skirtingų kultūrų. Svarbiausia yra susipažinti su kitos kultūros specifika, tą galima padaryti klausiant apie tradicijas, o svarbiausia akla netaikyti savo kultūros elgesio normų – tiek senjoras savanoris tiek ir kitatautis turės išmokti gerbti vieni kitų kultūras ir prisitaikyti. Reikia turėti omenyje, kad atvykėliams gali būti kultūrinis šokas, todėl senjorai savanoriai labai jiems pagelbėtų pamažu supažindindami juos su Lietuvos kultūros subtilybėmis. Tarpkultūrinės komunikacijos tikslas yra ne pakeisti kito bendravimo stilių, o jį suprasti ir prie jo prisitaikyti, tas galioja ir kitataučiams.

Nesivadovaukite stereotipais

Stereotipai gali apibūdinti didelę dalį tam tikros kultūros ar kitos lyties atstovų, tačiau tai jokiais būdais nereiškia, kad tie bruožai yra taikomi visiems be išimties. Yra labai daug žmonių, kurie nepatenka į standartus ir dėl to juos vertinti pagal stereotipus bus labai klaidinga. Žmogų formuoja aplinka, kurioje jis užaugo (šeima, mokykla, kaiminystė), ne tik kultūriniai šalies aspektai. Taip pat

yra gausybė kitų šalutinių poveikių, kurie galėjo suformuoti žmogaus charakterį. Prieš pradėdant bendradarbiauti su juo patarimas yra su juo artimiau susipažinti, tokiu būdu bus išvengiami nemalonūs nesusipratimai.

Neįsižeiskite

Reikia turėti omenyje, kad kitos tautybės ar lyties asmuo gali turėti visiškai kitokią gyvenimišką patirtį, todėl nederėtų įsižeisti jei žmogus atsako kitaip negu, kad yra tikimasi. Geriau yra pasitikslinti, ką žmogus turėjo omenyje atsakydamas vienokiu ar kitokiu būdu.

Domėkitės

Kuo daugiau asmeniškai bus domimasi kitų kultūrų bendravimo ypatumais, tuo bus paprasčiau suprasti kitataučius ir palaikyti šiltus santykius su jais.

Apibendrinimas. Trumpa diskusija apie tai, ką naujo dalyviai sužinojo, kas jiems jau buvo žinoma anksčiau ir kas buvo įsimintiniausia.

III skyrius: MIGRACIJOS STATISTIKA. NAUDINGA INFORMACIJA ATVYKSTANTIEMS Į LIETUVĄ

Migracijos statistika

Pristatymas. Lektorius trumpai pakomentuoja statistinę informaciją apie imigrantus Lietuvoje pagal amžių, lytį ir valstybę, iš kurios jie atvyko.

Į Lietuvą nuo 2013 iki 2017 metų daugiausiai imigrantų atvyko 2014 metais – 24294 asmenys. Yra pastebima tendencija, kad kas metai didėjo imigrantų iš Baltarusijos (nuo 2013 m. skaičius išaugo beveik 5 kartus) ir Ukrainos (nuo 2013 m. skaičius išaugo 10 kartų). Nuo 2013 metų padaugėjo imigrantų iš Jungtinių Valstijų bei imigrantų be pilietybės.

Imigrantai pagal pilietybę (<https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-migracija>)

	Imigrantai asmenys				
	2013	2014	2015	2016	2017
Iš viso pagal pilietybę	22 011	24 294	22 130	20 162	20 368
Baltarusija	486	520	387	1 157	2 714
Jungtinės Valstijos	18	31	27	70	96
Rusija	774	1 496	696	841	656
Ukraina	413	1 120	1 149	1 581	4 340
Be pilietybės	8	22	15	29	33
Kitos valstybės	1 337	1 577	1 473	2 277	2 374

Imigrantai pagal amžių ir lytį (<https://osp.stat.gov.lt/gyventoju-migracija>)

	Imigrantai asmenys							
	Vyrai				Moterys			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Iš viso pagal amžių	13 322	11 979	12 489	14 294	10 972	10 151	7 673	6 074
0–4	727	727	469	480	657	620	459	451
5–9	378	388	337	256	401	388	327	288
10–14	171	158	174	99	202	176	171	104
15–19	287	271	367	361	295	254	339	334
20–24	1	1 441	1 565	1 392	1 672	1 425	1 153	994

	735							
25–29	2 706	2 389	2 298	2 246	2 712	2 500	1 731	1 187
30–34	2 249	1 958	2 026	2 447	1 756	1 786	1 190	864
35–39	1 646	1 479	1 566	2 022	987	865	656	429
40–44	1 177	1 095	1 274	1 798	622	543	378	326
45–49	953	875	1 069	1 525	497	439	320	252
50–54	652	616	679	903	478	448	301	266
55–59	389	341	409	471	363	343	274	223
60–64	149	172	163	176	173	208	202	209
65–69	52	31	53	61	54	60	65	55
70–74	18	14	21	23	37	41	30	32
75–79	17	10	10	21	30	19	31	35
80 ir vyresn i	16	14	9	13	36	36	46	25

Nuo 2014 metų daugiausiai 25-29 metų amžiaus imigrantų atvyko gyventi į Lietuvą, mažiausiai atvyksta vyresnio amžiaus žmonių – nuo 80 ir vyresnių. Pagal statistinius duomenis galima pastebėti, kad daugiau atvyksta vyrų imigrantų negu moterų, o bendras atvykstančių gyventi į Lietuvą žmonių skaičius mažėja.

Teisės aktai naudingi atvykusiems gyventi į Lietuvą migrantams

Apie užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje klausimus galima pasiskaityti čia: <http://www.migracija.lt/index.php?-136133090>. Lektorius, iš anksto pasikonsultavęs su grupe ir jai pageidaujant, galėtų trumpai pakomentuoti internetiniame puslapyje pateikiamus teisės aktus.

Organizacijos teikiančios pagalbą ir paramą migrantams Lietuvoje

1 užduotis. Lektorius užduoda pateiktus apačioje klausimus mokymų dalyviams ir paprašo išskirti svarbiausias organizacijas, kurias atvykusiems gyventi į Lietuvą reikėtų žinoti, vėliau trumpai pakomentuoja į kokias organizacijas atvykėliai dažniausiai kreipiasi pagalbos.

Ką vertėtų žinoti atvykstantiems į Lietuvą?

Kokias organizacijas reikėtų žinoti?

Kur derėtų nukreipti atvykusį gyventi į Lietuvą žmogų, kad jis jaustųsi saugiai ir gautų visą reikalingą informaciją?

Apibendrinimas. Atvykę į Lietuvą kitų šalių piliečiai dažnai labai aktyviai buriasi į

bendruomenės, kurios padeda palaikyti ryšį su savo šalių tradicijomis ar savo bendrataučiais, kurie taip pat gyvena Lietuvoje. Neretai tos bendruomenės susivienija į asociacijas. Nepaisant to, veikia nemažai neoficialių bendrijų. Lietuvoje veikia įvairios vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos, kurios padeda užsieniečiams integruotis į lietuvių visuomenę. Steigiami migrantų mokymo centrai ar pradedamos teikti reikiamos paslaugos, siekiama įgyvendinti įvairius projektus, skatinančius lengvesnę adaptaciją naujoje aplinkoje. Centruose prireikus migrantai sulaukia ir teisinių ar darbo klausimams spręsti konsultacijų, organizuojami įvairūs kultūriniai renginiai ir kitos naudingos veiklos.

Pristatymas. Lektorius trumpai pristato pagrindines organizacijas, į kurias galėtų kreiptis atvykę gyventi į Lietuvą žmonės. Lektorius pristato tas organizacijas, kurios nėra pagrindinės teikiančios pagalbą migrantams.

Keletas orgaizacijų, kurios užsiima migrantų integracija

Caritas (<http://www.vilnius.caritas.lt/caritas-padaliniai/uzsienieciu-integracijos-programa/tikslas.html>)

„Migrantų mokymo centrai“ Vilniuje ir Kaune naujai atvykusiems trečiųjų šalių piliečiams teikia nemokamas lietuvių kalbos, lietuvių istorijos, kultūrinio, pilietinio pažinimo kursus, pažintines-istorines-kultūrinės išvykas po Lietuvą, lietuvių istorinių-dokumentinių filmų peržiūras, išvykas į lietuvių muziejus, parodas, teatrus Vilniaus ir Kauno miestuose.

DC „Kultūrų įkalnė“ atvėrė duris 2008 metų pradžioje. Integraciniame dienos centre organizuojami lavinamieji ir ugdomieji užsiėmimai vaikams, kultūrinės popietės moterims, teikiamos socialinės, teisinės, psichologinės konsultacijos suaugusiems. DC galima naudotis kompiuteriais, internetu, biblioteka, lankyti IT, „Dailių rankyčių“ ir lietuvių kalbos kursus. Šis centras unikalus tuo, kad užsiėmimai, kursai, šventės vyksta kartu su vietos bendruomenės dalyviais. Prieglobsčio prašytojai Lietuvoje priimami ir supažindinami su nauja kultūra, šalimi nuo pirmųjų dienų. Šiuo metu DC lanko vidutiniškai apie 60 prieglobsčio prašytojų. DC finansuoja Europos pabėgėlių fondas.

Prieglobstį gavusiems užsieniečiams socialinę integraciją organizuojame Vilniaus apskrityje. Šiuo metu programoje dalyvauja apie 20 pabėgėlių ir jų šeimų, kurie jau turi statusą Lietuvoje. Integracijos metu socialiniai darbuotojai padeda prieglobstį gavusiems užsieniečiams susirasti būstą, kurio išlaikymą finansuojame, suteikiama pagalba įsidarbinant, ar keičiant kvalifikaciją, ypač didelis dėmesys skiriamas vaikų ugdymui, vaikai lanko lietuvių ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigas. Programa finansuoja Pabėgėlių priėmimo centras prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Draugija (<https://www.redcross.lt/integracija>)

Siekdamas prisidėti prie efektyvesnės pabėgėlių integracijos Lietuvoje, Lietuvos Raudonasis Kryžius 2004 m. Kaune atidarė Pabėgėlių dienos centrą. Pagrindinė šio centro misija – padėti pabėgėliams lengviau integruotis Lietuvos visuomenėje, drauge spręsti iškilusias problemas, pamažu įgalinant pabėgėlius tapti savarankiškais mūsų visuomenės nariais.

Nuo 2016 m. centre kasdien priimami ne tik į Lietuvą atvykę pabėgėliai, bet ir visi trečiųjų šalių piliečiai iš Ukrainos, Baltarusijos, Afganistano, Čėčenijos, Eritrėjos ir kitų valstybių. Centro socialinės darbuotojos teikia užsieniečiams aktualią informaciją įsidarbinimo, švietimo,

mokesčių, socialinių garantijų, gyvenamojo būsto, sveikatos paslaugų ir kitomis temomis. Pabėgėliai centruose gali gauti profesionalią teisininkų pagalbą, esant poreikiui – individualias psichologo konsultacijas.

Integracijos centrų durys atviros ir mūsų tautiečiams. Čia rengiami edukaciniai užsiėmimai pabėgėlių ir lietuvių vaikams bei suaugusiems: įvairūs pažintiniai žaidimai, kūrybinės pasakų, teatro, dailės, keramikos dirbtuvės.

Pastaraisiais metais Klaipėdoje taip pat veikia infocentras migrantams. 2013 – 2014 metais į jį kreipėsi 226 migrantai iš 22 skirtingų šalių. Centre teikiamos socialinės, teisinės, psichologinės, profesinio orientavimo konsultacijos, organizuojami informaciniai renginiai (seminarai migrantams aktualiomis temomis), lietuvių kalbos mokymai bei visuomenės pažinimo mokymai. Minėtomis paslaugomis siekiama užpildyti trečiųjų šalių piliečių informacines spragas, palengvinti integracijos procesą bei gerinti gyvenimo Lietuvoje kokybę. Šių paslaugų kompleksas suteikia galimybę trečiųjų šalių piliečiams jaustis laisviau, aktyviau dalyvauti priimančios šalies gyvenime, susipažinti su miestų gyvenimu, bendruomene, kultūra, tradicijomis, užsiimti įvairiomis veiklomis, susirasti darbą ir pan. Visa tai turi teigiamos įtakos trečiųjų šalių piliečių adaptacijai ir jų integracijai Lietuvoje.

Migracijos informacijos centras (MIC) “Renkuosi Lietuvą” (<http://renkuosilietuva.lt/>)

Tikslas: teikti konsultacijas visiems sugrįžusiems, apie grįžimą galvojantiems lietuvių emigrantams arba visiems norintiems atvykti į Lietuvą. Paslaugos: vieno langelio principu teikiamos konsultacijos darbo, švietimo, sveikatos apsaugos, šeimos narių užsieniečių integracijos ir kitais su grįžimu/ atvykimo į šalį susijusiais klausimais.

Socialinių-educacinių iniciatyvų centras PLIUS (<http://sei.lt/>)

Tikslai: aktyvia veikla prisidėti prie visuomenės socialinio, dorinio, dvasinio, meninio ir kultūrinio ugdymo/si; vykdyti ir populiarinti iniciatyvas, skatinančias darnios visuomenės vystymąsi, siekiant visų jos narių ir socialiai pažeidžiamų grupių darnaus ir aktyvaus socialinio dalyvavimo ir jų gerovės užtikrinimo; skatinti kultūrinės įvairovės plėtrą ir toleranciją tarp skirtingų etninių ir kitų socialinių grupių; per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje. Paslaugos: Lietuvių kalbos mokymai; dienos centras užsieniečių, gyvenančių Vilniuje, vaikams; tarpkultūriniai renginiai ir šventės.

<http://mipas.lt/2017/11/22/uzsienieciu-registracijos-centrai/>

Lietuvių kalbos mokymo(si) centrai

1 užduotis ir pristatymas. Lektorius užduoda klausimą mokymų dalyviams ir duoda kelias minutes padiskutuoti apie galimas vietas, kur migrantai galėtų mokytis lietuvių kalbos. Vėliau lektorius pristato pagrindinius mokymosi centrus Lietuvoje.

Kur išmokti lietuviškai?

Pradinių lietuvių kalbos žinių galima įgyti mokantis internetu, pavyzdžiui neseniai pasirodžiusioje svetainėje svetainėje Let's be Friends. Tai nemokamas ir interaktyvus įrankis, kuris padės

išmokti skaityti, suprasti ir klausyti, kalbėti bei rašyti lietuviškai. Kursas susideda iš 24 pamokų, kur vienai pamokai yra skiriama viena savaitė. Visą kursą sudaro 12 skirtingų temų. Taip pat lietuvių kalbos galima mokytis svetainėse www.loescen.com ar www.surfacelanguages.com.

Pagrindiniai lietuvių kalbos mokymo(si) centrai

Vilnius

Kalbų mokykla „AMES“
Centras Plius
Kalba.Lt
Kalbos ir kultūros institutas „Lingua Lituanica“
Kalbų mokykla „Lituana“
Soros International House
Užsienio kalbų mokymo centras
Vilniaus universiteto Lituanistinių studijų katedra

Kaunas

Kalbų mokykla „AMES“
Kalba.Lt
KTU Užsienio kalbų centras
Kalbų mokykla „Lituana“
Užsienio kalbų mokymo centras
Vytauto Didžiojo universitetas

Klaipėda

Amber Language Center
Klaipėdos universitetas
Kalbų mokykla „Lituana“
Kalbų mokykla „AMES“
Academy of Global Languages

Šiauliai

Kalbų mokykla „Lituana“
Kalbų mokykla „AMES“

Panevėžys

Kalbų mokykla „AMES“

<http://renkuosilietuva.lt/pradzia/uzsienieciai-lietuvoje/uzsienieciu-integracija-lietuvoje/lietuviu-kalbos-kursai-uzsienieciams/>

IV SKYRIUS: MODULIO APIBENDRINIMAS

Užduotis. Lektorius suskirsto mokymų dalyvius į grupes ir paprašo, kad kiekviena grupelė padiskutuotų tarpusavyje ir surašytų pagrindinius aspektus, kurie po mokymų liko atmintyje, ką naudingo sužinojo, ar dar liko kažkokių klausimų. Vienas dalyvis iš grupelės pristato 1-3 apibendrinimus/klausimus aptartatus savo grupelėje. Mokymų dalyviai gauna progą pasidalinti kaip jiems sekėsi mokymų metu, kas labiausiai patiko šiame modulyje, papildyti vieni kitus taip galbūt atsakydami į iškilusius klausimus bei pasako palinkėjimą sau ir savo kolegoms modulio baigimo proga. Lektorius trumpai apibendrina grupės pasiekimus ir atsako į paskutinius kilusius klausimus.

Bibliografija

Baldwin, T. (2004, April 3). I want an integrated society with a difference, Forget separateness –we're all British now and living in a different world, says the chairman of the Commission for Racial Equality. The Times

Barry, B. (2001). Culture and equality: An egalitarian critique of multiculturalism. Cambridge, UK: Polity.

Becker, H. (1963). Outsiders: Studies in the sociology of deviance. Boulder, CO: Glencoe.

Beckford, J., Joly, D., Khosrokhavar, F. (2005). Muslims in prison: Change and challenge in Britain and France. Basingstoke, UK: Palgrave-Macmillan.

Bertossi, C. (2001). Les frontières de la citoyenneté en Europe: nationalité, résidence, appartenance [The Boundaries of Citizenship in Europe. Nationality, Residence, Belonging]. Paris, France: L'Harmattan.

Bertossi, C. (2009). La République modèle et ses discours modélisants: l'intégration performative à la française. [The Model Republic and its Modeling Discourses. The French Performative Integration]. Migrations Société, 21(122), 39-76.

Bertossi, C., Duyvendak, J. W. (2009). Penser le modèle, changer de question. Migrations Société, 21(122), 27-37.

Bertossi, C., Prud'homme, D. (2011). La "diversité" à l'hôpital. Identités sociales et discriminations dans une institution française [Diversity in Hospitals. Social Identities and Discriminations in a French Institution]. Paris, France: Ifri.

Bertossi, C., Wihtol de Wenden, C. (2007). Les couleurs du drapeau: l'armée française face aux discriminations [The Colors of the Flag. The French Armed Forces Facing Discriminations]. Paris, France: Robert Laffont.

Bleich, E. (2003). Race politics in France and Britain: Ideas and policymaking since the 1960s. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Boltanski, L., Thévenot, L. (2006). On Justification. The Economies of Worth. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Bowen, J. (2007). A view from France on the internal complexity of national models. Journal of Ethnic and Migration Studies, 33, 1003-1016.

Bowen, J. (2009). Can Islam be French? Pluralism and pragmatism in a secularist state. Princeton, NJ: Princeton University Press.

- Brubaker, R. (1992). *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brubaker, R., Loveman, M., Stamatov, P. (2004). Ethnicity as cognition. *Theory and Society*, 33, 31-64.
- Conseil d'État. (1997). *Sur le principe d'égalité [On the Principle of Equality]*. Paris, France: La documentation française.
- Conseil d'État. (2010, March 25). Study of possible legal grounds for banning the full veil. Report Adopted by the Plenary General Assembly of the Conseil d'État. Paris: Conseil d'État, Reports and Studies Section.
- de Rudder, V., Poiret, C., Vourc'h, F. (2000). *L'inégalité raciste: l'universalité républicaine à l'épreuve [The Racist Inequality. Universal Republicanism Under Stress]*. Paris, France: PUF.
- Douglas, M. (1986). *How institutions think*. Syracuse, NY: Syracuse University Press.
- Duyvendak, J. W., Scholten, P. (2009). Le "modèle multiculturel" d'intégration néerlandais en question [The Dutch "Multicultural Model" of Integration into Question]. *Migrations Société*, 21(122), 77-105.
- Eisenberg, E. (1984). Ambiguïté as strategy in organizational communication. *Communication Monographs*, 51, 227-242.
- Essed, P., Nimako, K. (2006). Designs and (co) incidents: Cultures of scholarship and public Policy on immigrants/minorities in the Netherlands. *International Journal of Comparative Sociology*, 47, 281-312.
- Fassin, D. (2002). L'invention française de la discrimination [The French Invention of Discrimination]. *Revue française de science politique*, 52, 403-423.
- Fassin, D., Fassin, E. (Eds.). (2006). *De la question sociale à la question raciale: représenter la société française [From the Social Question to the Racial Question. Representing the French Society]*. Paris, France: La découverte.
- Favell, A. (1998). *Philosophies of integration: Immigration and the idea of citizenship in France and Britain*. Basingstoke, UK: Palgrave-Macmillan.
- Feldblum, M. (1999). *Reconstructing citizenship: The politics of nationality reform and immigration in contemporary France*. Albany, NY: SUNY Press.
- Foley, G. (1995). Teaching Adults. In G. Foley (Ed.) *Understanding adult education and training* (pp. 31-53). Australia: Allen & Unwin.
- Foucault, M. (1972). *The Archeology of Knowledge*. London: Routledge.

- Gagné, R. M., Briggs, L. J., & Wager, W. W. (1992). Principles of instructional design (4th ed.). Forth Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Garbaye, R. (2005). Getting into Local Power. The Politics of Ethnic Minorities in British and French Cities. Oxford: Blackwell Publishing.
- Goffman, E. (1974). Frame analysis. An essay on the organization of experience. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Guérard de Latour, S. (2010). Vers la République des différences [Towards the Republic of Diversity]. Toulouse, France: Presses universitaires du Mirail.
- Guiraudon, V. (2006). L'intégration des immigrés ou la politique de l'esquive. Réformer sans changer de modèle? [Immigrant Integration or the Dodge Policy. Reforming Without A Model Change?]. In Pepper, C., Hall, P., Palier, B. (Eds.), La France en mutation, 1980-2005 [Evolving France, 1980-2005; pp.265-299]. Paris, France: Presses de Sciences Po.
- Hall, P. (1993). Policy paradigms, social learning and the state: The case of economic policy making in Britain. Comparative Politics, 25, 275-296.
- Haut Conseil à l'Intégration. (2006). Le bilan de la politique d'intégration: 2002-2005. Rapport au Premier ministre [Assessing Integration Policies: 2002-2005. Report to the Prime Minister]. Paris, France: La documentation française.
- Haut Conseil à l'Intégration. (2007). Charte de la laïcité dans les services publics et autres avis [The Chart of Laïcité in Public Services and Other Recommendations]. Paris, France: La documentation française.
- Jennings, J. (2000). Citizenship, republicanism and multiculturalism in contemporary France. British Journal of Political Science, 30, 575-587.
- Joly, D. (2007). L'émeute. Ce que la France peut apprendre du Royaume-Uni [The Riots. What France Can Learn From the United Kingdom]. Paris, France: Denoël.
- Joppke, C. (2004). The retreat of multiculturalism in the liberal state: Theory and policy. British Journal of Sociology, 55, 237-257.
- Joppke, C. (2007). Transformation of immigrant integration in Western Europe: Civic integration and antidiscrimination in the Netherlands, France, and Germany. World Politics, 59, 243-273.
- Joppke, C. (2009). Limits of integration policy: Britain and her Muslims. Journal of Ethnic and Migration Studies, 25, 453-472.
- Klausen, J. (2005). The challenge of Islam: Politics and religion in Western Europe. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Knowles, M. (1980). The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy. New York:

The Adult Education Company.

Koopmans, R., Statham, P. (2005). Multiculturalisme, citoyenneté et conflits culturels: le défi posé par les revendications des groupes musulmans en Grande-Bretagne et aux Pays-Bas [Multiculturalism, Citizenship and Cultural Conflicts. The Challenge of Muslim Groups' Claims in Britain and the Netherlands]. In Arnaud, L. (Ed.), Les minorités ethniques dans l'Union européenne [Ethnic Minorities in the European Union; pp. 139-163]. Paris, France: La découverte.

Koopmans, R., Statham, P., Guigni, M., Passy, F. (2005). Contested citizenship: Immigration and cultural diversity in Europe. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Laborde, C. (2008). Critical Republicanism. The Hijab Controversy and Political Philosophy, Oxford: Oxford University Press.

Lamont, M. (2002). The dignity of men. Morality and boundaries of race, and immigration. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Lawson, K. (1998). The Trainer's Handbook. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Leitch, S., Davenport, S. (2007). Strategic ambiguity as a discourse practice: The role of keywords in the discourse on "sustainable" biotechnology. Discourse Studies, 9, 43-61.

Martiniello, M., Simon, P. (2005). Les enjeux de la catégorisation. Rapports de domination et luttes autour de la représentation dans les sociétés post-migratoires [The Issue of Categorization. Domination Relations and Representation Struggles in Post-Immigration Societies]. Revue Européenne des Migrations Internationales, 21(2), 7-17.

Mathieu, L. (2000). Rapport au politique, dimensions cognitives et perspectives pragmatiques dans l'analyse des mouvements sociaux [Relations to Politics, Cognitive Dimensions, and Pragmatic Approaches in the Analysis of Social Movements]. Revue française de science politique, 52(1), 75-100.

Meier-Braun, K-H. (2018). Schwarzbuch Migration. Die dunkle Seite unserer Flüchtlingspolitik. München.

Merriam, S., Baumgartner, L., & Caffarella, R. (2007). Learning in Adulthood: A comprehensive guide. San Francisco: Jossey-Bass.

Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. New directions for adult and continuing education. Austin, J. L. (1962). How to do things with words: The William James Lectures delivered at Harvard University in 1955. Oxford, UK: Clarendon.

Modood, T. (2005). Multicultural politics: Racism, ethnicity, and Muslims in Britain. Minneapolis: University of Minnesota Press

Müller, P. (2005). Esquisse d'une théorie du changement dans l'action publique. Structures, acteurs et

cadres cognitifs [An Attempt at Theorizing Change in the Field of Public Action: Structures, Actors, and Cognitive Frame]. *Revue française de science politique*, 55, 155-187.

Parekh, B. (Ed.). (2000). *The future of multi-ethnic Britain: Report of the Commission on the Future of Multi-Ethnic Britain*. London, UK: Profile Books.

Passy, F., Guigni, M. (2005). Récits, imaginaires collectifs et formes d'action protestataire: une approche constructiviste de la contestation antiraciste [Collective Narratives, Shared Beliefs and Forms of Protest Action. Constructivism in the Analysis of Anti-Racist Protest]. *Revue française de science politique*, 55, 889-918.

Pettit, P. (1997). *Republicanism: A theory of freedom and government*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Pierrot, A. (1998). Le multiculturalisme. In Ferréol, G. (Ed.), *Intégration, lien social et citoyenneté* [Integration, Social Ties and Citizenship; pp. 234-251]. Villeneuve d'Asq, France: Presses universitaires du septentrion.

Rose, E. J. B., Deakin, N. (1969). *Colour and citizenship: A report on British race relations*. Oxford, UK: Oxford University Press.

Sabatier, P., Jenkins-Smith, H. (Eds.). (1993). *Policy change and learning. An advocacy coalition approach*. Boulder, CO: Westview.

Sabbagh, D., Peer, S. (2008). The controversy over "statistiques ethniques." *French Politics, Culture and Society*, 26, 1-6.

Sayad, A. (1999). *La double absence: des illusions de l'émigré aux souffrances de l'immigré* [The Dual Absence. From the Illusions of Emigrants to the Suffering of Immigrants]. Paris, France: Seuil.

Schain, M. (2009). *The politics of immigration in France, Britain and the United States: A comparative study*. New York, NY: Palgrave.

Scheffer, P. (2000, January 29). *Het multiculturele drama*. *NRC Handelsblad*.

Schnapper, D. (1998). *The Community of Citizens. On the Modern Idea of Nation*. New Brunswick, NJ: Transaction.

Scholten, P. (2009). The co-production of immigrant integration policy and research in the Netherlands: The case of the Scientific Council for Government Policy. *Science and Public Policy*, 36, 561-573.

Schütz, A. (1962). *Symbol, Reality and Society*. In Natanson, Maurice (Ed.), *The Problems of Social*

Reality. Collected Papers volume 1 (pp. 207-354). The Hague, The Netherlands: Martinus Nijhoff Publishers.

Simon, P. (2003). Challenging the French model of integration: Discrimination and the labor market case in France. *Studi Emigrazione*, 152, 717-745.

Simon, P., Amiraux, V. (2006). There are no minorities here: Cultures of scholarship and public debate on immigrants and integration in France. *International Journal of Comparative Sociology*, 47, 191-215.

Skocpol, T. (1985). Cultural idioms and political ideologies in the revolutionary reconstruction of state power: A rejoinder to Sewell. *Journal of Modern History*, 57, 86-96.

Sniderman, P., Hagendoorn, L. (2007). *When ways of life collide. Multiculturalism and its discontents in the Netherlands*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Vertovec, S., Wessendorf, S. (Eds.). (2009). *The multiculturalism backlash: European discourses, policies, and practices*. London, UK: Routledge.

Wallace Goodman, S. (2010). Questioning national models: Empirical change and measurement issues. *Perspectives on Europe*, 40(2), 47-50.

Walzer, M. (1983). *Spheres of justice. A defense of pluralism and equality*. New York, NY: Basic Books.

Weber, M. (1978). *Economy and Society*. Berkeley: University of California Press.

Weil, P. (2002). *Qu'est-ce qu'un Français? Histoire de la nationalité française depuis la Révolution [What is a French National? History of the French Nationality since the Revolution]*. Paris, France: Grasset.

Naudingos nuorodos

<https://elearningindustry.com/the-adult-learning-theory-andragogy-of-malcolm-knowles>

<https://elearningindustry.com/8-important-characteristics-of-adult-learners>

https://media.wcupds.wisc.edu/related-training/mandated-reporter/resources/adult_learning.pdf

<https://elearningindustry.com/17-tips-to-motivate-adult-learners>

<https://www.ag.ndsu.edu/evaluation/documents/effective-adult-learning-a-toolkit-for-teaching-adults>

<http://teachingcenter.wustl.edu/resources/teaching-methods/discussions/teaching-with-discussions/>

<https://blogs.shu.ac.uk/shutel/2014/07/04/role-play-an-approach-to-teaching-and-learning/>

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2966567/#CIT3>

<http://www.bu.edu/ctl/teaching-resources/using-case-studies-to-teach/>

<https://elearningindustry.com/game-based-learning-and-adult-learning-styles>

<http://filmstretch.com.au/2016/03/01/the-case-for-using-video-for-adult-learning-and-development/>

<http://www.teachhub.com/storytelling-classroom-teaching-strategy>

<https://elearningindustry.com/9-tips-apply-adult-learning-theory-to-elearning>

<https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/active-citizens-global-toolkit-2014-2015.pdf>

<https://www.excellencegateway.org.uk/content/import-pdf15272-0>

<https://www.excellencegateway.org.uk/content/import-pdf15272-0>

<https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-2011-35-en.pdf>

<https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-2011-35-en.pdf>

<https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-2011-35-en.pdf>

<http://ecosalon.com/25-super-rewarding-ways-to-become-a-more-active-citizen/>

https://isim.zrc-sazu.si/sites/default/files/stepin_guide.pdf

https://isim.zrc-sazu.si/sites/default/files/stepin_guide.pdf

<https://www.tolerance.org/sites/default/files/TT-Digital-Literacy-Improving-the-Active-Citizenship-Project-Through-Information-Communication-Technology-Oct2017.pdf>

<https://www.tolerance.org/sites/default/files/TT-Digital-Literacy-Improving-the-Active-Citizenship-Project-Through-Information-Communication-Technology-Oct2017.pdf>

<https://www.pmi.org/learning/library/use-social-media-on-project-successfully-9920>

<http://www.worldurbancampaign.org/civic-crowdfunding-collective-option-urban-sustainable-development>

<https://study.com/academy/lesson/what-is-civic-participation-definition-examples.html>

www.teachingcitizenship.org.uk/ncs

<https://westwood.wikispaces.com/file/view/Hofstede.pdf>

<http://teaching.up.edu/bus511/xculture/Hall%20and%20Hall%201990,%20ch1.pdf>

<https://rm.coe.int/tool-4-responding-appropriately-to-cultural-difference-and-managing-in/168071717e>

https://www.ymca.int/fileadmin/library/6_Communications/1_General_Tools/Intercultural_Communication_1.pdf